

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1947:69
INRIKESDEPARTEMENTET

1946 ÅRS HJÄLP- OCH SÄRKLASSLÄRARUTREDNING

UTBILDNING AV LÄRARE

FÖR UTVECKLINGSHÄMMADE OCH
SVÅRFOSTRADE BARN

JÄMTE

FÖRSLAG TILL INRÄTTANDE AV ETT
STATENS SPECIALLÄRARINSTITUT

S T O C K H O L M

1 9 4 7

Statens offentliga utredningar 1947

Kronologisk förteckning

1. Kollektiv tvätt. Betänkande med förslag att underlätta hushållens tvättarbete. Hæggström. xv. 284 s. S.
2. Betänkande angående fiskerinäringens efterkrigsproblem samt den prisreglerande verksamheten på fiskets område. Antonsons, Göteborg. 325 s. Jo.
3. Elkraftutredningens redogörelse nr 1. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras räkräftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Inledande översikt. Sv. Tryckeri AB. 84 s. K.
4. Betänkande med förslag till standardtariffer för detaljdistribution av elektrisk kraft. Hæggström. 126 s. K.
5. 1944 års militärsjukvårdskommittés betänkande. Del 2. Beckman. 170 s. F6.
6. Betänkande med förslag till geofysiskt observatorium i Kiruna m. m. Idun. 64 s. K.
7. Betänkande med förslag angående lantmåteripersonalens organisation samt avlöningsförhållanden m. m. Marcus. 132 s. Jo.
8. Betänkande med förslag angående fiskets administration m. m. Kihlström. 155 s. Jo.
9. Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del 3. Tandläkarinstituttens organisation m. m. Beckman. 166 s. E.
10. Betänkande med förslag rörande civilförsvarets organisation m. m. Beckman. 262 s. S.
11. 1940 års skolutredningens betänkanden och utredningar. 8. Utredning och förslag rörande vissa socialpedagogiska anordningar inom skolväsendet. Idun. 148 s. E.
12. Ungdomens fritidsverksamhet. Ungdomsvårdskommitténs betänkande del 4. V. Petterson. 392 s. Ju.
13. Betänkande med utredning rörande riksräkenskapsverkets organisation. Marcus. 114 s. Fl.
14. Handeln med olja. Betänkande med förslag avgivet av oljeutredningen 1945. Hæggström. 343 s. 4 pl. Fo.
15. 1941 års lärarlönessakkunniga. Betänkande med förslag till lönerreglering för övningslärare. Sv. Tryckeri AB. 370 s. Fl.
16. Förslag till konvention mellan Sverige, Danmark och Norge om erkännande och verkställighet av domar i brottnal m. m. Norstedt. 24 s. Ju.
17. Stöd åt utvecklingshämmad ungdom. Ungdomsvårdskommitténs betänkande del 5. V. Petterson. 144 s. Ju.
18. Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 2. Förslag angående yrkesvägledning och yrkesutbildning för partiellt arbetsföra m. m. Katalog och Tidskriftstryck. 324 s. S.
19. Kompetensfordringar för statliga, vissa halvstatliga och kommunala tjänster samt sådana yrken och befattningar, för vilkas utövande kräves av statlig myndighet utfärdad behörighetsförklaring eller legitimation. V. Petterson. 288 s. S.
20. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 15. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras räkräftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Älvsborgs län. Beckman. 48 s. K.
21. Socialvårdskommitténs betänkande. 15. Utredning och förslag angående särskilda barnbidrag och bidragsförsäkring m. m. V. Petterson. 114 s. S.
22. Betänkande med förslag till ändrad lagstiftning angående handel med skrot, lump och begagnat gods. Sv. Tryckeri AB. 125 s. H.
23. 1945 års lönekommitté. 2. Betänkande med förslag till statens allmänna avlöningsreglemente m. m. Marcus. 289 s. Fl.
24. Betänkande rörande ett centralt arbetsmarknadsorgan. Norstedt. 220 s. S.
25. 1945 års akademikerutredning. Norstedt. 64 s. E.
26. Slutbetänkande avgivet av bostadssociala utredningen. Del 2. Saneringen av stadssamhällets bebyggelse. Organisationen av låne- och bidragsverksamheten för bostadsändamål. Idun. 598 s. S.
27. Betänkande med förslag till ändrad ordning beträffande vissa helgdagar. Katalog och Tidskriftstryck. 75 s. E.
28. Stuveriverksamheten i svenska hamnar. Hæggström. 110 s. H.
29. Valfärdsanordningar för sjöfolk i hamn. Hæggström. 118 s. H.
30. Betänkande med förslag till lag om regionkommuner m. m. Beckman. 214 s. S.
31. Betänkande med förslag angående utbildning av befäl för handelsflottan m. m. Idun. 264 s. H.
32. Utredning med synpunkter på sågverksdriften i Norrland och förslag angående inrättande av en central sågverksskola. V. Petterson. 150 s. 1 karta. Jo.
33. Redogörelse i sammandrag för utredning rörande planering av jordbruket och skogsbruket i Neder-torneå kommun. V. Petterson. 177 s. 6 pl. 1 karta. Jo.
34. 1940 års skolutredningens betänkanden och utredningar. 9. Gymnasiet. Idun. 622 s. E.
35. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 12. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras räkräftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Malmöhus län. Beckman. 43 s. K.
36. Vid andra riksskogstaxeringen av Norrland åren 1938-42 använd metodik och härom vunna erfarenheter. Redogörelse avgiven av 1937 års riksskogstaxeringsnämnd. V. Petterson. 205 s. Jo.
37. 1945 års skogshärbärgesutredningens betänkande. Del 1. Utredning rörande bostads- och levnadsförhållandena på hemmansskogarna med förslag till åtgärder för bostadsbeståndets komplettering och förbättrande. Idun. 301 s. S.
38. Lagerdningens förslag till jordabalk. 1. Norstedt. 313 s. Ju.
39. Supplement nr 7 till Sveriges familjenamn 1920. Statens Reproduktionsanstalt. 112 s. Ju.
40. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 11. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras räkräftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Kristianstads län. Beckman. 40 s. K.
41. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 7. Tiden juli 1945-juni 1946. Idun. 449 s. Fo.
42. Betänkande angående organisationen för försöksverksamheten på jordbrukets område. Katalog och Tidskriftstryck. 252 s. Jo.
43. Betänkande med förslag om upphävande av äldre giftermålsbalken. Norstedt. 72 s. Ju.
44. Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 3. Statens sjukhusutredningens av år 1943 betänkande. 3. Utredning och förslag angående sysselsättnings- och arbetsterapi vid vissa sjukhus och vårdanstalter m. m. Katalog och Tidskriftstryck. 176 s. 8 pl. I.
45. Polisen och allmänheten. Betänkande med förslag till tjänstereglemente för polisväsendet. Idun. 126 s. I.
46. Betänkande angående familjeliv och hemarbete. Beckman. 320 s. S.
47. Fiskerättskommitténs förslag till fiskelag jämte därmed sammanhängande författningar. V. Petterson. 558 s. 2 pl. Jo.
48. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 8-10. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras räkräftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Kalmar län, Gotlands län och Blekinge län. Beckman. 68 s. K.
49. 1940 års skolutredningens betänkanden och utredningar. 10. Flickskolan. Idun. 253 s. E.
50. Sysselsättningsförhållandena inom varuhandeln. Beckman. 197 s. E.
51. Betänkande om granskning och antagning av läroböcker. Hæggström. 137 s. E.
52. Möbler. Betänkande avgivet av 1946 års möbelutredning. Stockholms Bokindustri AB. 368 s. H.
53. Kommunallagkommitténs betänkande 1 med förslag angående ändringar i kommunallagarnas bestämmelser om borgerlig primärkommuns kompetens och om kvalificerad majoritet. Idun. 216, 72* s. I.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1947:69
INRIKESDEPARTEMENTET

1946 ÅRS HJÄLP- OCH SÄRKLASSLÄRARUTREDNING

UTBILDNING AV LÄRARE

FÖR UTVECKLINGSHÄMMADE OCH
SVÅRFOSTRADE BARN

JÄMTE

FÖRSLAG TILL INRÄTTANDE AV ETT
STATENS SPECIALLÄRARINSTITUT

STOCKHOLM 1947
AB KATALOG OCH TIDSKRIFTSTRYCK

73231

STATES OF INDIA
UNIVERSITY OF MADRAS

UNIVERSITY OF MADRAS

UNIVERSITY OF MADRAS

UNIVERSITY OF MADRAS

UNIVERSITY OF MADRAS

UNIVERSITY OF MADRAS

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Inrikesdepartementet.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 10 maj 1946 tillkallade Statsrådet och chefen för Kungl. Socialdepartementet den 25 maj 1946 efter gemensam beredning med chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet rektorn vid folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Stockholm August Isaacsson, dåvarande inspektören för sinnesslövrården Anna-Lisa Annell, inspektören för sinnesslöundervisningen Ragnhild Jungner, chefen tillika läkaren vid Lövstahemmet Olof Birger Sjödén och ledamoten av riksdagens första kammare Anna Sjöström-Bengtsson såsom sakkunniga för att inom socialdepartementet biträda med utredning rörande organisationen av utbildningen av lärare för sinnesslö- och hjälpklassundervisningen samt uppdrog åt Isaacsson att såsom ordförande leda utredningsarbetet.

Såsom sekreterare åt de sakkunniga har enligt förordnande den 7 juni 1946 tjänstgjort förste amanuensen i Kungl. Skolöverstyrelsen Astrid Borelius.

Utredningen har antagit benämningen 1946 års hjälp- och särklasslärarutredning.

Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 30 maj 1947 har utredningen fr. o. m. den 1 juli 1947 överflyttats från socialdepartementet till inrikesdepartementet.

I direktiven för utredningsarbetet erinrades om att vid statsunderstödd skola för bildbara sinnesslöa funnes anställda, utom föreståndare, lärare för såväl teoretisk som praktisk undervisning. Utbildningen av lärare i teoretiska ämnen ägde rum endast vid det seminarium, som Föreningen för sinnesslöa barns vård med bidrag av statsmedel bedreve vid sin anstalt å Slagsta. Vid detta seminarium, som vore tvåårigt, kunde utexamineras högst 8 elever varje år, vilket ansåges vara för litet i förhållande till sinnesslöundervisningens omfattning, beroende bl. a. på att de utexaminerade i stor utsträckning toge anställning exempelvis som lärare i hjälpklasser vid folkskola. För lärare för den praktiska undervisningen funnes icke anordnad någon speciellt tillrättalagd utbildning.

Skolöverstyrelsen hade i skrivelse den 24 nov. 1944 erinrat om att den av 1944 års riksdag antagna lagen om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa förutsatte en väsentlig utvidgning av anstaltsorganisationen för

omhändertagande av bildbara sinnesslöa barn samt att detta i sin tur efter hand komme att medföra ett betydligt ökat behov av lärarkrafter vid ifrågavarande slag av anstalter. Överstyrelsen redogjorde därefter för antalet inom sinnesslöundervisningen anställda lärare ävensom för beräknat antal nya dylika lärare, som skulle erfordras vid ett fullständigt genomförande av skolplikten för sinnesslöa. Åtgärder borde snarast vidtagas för utbildning av erforderliga lärarkrafter, så att icke bristande tillgång på lärare bleve ett hinder för undervisningens genomförande. Den befintliga utbildningsorganisationen på området borde omprövas även i vissa andra hänseenden, bl. a. i fråga om huvudmannskapet för utbildningen. Överstyrelsen hemställde om utredning genom särskilda sakkunniga av hela frågan om lärarutbildningen för sinnesslöundervisningen.

Sedermera hade skolöverstyrelsen med överlämnande av framställningar i ämnet från rektorerna vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg, där utbildningen av lärare för hjälpklassundervisningen bedreves, anhållit, att frågan om utbildningen av sådana lärare måtte tagas under övervägande i samband med den förutnämnda utredningen.

Statsrådet och Chefen för socialdepartementet yttrade vidare:

»Såsom av det anförda framgår, kan det ökade behov av lärare i kunskapsämnen vid sinnesslöskolorna, som den nya lagen om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa beräknas medföra, icke tillgodoses inom ramen för nuvarande utbildningsorganisation. Frågan om en utökning av utbildningsresurserna på detta område behöver därför utredas. I samband därmed bör prövas lämpligheten av att denna lärarutbildning helt övertages av staten. Då sinnesslöundervisningen äger nära samband med undervisningen av barn å hjälpklassstadiet, bör det vidare undersökas i vad mån utbildningen av lärare för sinnesslöundervisningen och för hjälpklassundervisningen lämpligen kan kombineras. I detta sammanhang bör även uppmärksammas, huruvida utbildningen av lärare för sinnesslöundervisningen skulle kunna omläggas så att den, i likhet med viss annan lärarutbildning, får karaktär av specialutbildning på grundval av tidigare avlagd examen för undervisning av normala barn, närmast småskolläraryxamen. Övervägas bör också, huruvida för lärarinnorna i kvinnlig slöjd böra beredas särskilda utbildningsmöjligheter, som göra dem skickade för det speciella arbetet bland de sinnesslöa.

Vid utredningen måste givetvis även undersökas, huruvida undervisningen alltjämt bör vara förlagd till Slagsta eller om den, helt eller delvis, bör förläggas till annan eller andra orter. Det skulle sålunda kunna tänkas vara förmånligt, att den teoretiska delen av lärarutbildningen för sinnesslöundervisningen förlades till Stockholm, medan utbildningens praktiska del kunde ske vid Slagsta och, eventuellt, därjämte vid en eller flera andra sinnesslöanstalter.»

Utredningen har från lärarna i teoretiska ämnen vid sinnesslöskolorna samt de lärare vid folkskolans hjälpklasser, vilka under senast förflutna 10-årsperiod genomgått statsunderstödd hjälpklasslärarkurs, anställt en enquête rörande den hittillsvarande utbildningen samt rörande planerad omläggning och utvidgning av utbildningen av lärare för respektive sinnesslö- och hjälpklassundervisningen.

Vidare har utredningen samrått med f. d. rektorn vid folkskoleseminariet i Göteborg Gustaf Walli, vilken sedan 1939 tjänstgjort som ledare för hjälpklasslärarkurserna i Göteborg, läraren vid Slagsta seminarium för utbildande av sinnesslölärarinnor med. lic. Alice Hellström, rektorn vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodå tillika inspektören för blindundervisningen Gustav Ek samt sekreteraren i 1945 års dövtstumutredning dövtstumläraren fil. lic. Nils Malm.

I syfte att tillgodogöra sig erfarenheter i frågor, som sammanhänga med utredningens uppdrag, ha ledamöterna besökt ett antal anstalter för sinnesslöa, hjälpklasser m. m. i Sverige, varjämte vissa av ledamöterna företagit studieresor till Schweiz, Frankrike och Danmark.

Den 26 september 1946 framlade utredningen förslag om anordnande av en särskild utbildningskurs för sinnesslölärare under vårterminen 1947. Rörande resultatet av denna framställning hänvisas till sid. 30 ff. i betänkandet. En framställning om en liknande kurs under våren 1948 har av utredningen gjorts den 10 september 1947.

Efter remiss från ecklesiastikdepartementet har utredningen den 10 juni 1947 avgivit yttrande över ungdomsvårdskommitténs betänkande rörande stöd åt utvecklingshämrad ungdom. Den 14 augusti 1947 har utredningen i anledning av en skrivelse från hjälpklasslärarnas kamratförening avgivit vissa förslag till 1946 års skolkommision rörande utbildningen av skolpsykologer.

Efter anmodan den 21 oktober 1947 har utredningen den 23 oktober 1947 avgivit underdånigt yttrande rörande Föreningens för sinnesslöa barns vård anhållan om statsbidrag för verksamheten på Slagsta under tiden 1 januari 1947—30 juni 1948.

Sedan arbetet nu slutförts, får utredningen vördsamt överlämna sitt betänkande.

Stockholm den 27 november 1947.

AUGUST ISAACSSON

ANNA-LISA ANNELL

RAGNHILD JUNGNER

BIRGER SJÖDÉN

ANNA SJÖSTRÖM-BENGTSSON

/ Astrid Borelius

Upplysningar om den svenska försäkringskassans verksamhet under 1947. Enligt denna rapport har försäkringskassans verksamhet under 1947 varit mycket framgångsrik. Detta beror på flera orsaker, däribland en ökad arbetslöshet och en ökad efterfrågan på försäkringsutbetalningar. För att kunna hantera denna ökade efterfrågan har försäkringskassan vidtagit flera åtgärder, såsom att öka antalet kontor och att förbättra sin service.

Enligt denna rapport har försäkringskassans verksamhet under 1947 varit mycket framgångsrik. Detta beror på flera orsaker, däribland en ökad arbetslöshet och en ökad efterfrågan på försäkringsutbetalningar. För att kunna hantera denna ökade efterfrågan har försäkringskassan vidtagit flera åtgärder, såsom att öka antalet kontor och att förbättra sin service.

Enligt denna rapport har försäkringskassans verksamhet under 1947 varit mycket framgångsrik. Detta beror på flera orsaker, däribland en ökad arbetslöshet och en ökad efterfrågan på försäkringsutbetalningar. För att kunna hantera denna ökade efterfrågan har försäkringskassan vidtagit flera åtgärder, såsom att öka antalet kontor och att förbättra sin service.

Enligt denna rapport har försäkringskassans verksamhet under 1947 varit mycket framgångsrik. Detta beror på flera orsaker, däribland en ökad arbetslöshet och en ökad efterfrågan på försäkringsutbetalningar. För att kunna hantera denna ökade efterfrågan har försäkringskassan vidtagit flera åtgärder, såsom att öka antalet kontor och att förbättra sin service.

Enligt denna rapport har försäkringskassans verksamhet under 1947 varit mycket framgångsrik. Detta beror på flera orsaker, däribland en ökad arbetslöshet och en ökad efterfrågan på försäkringsutbetalningar. För att kunna hantera denna ökade efterfrågan har försäkringskassan vidtagit flera åtgärder, såsom att öka antalet kontor och att förbättra sin service.

Enligt denna rapport har försäkringskassans verksamhet under 1947 varit mycket framgångsrik. Detta beror på flera orsaker, däribland en ökad arbetslöshet och en ökad efterfrågan på försäkringsutbetalningar. För att kunna hantera denna ökade efterfrågan har försäkringskassan vidtagit flera åtgärder, såsom att öka antalet kontor och att förbättra sin service.

Enligt denna rapport har försäkringskassans verksamhet under 1947 varit mycket framgångsrik. Detta beror på flera orsaker, däribland en ökad arbetslöshet och en ökad efterfrågan på försäkringsutbetalningar. För att kunna hantera denna ökade efterfrågan har försäkringskassan vidtagit flera åtgärder, såsom att öka antalet kontor och att förbättra sin service.

Enligt denna rapport har försäkringskassans verksamhet under 1947 varit mycket framgångsrik. Detta beror på flera orsaker, däribland en ökad arbetslöshet och en ökad efterfrågan på försäkringsutbetalningar. För att kunna hantera denna ökade efterfrågan har försäkringskassan vidtagit flera åtgärder, såsom att öka antalet kontor och att förbättra sin service.

I. Historik över utbildning av lärare för utvecklingshämmande barn.

A. Sinnesslöläro-utbildningen.

I varje skolform är det av stor vikt, att läraren lär känna sina elever, så att han kan lämpa sin undervisning efter dessas olika läggning och utveckling. I våra hjälpskolor och sinnesslöskolor är detta särskilt betydelsefullt. Att undervisa och fostra utvecklingshämmande barn ställer ännu större krav på läraren som pedagog än att undervisa och fostra normalbegåvade. Ju större elevernas avvikelser från det normala äro, desto större betydelse får också läraren-fostrarens psykologiska insikter och pedagogiska duglighet.

I klasser av skilda slag för utvecklingshämmande, vilka förete olika arter och grader av efterblivenhet, måste den läraren anförtrodda gruppen själfallet bli mycket inhomogen. Lärarens uppgift blir här icke att föra *gruppen som helhet* framåt utan snarare att genom ständigt studium av varje enskilt barn med dess defekter och speciella anlag, dess utvecklingsgrad och arbetsförmåga, kort sagt genom inlevelse i dess särart, söka finna vägar och metoder att hjälpa det framåt, så långt och i den takt dess resurser tillåta.

Redan då man först började intressera sig för de sinnesslöas undervisning, hade man klart för sig, att det krävdes specialutbildade lärare på detta område. Seminarierna gävo emellertid på den tiden icke någon undervisning i vare sig abnormpedagogik, psykopatologi eller speciell metodik för psykiskt efterblivna, och då heller ingen som helst specialutbildning stod till buds, kvarstod som den enda utvägen för den, som ville ägna sig åt arbetet bland sinnesslöa och för ändamålet utbilda andra, att genom självstudier och resor göra sig skickad för sin uppgift.

År 1866 grundade Emanuella Carlbeck den första sinnesslöskolan i vårt land, vilken efter att ha varit förlagd till olika platser i Västergötland år 1875 flyttades till Johannesberg vid Mariestad.

Emanuella Carlbeck hörde till de borna pedagogerna. Sina lärare och sköterskor utbildade hon själf. Någon lärarutbildning hade hon inte fått, men detta till trots är det hon, som givit de första riktlinjerna för undervisning av sinnesslöa. I hennes efterlämnade papper finna vi många kloka synpunkter på undervisning och uppfostran av sinnesslöa. Bland annat

påpekar hon, »att undervisningen ovillkorligen måste vara individuell, så att inte på ett skenbart sätt klassen i sin helhet drives genomgå en viss kurs». Vidare säger hon, att »undervisningen måste i vida högre grad än för normala barn vara åskådlig och hänsyn tagas till att inte minnet utvecklas på förståndets bekostnad». Med skärpa betonar hon, att undervisningen i handarbete aldrig må betraktas som en bisak: »Hemmet bör för- ses med resurser för olika slags arbeten till utrönande av barnens olika anlag, och barnen må om möjligt utbildas till självförsörjning».

På samma sätt utbildades nya lärarkrafter vid den år 1870 inrättade sinnesslöskolan Norrtullsgatan 16 i Stockholm. Denna skola, som ägdes av Föreningen för sinnesslöa barns vård, åtog sig sedermera uppgiften att bli utbildningsanstalt för sinnesslölärare. År 1879 beviljades ett särskilt anslag till denna skola, under villkor att undervisning och handledning skulle meddelas blivande lärare vid sinnesslökolor.

Detta år är alltså det egentliga sinnesslölärarseminariets begynnelseår. Den 1 januari 1879 intogos två lärarinneelever. Lärokursen, som var 1-årig, fortgick enligt följande arbetsordning:

Åhörande av den teoretiska undervisningen i skolan.

Undervisning av första lärarinnan.

Åhörande av undervisning i folkskolan.

Deltagande i handarbeten.

Förande av journaler över vissa elever efter läkarens anvisning.

Några timplaner från denna tid ha icke kunnat återfinnas. Av Föreningens redogörelse för det första arbetsåret framgår, att kursen omfattade huvudsakligen praktisk undervisning, vilken leddes av skolans föreståndarinna. Den teoretiska undervisningen (punkt 2 ovan), som omfattade svenska språket, räkning och metodik, övertogs efter någon tid av en vid Institutet för blinda anställd lärare. I redogörelsen meddelas vidare, att eleverna för övrigt »genom deltagande i både de intellektuella och praktiska sysselsättningarna vid skolan, dels såsom sjelfva undervisande, dels såsom mottagande undervisning, utbildades för sitt mål...»

Beträffande inträdesfordringar funnos inga särskilda föreskrifter vid seminariet. Det hette endast, att ansökan skulle åtföljas av »kunskapsbetyg, frejdebetyg, prest- samt läkarebetyg». Ett visst företräde synes dock ha givits sökande med pedagogisk utbildning. I Föreningens handlingar från ett av de första åren av seminariets verksamhet återfinnes sålunda ett beslut om att sökande med folkskollärrinneexamen skulle före annan sökande erhålla elevplats.

År 1886 antogos stadgar för seminariet. Dessa innehöllo bestämmelser om dels kompetens för inträde vid seminariekursen, dels kursplan, handledning, examen och betyg. Som inträdesvillkor föreskrevs småskollärrinneexamen eller motsvarande kunskaper. Kursen omfattade liksom tidi-

gare en teoretisk och en praktisk avdelning. Den förra bestod av lektioner i följande ämnen:

Allmän pedagogik och metodik.

Idiotpedagogikens¹ teori och historia med särskilt avseende på den svenska idiotundervisningens utveckling.

De allmänna grunderna för hälsoläran.

Till den praktiska avdelningen av kursen hörde auskultationer på sinnesslöskolans olika stadier, meddelande av undervisning samt deltagande i lärjungarnas undervisning i handarbete och gymnastik samt i deras tillsyn under fritid.

Den teoretiska undervisningen vid seminariet leddes under många år av dess första föreståndarinna, Torborg Rappe. Inte heller hon hade vad man nu för tiden menar med utbildning för den befattning hon vid nära 50 års ålder åtog sig. Men med varm människokärlek, klar intelligens och stark vilja förde hon arbetet framåt, och hon kom att spela en betydande roll i seminariets utveckling. Hon företog bl. a. ett flertal studieresor — till Danmark, Tyskland, Österrike, Schweiz, Italien och Frankrike — och delgav sedan i form av föreläsningar seminarieeleverna de erfarenheter och intryck hon samlat under sina besök vid de stora sinnesslöanstalterna på kontinenten. Hon har även efterlämnat manuskript till en lärobok »Några råd och anvisningar vid sinnesslöa barns (idioters) vård, uppfostran och undervisning», vilken blev den första läroboken för seminariet.² Dess olika kapitel ha följande rubriker: »idiotvårdens början och idiotanstaltarnas uppkomst», »idiotiens kännetecken och orsaker», »karaktärs- och själs-egenskaper», »uppfostran», »lärarinnorna», »förberedande undervisning», »skolundervisning», »rörelseövningar och gymnastik», »tal-, läs- och skriv-övningar», »åskådningsundervisning och naturlära», »kristendomsundervisning», »handarbete», »musik och sång», »räkning», »teckning», »färg- och formlära».

Som nytt ämne kommo sinnesövningarna in med den utformning de fått av de franska föregångsmännen på området, Itard och Séguin. Den senares år 1846 utgivna verk, »Traitement moral, hygiène et éducation des idiots et des autres enfants arriérés», är den första på erfarenhet byggda systematiska handledningen för uppfostran av psykiskt efterblivna barn och kan betecknas som inledningen till en ny épok beträffande deras vård och undervisning. Dess principer och i många fall även dess metodiska anvisningar äro än i dag vägledande för denna undervisning.

Seminarietkursen avslutades — enligt de år 1886 antagna stadgarna — med ett i närvaro av skolans styrelse anställt undervisningsprov, som omfattade de läroämnen och övningar, vari undervisning meddelades vid sin-

¹ Benämningen sinnesslö kom mera allmänt i bruk först i början av 1900-talet.

² Manuskriptet övertogs sedermera av Föreningen för sinnesslöa barns vård och trycktes med bidrag av statsmedel år 1903.

nesslöskola. Efter avslutad kurs erhöll eleven betyg, utfärdad av skolans inspektör enligt fastställt formulär.

Utbildningstiden, som från början av seminariets verksamhet var fastställd till ett år, kom under 90-talet i realiteten att utsträckas till två år. Vanligen undervisades endast två elever samtidigt, men undantagsvis intogos även extraelever. I genomsnitt utexaminerades således en elev per år.

Nya sinnesslöanstalter tillkommo alltjämt, och vid slutet av 1890-talet voro ett 20-tal skolor för sinnesslöa barn i verksamhet. Därmed steg också efterfrågan på sinnesslölärare.

År 1897 beviljades Föreningen för sinnesslöa barns vård ökat statsanslag till seminariet, under villkor att fyra seminarieelever intogos per år. Kurstiden fastställdes nu även formellt till två år, och sålunda beräknades åtta elever kunna samtidigt undervisas vid seminariet. Undervisningsplanen innefattade enligt Föreningens redogörelse från 1897 följande kurser och moment:

Den praktiska kursen:

Deltagande i barnens skötsel och vård.

Undervisning och övning i att handleda barnen vid handarbete, vävnad och slöjd.

Undervisning i tillskärning och tillverkning av barnens kläder.

Kännedom om undervisningsmaterielen.

Undervisning i bokhålleri.

Undervisning i gymnastik.

Undervisning i hushållsgöromål.

Den teoretiska kursen:

Undervisning i kristendom, svenska språket och hälsolära.

Grunddragen av fonetiken med särskild hänsyn till idiotundervisningen.

Det elementära av psykologien och pedagogiken.

Undervisning om sinnesslösas vård, om allmänna orsaker till och yttringar av idioti samt om sinnesslösas karaktärs- och själsegenskaper.

Överblick av idiotvårdens utveckling i Sverige och utlandet.

Idiotvårdens mål och anordning. Översikt av läroplaner för idiotskolor samt kännedom om dessa skolors organisation och förvaltning ävensom om gällande författningar angående idiotvården i riket.

Skriftliga uppsatser över ämnen tillhörande sinnesslösas undervisning.

Övning i att leda barnens undervisning i olika ämnen.

Några timplaner från denna tid ha icke återfunnits.

I ett kungl. brev av den 24 mars 1898, vilket alltjämt äger giltighet, meddelas bestämmelser om sinnesslölärarexamen. Däri föreskrevs, att examen skulle omfatta dels ett skriftligt prov, bestående av en uppsats över något till sinnesslöundervisningen hörande ämne, dels muntligt förhör i ett flertal av lärokursens ämnen, dels ock undervisningsprov i den med seminariet förenade skolan. Vidare bestämdes, att betyg skulle utfärdas, uppdragande vitsord över insikter i kristendomskunskap, modersmålet, all-

män undervisninglära, hälsovårdslära samt läran om sinnesslöas vård, undervisning och uppfostran, över färdighet i handarbete och gymnastik, över undervisningsskicklighet och förmåga att vårda barnen och i övrigt leda deras uppfostran samt över flit och uppförande. Slutligen föreskrevs, att vid examen skulle närvara en av chefen för ecklesiastikdepartementet förordnad sakkunnig.

Den teoretiska undervisningen, som tidigare ombesörjts av Torborg Rappe, uppdelades fr. o. m. år 1898 på ett flertal lärare. I redogörelsen för sagda år omnämnas fyra lärare i teoretiska ämnen, varav en teolog för kristendomsundervisningen och en läkare för undervisningen i hälsolära. Denna anordning med speciallärare för undervisningen i dessa ämnen har sedan bibehållits.

Fr. o. m. år 1901 förordnades av Kungl. Maj:t särskild inspektor för seminariet.

År 1911 flyttade sinnesslöskolan och seminariet till Slagsta egendom två mil söder om Stockholm. I den nyuppförda anstaltsbyggnaden fick seminariet här stora, ljusa lokaler. Åren närmast efter överflyttningen utmärktes av en stark aktivitet. Det gällde att få det bästa och modernaste för ett specialeseminarium av denna art. Lärare vid seminariet fortsatte den av Emanuella Carlbeck och Torborg Rappe grundlagda traditionen att hämta impulser från världens alla föregångsländer på detta område. Från långväga studieresor förde de med sig nya tankar och idéer, omsatte dessa i sin praktik och berikade därigenom undervisningen vid seminariet. Med intresse och förutseende ordnade de en materielsamling, som för sin tid var enastående i Norden. Slagsta har från denna tid fått ta emot besök ej blott av lärare från sinnesslövärdens område utan även i stor utsträckning från hjälpskolan och har blivit en viktig förmedlare av impulser, som kommit även normalundervisningen, främst den moderna småbarnsundervisningen, tillgodo.

I redogörelsen för seminariets verksamhet år 1912 upptages för första gången en utförlig kursplan samt följande timplan:

Första årskursen.	Antal
Ämnen:	tim. årl.
Kristendomskunskap	34
Modersmålet	25
Pedagogik	30
Kvinnlig slöjd	350
Träslöjd och horstbinderi	130
Huslig ekonomi	70
Gymnastik	65
Musik	18
Hospitering i övningsskolan	62

Praktisk undervisning i kvinnlig slöjd och kindergartnerarbete	160
Träslöjd	30
	190
Andra årskursen.	
Ämnen:	
Kristendomskunskap	34
Pedagogik och metodik	50
Läran om sinnesslöas vård, undervisning och uppfostran	40
Hälsovårdslära	7
Träslöjd	60
Gymnastik	30
Musik	18
Hospitering i övningskolan	160
	399
Praktisk undervisning i skolan med omedelbar ledning och i närvaro av ämneslärarinna och kamrater	9
dels med dels utan omedelbar ledning	340
	349

Antalet lärarinnor, som årligen utexaminerades från seminariet, var alltså jämt begränsat till fyra.

Frågan om en utvidgning av seminariet hade varit uppe vid femte allmänna svenska mötet för vården om de sinnesslöa, som hölls i Göteborg år 1910.¹ Vid en där lämnad redogörelse framhölls, att icke ens en tredjedel av de vid sinnesslöanstalterna tjänstgörande lärarinnorna vore fackutbildade. Mötet beslöt därför att hos Föreningen för sinnesslöa barns vård hemställa om åtgärder för en utvidgning av seminariet. Frågan togs åter upp vid det påföljande sjätte mötet i Stockholm 1915, och förhandlingarna resulterade i att föreningen i november samma år ingick till Kungl. Maj:t med begäran om en höjning av anslaget till seminariet, så att elevantalet kunde ökas till tolv. Framställningen bifölls (kungl. brev 12/5 1916), och höstterminen 1916 kunde således sex seminarieelever intagas. I nämnda brev föreskrevs, att folkskolöverstyrelsen skulle äga att i den ordning och i enlighet med de grunder, överstyrelsen kunde finna skäligt bestämma, leda och övervaka utbildningen av lärare vid seminariet.

Som en följd av de nya direktiven insändes till folkskolöverstyrelsen ett förslag till undervisningsplan för seminariet. Denna plan, som omfattar fullständig timplan och kursplan, fastställdes av överstyrelsen den 22 maj 1917. Seminariets styrelse hade den 27 april samma år antagit ett reglemente för seminariet, vilket alltså är gällande (se bil. 1). Timplanen omfattade följande ämnen:

¹ Dessa möten, av vilka det första hållits 1904, hade tillkommit för att åvägabringa samarbete mellan representanter för vården om de sinnesslöa. Möten ha därefter hållits på skilda orter i landet med 1—5 års mellanrum.

Ä m n e n:	Timmar i veckan		
	kl. I	kl. II	Summa
Kristendomskunskap	—	1	1
Modersmålet	1	1	2
Hälsovårdslära	1	—	1
Psykologi	1	—	1
Pedagogik	—	1	1
Sinnesslöa barns vård, undervisning och uppfostran	—	3½	3½
Praktiska övningar i sjukvård m. m.	—	1	1
Musik	½	½	1
Sång	1	1	2
Teckning och modellering	1	2	3
Gymnastik	3	3	6
Kvinnligt handarbete	10	—	10
Träslöjd och borstbinderi	5	—	5
Pappslöjd	—	1	1
Kindergartenarbete	1½	—	1½
Hospitering i övningsskolan	2	4	6
Undervisningsövningar för varje elev	5	10	15
	32	29	61

Denna timplan, som anger endast medeltalet veckotimmar under läsåret, har i stort sett oförändrad bibehållits vid seminariet ända in på 1930-talet. Inom den givna ramen stod emellertid utvecklingen långt ifrån stilla, och allt eftersom nya rön och erfarenheter gjordes inom pedagogikens, psykologiens och psykopatologiens områden, växte den teoretiska kursen ut. Av särskild betydelse var härvidlag doktor Alfhild Tamm, som under 12 betydelsefulla år var knuten till seminariet som dess läkare och lärare. Hon förde eleverna i kontakt med den moderna psykologien, intensifierade talfelsbehandlingen, införde intelligensmätningarna, tillrättalade förändret av personalakter, riktade uppmärksamheten på ordblindheten samt utarbetade ett antal läroböcker i hithörande ämnen. Utökningen av den teoretiska undervisningen skedde så småningom. Enligt en timplan från år 1938 omfattade den nämnda år 11 veckotimmar i första årskursen och 10 timmar i andra årskursen. Sålunda utökades ämnet hälsolära, fick benämningen »fysiologi, hälsolära och psykologi» och ägnades 5 veckotimmar i första årskursen. Ämnet »talrubbingar och deras behandling, tal- och röstvård» förlades till första årskursen (2 veckotimmar) samt »psykologi, psykopatologi, psykiska mätningar» till andra årskursen (3 veckotimmar). Ur det tidigare undervisningsämnet »sinnesslöa barns vård, uppfostran och undervisning», som ägnats 3½ veckotimmar i andra årskursen, utbröts »sinnesslövärdens historia», som förlades till första årskursen (1 veckotimme), samt »speciell metodik», som förlades till andra årskursen (3

veckotimmar). Praktikundervisningen — hospitering och undervisning i övningsskolan — överflyttades till andra årskursen.

Den nu tillämpade timplanen (se bil. 2) har sedan 1938 förändrats endast så till vida, att ämnet »psykologi, psykopatologi, psykiska mätningar» utökats med 3 veckotimmar till 7.

En ytterligare utvidgning av seminariet skedde hösten 1937, då 8 elever intogos. Fr. o. m. läsåret 1938/39 ha sammanlagt 16 elever årligen undervisats vid seminariet. (Läsåret 1946/47 ha på grund av särskilda omständigheter intagits 18 elever i första årskursen. Jfr sid. 39).

I reglementet föreskrives som villkor för inträde vid seminariet »att hava med goda betyg genomgått högre flickskola eller högre goss- och samskola eller att hava avlagt väl vitsordad småskolläraryrsexamen eller realskol-examen». Förutbildningen för de seminarieelever, som intagits under åren 1930—1945 framgår av översikten i bil. 3.

För fortbildning av främst sådana lärarinnor vid sinnesslöskolorna, som inte avlagt examen vid Slagsta, ha vid tre tillfällen anordnats kortare sommarkurser vid seminariet. Den första kursen kom till stånd 1917, då deltagarantalet uppgick till 14. Därefter har hållits en kurs 1923 med 12 deltagare och en 1934 med 34 deltagare. Kursplanerna ha omfattat föreläsningar, huvudsakligen i barnpsykologi, och behandling av talrubbingar samt lektioner i speciell metodik för sinnesslöskolan.

Till seminariets verksamhet ha som ovan nämnts utgått statsbidrag ända från år 1879. Föreningen för sinnesslöa barns vård, som tidigare för sin skola i Stockholm erhållit ett statsbidrag på 5 000 kronor, fick nämnda år detta anslag höjt till 10 000 kronor, mot villkor att bl. a. undervisning och handledning meddelades blivande lärarinnor och sköterskor vid sinnesslöanstalter. Anslaget till seminariet utgick därefter årligen med 6 000 kronor till år 1897, då det höjdes till 9 400 kronor. Samtidigt föreskrevs, att elevantalet skulle ökas till 4 vid varje nyintagning, medan sköterskeutbildningen upphörde. Vid 1900-talets början höjdes anslaget till 12 150 kronor och därefter successivt till 13 700 kronor. Sistnämnda belopp beviljades för år 1916, då elevantalet utökades, så att varje intagning skulle omfatta 6 elever. För år 1917 höjdes anslaget till 16 000 kronor — utvidgningen var då fullt genomförd — och året därpå till 26 000 kronor. Ytterligare en kraftig ökning skedde år 1920 till 40 000 kronor. För åren 1923—1930 sänktes beloppet till 36 000 kronor och har därefter ånyo höjts till 38 000 kronor (1931—1936), 40 000 kronor (1937—1941), och 47 000 kronor (1942). Sedan 1943 har statsbidraget utgått med 50 000 kronor årligen.

B. Hjälpklasslärarutbildningen.

Då hjälpklasser under de första åren av 1900-talet började inrättas i Sverige i vissa större städer, saknades tillfälle till specialutbildning för lärare i dylika klasser. I enstaka fall tjänstgjorde vid hjälpklass lärarinnor med examen från Slagsta seminarium för utbildning av lärare vid sinnesslöanstalter. Slagstaseminiariets utbildningskapacitet räckte emellertid icke till ens för sinnesslöskolornas behov.

Först på 1920-talet kommo särskilda kurser för hjälpklasslärare till stånd. Initiativet till den första kursen togs år 1918, då ett antal lärare och lärarinnor vid de svenska folkskolornas hjälpklasser hos folkskolöverstyrelsen gjorde framställning om anordnande av en särskild utbildningskurs, om möjligt redan under år 1919. I sin skrivelse anförde de bl. a.:

Det torde vara överflödigt att framhålla det stora behovet av en sådan utbildningskurs, då hittills så gott som alla de lärare och lärarinnor, som tjänstgöra vid de ifrågavarande klasserna, saknat tillfälle till den specialutbildning, av vilken de för sina från vanlig folkskolundervisning i många avseenden särskilda uppgifter otvivelaktigt äro i stort behov, och till vilken t. ex. deras kolleger i Tyskland sedan många år haft rik tillgång. För varje år, som gått, har erfarenheten hos oss allt mer och mer övertygat de ifrågavarande lärarna och lärarinnorna själva om detta deras utbildningsbehov.

Vi vilja ej yttra oss om huru detta behov framdeles mera permanent kan bära fyllas, men hade tänkt oss, att en början kunde i någon mån göras genom en kortvarig utbildningskurs för en gång, kanske lämpligast under tre veckor, förlagd till huvudstaden. Såsom den lämpligaste tiden skulle vi vilja föreslå två veckor före och en vecka efter höstterminens början vid Stockholms folkskolor; den sistnämnda veckan för att även kunna bereda deltagarna tillfälle att taga kännedom om de nämnda folkskolornas hjälpklasser under den tid, som undervisningen vid dem bedrives.

De ämnen, som synes oss framför andra bära förekomma vid en sådan utbildningskurs, äro följande: 1) psykologisk och psykiatrisk karaktäristik av den psykiska efterblivenheten under barndomsåren samt redogörelse för dess viktigaste arter och grader; 2) pedagogisk redogörelse för hjälpklassundervisningens mål och metoder i förbindelse med för hjälpklassbarn anordnade lektioner, åtföljda av efter dem hållna överläggningar om därvid använda åtgärder för undervisning och uppfostran.

Folkskolöverstyrelsen hemställde hos Kungl. Maj:t om anslag till kursen och framhöll bl. a., att under avvaktan på åtgärder, som framdeles kunde komma att vidtagas för mera stadigvarande anordning av sådan utbildning, en tillfällig kurs kunde göra god tjänst. Samtidigt överlämnades en av den pedagogiske inspektören för sinnesslöanstalterna uppgjord plan. Proposition framlades till 1920 års riksdag, som beviljade anslag för ändamålet.

Kursen anordnades i Stockholm sommaren 1921 under skolöverstyrelsens inseende och pågick 14 dagar med 21 deltagare. Till dessa utgingo

understöd dels i form av dagtraktamenten, högst 7 kronor per dag, dels i form av resekostnadsbidrag. Undervisningsplanen upptog bl. a. föreläsningar i barnpsykologi, framför allt barnens känslö- och viljeliv, nervösa rubbningar hos barn, valda psykologiska frågor med didaktisk tillämpning, praktiska uppfostringsmål beträffande hjälpklassbarn, talrubbningar, hjälpskolans historia, utveckling och organisation, hembygdsundervisning med sinnesövningar, ämnesmetodik samt arbetsövningar och lektioner i åskådningsteckning, auskultation vid Stockholms hjälpklasser och demonstration av undervisningsmateriel.

I januari 1924 anordnades i Göteborg av Sydsvenska hjälpskoleföreningen en kurs för hjälpskolans lärare och lärarinnor. I denna kurs, som pågick en vecka och delvis hade karaktären av en kongress för personer, vilka arbetade i och voro intresserade för hjälpskolan, deltog över 100 personer. Föreläsningar och föredrag hölls av på området ledande krafter i Sverige, Norge och Danmark. Bland behandlade ämnen må nämnas: hjälpskoleväsendets historia och organisation, hjälpskolans undervisnings- och uppfostringslära, psykologi och psykopatologi med särskild hänsyn till hjälpskolebarn, samt de önskvärda sociala åtgärderna för omvårdnaden av hjälpskolans elever efter skolans slut. En del av dessa föredrag ha införts i tidsskriften *Skola och samhälle* (årg. 1924 sid. 153—196).

Kursen fick sin betydelse icke minst på grund av de initiativ, som där togos. Kursdeltagarna antogo ett antal resolutioner, vilka framlades i en skrivelse till skolöverstyrelsen, där önskemål uttalades bl. a. rörande lärarutbildning: att undervisning rörande hjälpklassväsendet måtte införas vid seminarierna samt att permanenta, till provårsseminarierna förlagda utbildningskurser för hjälpklasslärare måtte anordnas. Särskilt påpekades betydelsen av att sådana kurser förbundnes med auskultation och praktiska övningar i hjälpklasser.

Två år senare, i januari 1926, anordnades i Malmö av Föreningen Malmö folkskolors lärarkurser en tredagars kurs för hjälpklasslärare. Till denna samlades över 100 personer. Föredrag hölls bl. a. över intelligensdefekter och intelligensundersökningar, lomhörda barn och deras undervisning samt i metodikfrågor. Av dessa föredrag ha åtta samlats i tryck under titeln »Arbetet i hjälpskolan».¹

Redan år 1923 hade frågan om en grundligare specialutbildning för hjälpskolans lärare väckts av rektor Anna Sörensen vid folkskoleseminariet i Stockholm, som hos skolöverstyrelsen framlade förslag om att dylik utbildning skulle knytas till seminariet. I anledning av denna framställning hemställde överstyrelsen hos Kungl. Maj:t om anslag, men Kungl. Maj:t fann ej skäl framlägga ärendet för 1924 års riksdag. I en ny framställning

¹ Tryckt i Malmö år 1926, 86 sidor.

år 1924 framhöll rektor Sörensen betydelsen av att det tidigare väckta förslaget om utbildningskurser realiserades.

Samma år ingingo rektor K. A. Westling vid folkskoleseminariet i Göteborg och ordföranden i Sydsvenska hjälpskoleföreningen folkskolinspektören A. V. Hammer till Kungl. Maj:t med hemställan om anslag för anordnande under 1925—1926 av en utbildningskurs för hjälpklasslärare vid folkskoleseminariet i Göteborg.

Dessutom inkommo till överstyrelsen framställningar var för sig från styrelsen för Städernas folkskolinspektörsförbund och centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening med anhållan, att utbildningskurser för hjälpklasslärare måtte anordnas.

I den förstnämnda skrivelsen av år 1923 anförde rektor vid folkskoleseminariet i Stockholm bl. a. följande:

Hjälpklassinstitutionens betydelse såväl för ett sådant utvecklande av de psykiskt efterblivna barnens möjligheter, att dessa barn kunna fostras till arbetsdugliga medborgare, som för vinnande av större effektivitet i folkskolans arbete har blivit allmänt erkänt. Ett villkor för att hjälpklassinstitutionen skall kunna bliva vad den bör vara är emellertid, att frågan om utbildning av hjälpklasslärare blir löst. Då en lärarinna utan särskild utbildning för uppgiften åtager sig undervisning i hjälpklass, blir detta i sig tunga arbete ännu tyngre på grund av hennes bristfälliga utbildning. Ofta åstadkommer detta otillfredsställdhet med arbetet och detta så mycket mer som hjälpklasslärarna i flertalet samhällen stå isolerade inför sin uppgift, varför hjälpklasslärarinnan efter några få år återgår till vanlig folkskoleklass, varvid hjälpklassen på nytt måste lämnas åt en oerfaren lärarinna. Ett och annat samhälle har vid hjälpklass anställt lärarinnor utexaminerade från Slagsta seminarium för utbildning av lärare vid sinnesslöanstalterna, och hjälpklasskåren har på det sättet åtminstone i enstaka fall förvärvat några av sina yppersta krafter. Men den normala vägen för utbildning av hjälpklasslärare synes detta dock icke böra bliva. Visserligen ha hjälpklasserna, speciellt i hjälpskolans lägsta klasser, otvivelaktigt mycket att lära av undervisningen vid sinnesslöanstalterna, men det är likväl önskvärt, att hjälpskolans lärare också ha erfarenhet från undervisning av normala barn. Även ifråga om uppfostran erbjuda hjälpklasserna helt andra problem än sinnesslöanstalterna. Därtill kommer, att efterfrågan på utexaminerade lärarinnor för sinnesslöanstalterna är betydligt större än tillgången, så att vid flera anstalter måst anställas lärarinnor, som ej erhållit dylik utbildning. Slagsta seminarium kan sålunda redan på grund härav icke bredvid sin speciella uppgift fylla även den att utbilda lärare för hjälpklasser. I underdånig skrivelse den 28 december 1918 om anslag för utbildande av lärare till hjälpklasser för psykiskt efterblivna barn anför dåvarande folkskolöverstyrelsen bland annat, att behovet av speciell utbildning för de lärare, som meddelade undervisning i hjälpklasser allt starkare gjort sig gällande och att frågan härom otvivelaktigt trängde till sin lösning. Under avvaktan på åtgärder som framdeles kunde komma att vidtagas för mera stadigvarande anordning av sådan utbildning kunde en tillfällig kurs för sådant ändamål göra god tjänst. Med anledning av nämnda framställning kom en dylik kurs till stånd sommaren 1921. Sedan därigenom vissa erfarenheter vunnits, kan tiden måhända nu vara inne att söka åstadkomma en mera permanent anordning för utbildande av hjälpklasslärare. En sådan skulle kunna vara till gagn även för andra än hjälpklasslärare. Det är nämligen både önskvärt och troligt,

att man allt mer i sådana skoldistrikt, som äro för små, för att man där skulle kunna upprätta hjälpklasser, kommer att anordna särskild undervisning vissa timmar i veckan för psykiskt efterblivna barn. Det vore givetvis av betydelse för de lärare, som få sig sådan undervisning anförtrödd, om det funnes en institution, där de kunde få råd och anvisningar angående metoder för dylik undervisning, även om sådana lärare endast i undantagsfall komma att genomgå en specialkurs för hjälpklasslärare.

Då behovet av specialutbildning för hjälpklasslärare alltså synes mig trängande och det uppenbart vore fördelaktigt, om denna kurs bleve bunden vid en lärarutbildningsanstalt i en stad med väl utvecklat hjälpklassväsen, har det syntts mig, som en uppgift här föreläge för folkskoleseminariet i Stockholm. En viktig förutsättning för en sådan kurs är emellertid, att samarbete med Stockholms stads folkskolor kan komma till stånd, såsom framgår av följande plan.

Den ifrågasatta kursen skulle enligt min mening närmast ha karaktär av ett slags provårskurs med såväl teoretisk som praktisk utbildning för sådana lärare och lärarinnor, som redan under några år undervisat antingen i vanlig folkskola, däri inbegripet småskola, eller i hjälpklass. Under nuvarande ekonomiska förhållanden torde med hänsyn till såväl statens som deltagarnas kostnader kursen böra begränsas till en termin. För hjälpklasslärarkandidaternas praktiska utbildning skulle i seminariets övningsskola inrättas en hjälpklassavdelning. Det är emellertid icke att beräkna, att lärarkandidaternas hela praktiska utbildning skulle kunna förläggas till denna. Den skulle nämligen kräva, att den omfattade hjälpskolans alla stadier. Den skulle också i så fall behöva omfatta ett flertal klasser ur den synpunkten, att en hjälpklass icke kan hålla annat än helt liten belastning av övningslektioner. De svagt begåvade barnen måste känna sin lärare och ha behov av att läraren känner dem. De skulle bli förvirrade av att få ett större antal lektioner för olika lärare. Enligt uppgift av förste folkskolinspektören vid Stockholms folkskolor skulle det med hänsyn till anordningen av hjälpklasser i Stockholms folkskolor lättast låta ordna sig så, att till seminariets övningsskola hänvisades barn tillhörande hjälpskolans första och andra klass. Det är ju också i dessa klasser, som hjälpklassmetoderna erbjuda de största avvikelserna från den vanliga folkskolans metoder. Hjälpklasslärarkandidaterna borde alltså hospitera i övningsskolans hjälpklassavdelning och där hålla övningslektioner, men dessutom borde de hospitera i hjälpklasser i Stockholms folkskolor och där hålla en eller annan serie lektioner för att få kännedom om hjälpklassbarn även på högre stadier och metoder vid sådana barns undervisning. Lärarkandidaterna skulle erhålla undervisning i psykologi med särskild hänsyn till hjälpklassbarn, däri inbegripet psykopatologi, i hjälpklasspedagogik och hjälpklassmetodik samt i samhällslära med särskild hänsyn till barnlagstiftning. Denna undervisning torde böra omfatta cirka 80 timmar. Därtill torde böra komma en timmes undervisning i veckan i teckning med arbetsövningar.

Antalet deltagare i kursen torde med hänsyn dels till möjligheterna till övningslektioner i hjälpklassavdelningen dels till den myckna handledning, som skulle åligga föreståndaren för denna avdelning, böra begränsas till fem å sex. Föreläsningarna kunna givetvis göras tillgängliga för ett större antal deltagare och torde böra i möjligaste mån anordnas på sådana tider, att de kunna besökas av hjälpklasslärare och andra intresserade i Stockholm och dess omnejd, varigenom kursen skulle bli till gagn för ett större antal lärare än dem, som deltaga i den praktiska utbildningen.

Tills vidare, till dess man vunnit någon erfarenhet om anslutningen till en dylik kurs, torde den endast böra anordnas under höstterminen. Detta betyder emellertid

ingalunda, att hjälpklassavdelningen skulle vara till nytta endast under höstterminen. Den skulle nämligen vara av stor betydelse även för seminariets övriga verksamhet. Den skulle bliva till gagn för seminariet redan därigenom att det pedagogiska intresset vid institutionen genom den bleve rikare, helst pedagogiken har så mycket att lära av studiet av i viss mån defekta barns sjäsliv och av metoderna för dylika barns undervisning. Seminarieeleverna skulle få tillfälle att genom hospitering göra personlig bekantskap med en hjälpklass icke för att utbildas till hjälpklasslärare men för att vinna den elementära kunskap om hjälpklassernas arbete och elevmaterial, som är önskvärd hos varje folkskollärare. Kanske skulle också elevernas personliga bekantskap med hjälpklassens barn och institutionens intresse för hjälpklassen kunna komma att skänka eleverna något än betydelsefullare, icke minst när det gäller ett seminarium, vars elever i så stor utsträckning som Stockholms bli storstadslärare, nämligen öppnade ögon och vidgade hjärtan för andra sidor av folkskollärarens gärning än undervisningens.

Vad kostnaderna för en dylik kurs beträffar, är att märka följande. Utökandet av seminariets övningsskola med en hjälpklassavdelning skulle nödvändiggöra hyrande av lokal för denna klass. Varje utrymme i seminariets lokal är nämligen taget i anspråk. Det torde för övrigt vara att anse som en fördel, att hjälpklassbarnen undervisas i en lokal för sig själva, då de därigenom undgå att bli nedtyngda av känslan av särställning bland lyckligare utrustade kamrater, vilket eljest skulle kunna bli fallet i en för övrigt så liten skola som övningsskolan. Något särskilt rum för lärarkandidaternas räkning är däremot icke behövt, då seminariets lokaler erbjuda tillräckliga resurser såväl för deras undervisning som för deras studier på egen hand. Vidare skulle erfordras möbler till en klass på 12—16 barn och den för en hjälpklass på ifrågavarande stadium nödvändiga undervisningsmateriellen. Dessutom behöver seminariets bibliotek förse med speciallitteratur rörande hjälpklasser och hithörande grenar av psykologien.

Skolöverstyrelsen tillstyrkte i huvudsak det framlagda förslaget om kurs vid folkskoleseminariet i Stockholm, och sedan proposition i ärendet förelagts 1925 års riksdag, beviljade denna anslag för en kurs i Stockholm under budgetåret 1925/26.

Den närmare planläggningen av denna första längre utbildningskurs för hjälpklasslärare visade sig ta så lång tid i anspråk, att kursen ej hann ordnas redan under höstterminen 1925, som ursprungligen planerats. Den kom därför till stånd först vårterminen 1926. Därefter pågingo dylika kurser i Stockholm varje hösttermin åren 1926—1932. Kurstiden var 100 dagar och antalet deltagare i varje kurs högst 8. Kurserna voro livligt eftersökta, och varje år måste ett stort antal sökande avvisas. Under de åtta kurserna genomgingo sammanlagt 61 personer hela utbildningen, därav 15 manliga och 28 kvinnliga folkskollärare, 16 småskollärarinnor, 1 sinnesslölärarinna och 1 privatlärarinna. Högst 6 av deltagarna varje år erhöilo traktamenten å 2:50 kronor per dag. Villkoret för traktamente var, att vederbörande skoldistrikt tillsköt lika stort belopp. Från och med kursen 1927 tillkom för ordinarie och extra ordinarie lärare vid folkskola ytterligare en förmån. Från kursdeltagarnas sida hade påpekats olägenheten av att sådana lärare, som redan voro knutna till arbetet i folkskolan, fingo avstå en väsentlig

del av sin lön för genomgående av kursen. Efter framställning av skolöverstyrelsen upptogs frågan vid 1927 års riksdag. I enlighet med överstyrelsens förslag beslöt riksdagen, att nämnda lärare skulle få ersättning med $\frac{2}{3}$ av begynnelselönen. Härigenom blev avdraget på lönen icke större än vid tjänstledighet för sjukdom.

En betydande faktor i hjälpklasslärarutbildningen blev den hjälpklassavdelning, som med riksdagens medgivande inrättades i Stockholm vid folkskoleseminariets övningsskola från och med läsåret 1925/26. Första kursåret uppehölls en första klass, och därefter pågingo läsåren 1926—1929 resp. andra, tredje och fjärde klasserna. Läsåret 1929/30 intogs en ny första klass, som i sin tur fortsatte de tre påföljande läsåren. Höstterminen 1933, då kursverksamheten nedlades, intogs icke någon ny hjälpklassavdelning.

Dessa åtta kurser voro ifråga om kursinnehåll i stort sett lika. I planen för den sista, höstterminen 1932, upptagas följande föreläsningar och kurser:

- Barnpsykologi med särskild hänsyn till svagt begåvade barn, 8 förel.
- Barnaålderns psykopatologi, 8 förel.
- Fysiska defekter hos barn, 2 förel.
- Intelligensmätningar med särskild hänsyn till uttagning av barn till hjälpklasser, 10 förel. med demonstrationer och övningar.
- Talrubbingar, 10 förel. med demonstrationer.
- Hjälpskolans historia och organisation, 2 förel.
- Samhällets omvårdnad om defekta barn, 2 förel.
- Barnavårds- och fattigvårdslagstiftning, 3 förel.
- Om fostran av psykiskt efterblivna barn, 1 förel.
- Läsundervisning med psykiskt defekta barn, 1 förel.
- Något om arbetet i en psykopatklass, 1 förel.
- Skolans organisation och undervisning med hänsyn till de svagt begåvade, 2 förel.
- Talteknik, 1 kurs à 15 t.
- Arbetsövningar, 1 kurs à 12 t.
- Rytmik, 1 kurs à 10 t.

Utom den teoretiska undervisningen hade deltagarna auskultation och undervisningsserier dels i den hjälpklassavdelning, som upprättats för kursen i seminariets övningsskola, dels i Stockholms stads hjälpklasser samt från år 1928 även i Stockholms stads externat för bildbara sinnesslöa.

Från och med budgetåret 1933/34 nedlades, som ovan nämnts, denna kursverksamhet. I sin framställning rörande anslagsäskanden av 1933 års riksdag anförde skolöverstyrelsen, att de skäl, som föranlett anordnande av särskild utbildningskurs för hjälpklasslärare, med styrka syntes tala för ett fullföljande av denna verksamhet. Men då granskningsnämnden på grund av det statsfinansiella läget hemställt, att anslaget till kursen måtte tillfälligt indragas, hade överstyrelsen icke funnit sig böra begära anslag för dylik kursverksamhet för budgetåret 1933/34.

År 1932 hade inom ecklesiastikdepartementet tillsatts en kommitté för utredning av folk- och småskoleseminariernas organisation, 1932 års seminariesakkunniga. Bland de frågor, som överlämnats för behandling till dessa sakkunniga, ingingo även vissa spörsmål rörande särskild undervisning för psykiskt efterblivna barn jämte utbildning av lärare för sådan undervisning. I till de sakkunniga överlämnade remisser uttalades särskilda önskemål rörande hjälpklasslärarutbildning, nämligen i framställningar från Nordiska hjälpskoleförbundets svenska sektion, från Svenska föreningen för psykisk hälsovård, centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening och Sydsvenska hjälpskoleföreningen. I flertalet av dessa framställningar föreslogs inrättandet av särskilda kurser för hjälpklasslärare.

Den 28 april 1936 framlade seminariesakkunniga sitt förslag i ett betänkande rörande särskild undervisning och utbildning av psykiskt efterblivna i barn- och ungdomsåren (SOU 1936:31). Häri ingick även ett kortfattat förslag rörande utbildning av hjälpklasslärare. De sakkunniga framhöllo, att de övertägt frågan om en koncentration av lärarutbildningen för olika slag av defekta barn. En sådan koncentration skulle enligt de sakkunnigas mening möjliggöra en bättre differentiering av abnormklientelet. De tänkte sig således en till större eller mindre del gemensam utbildning för lärare i klasser för synsvaga och hörselsvaga samt barn med talrubbingar, för lärare i observationsklasser och sinnesslöskolor ävensom i viss mån för lärare vid blindskolor och dövstumskolor. Men då de ansågo denna fråga ligga utanför det dem givna uppdraget, kom deras förslag att avse endast hjälpskolans lärare.

Då det gällde att ordna utbildning för dessa lärare, hade man enligt de sakkunnigas mening två olika grupper av lärare att taga hänsyn till, nämligen dels sådana som redan arbetade i hjälpklass utan att ha fått särskild utbildning, dels unga lärare, som önskade göra sig kompetenta för undervisning i hjälpklass. De föreslogo nu, att lärarutbildningen skulle ordnas så, att det upprättades dels en permanent längre utbildningskurs för den sistnämnda kategorien lärare, dels som en mera tillfällig åtgärd under de närmaste åren en kortare fortbildningskurs för redan i tjänst varande hjälpklasslärare.

Den förstnämnda kursen, som de sakkunniga tänkte sig förlagd till folkskoleseminariet i Stockholm, skulle omfatta en vårtermin. Antalet deltagare borde bestämmas till högst 15. Ordinarie och extra ordinarie lärare borde erhålla samma förmån som vid de tidigare kurserna, d. v. s. ersättning för avstådda löneförmåner i den utsträckning, att löneminskningen icke bleve större än vid sjukledighet. Därjämte borde även lämpligt avvägda stipendier stå till förfogande.

Fortbildningskursen åter borde, för undvikande av alltför stora kostnader såväl för staten som för kursdeltagarna, kunna förläggas till två på

varandra följande somrar med en längd av fem veckor vardera året. Denna kurs skulle lämpligen anordnas vid folkskoleseminariet i Göteborg och avses för 30 deltagare.

På grundval av dessa förslag begärde skolöverstyrelsen medel till hjälpklasslärarutbildning för budgetåret 1938/39.

I enlighet härmed beviljades av 1938 års riksdag för budgetåret 1938/39 anslag dels till en längre utbildningskurs i Stockholm, dels till en kortare fortbildningskurs i Göteborg. Denna skulle enligt de sakkunnigas förslag, som nämnts, ha förlagts till sommarferierna. Riksdagen pekade emellertid på olägenheten av att deltagarna, om kursen förlades till sommarferierna, icke torde bli i tillfälle att under kursens gång ha hjälpklassundervisning, och beslöt, att det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att meddela föreskrift om kursens förläggning. Kungl. Maj:t beslöt efter närmare förslag av rektor vid folkskoleseminariet i Göteborg och skolöverstyrelsen, att kursen skulle förläggas till januari och februari månader 1939 och pågå 6 veckor. Denna utökning av kurstiden skedde för att deltagarna skulle få mera tid till praktiska undervisningsövningar.

I enlighet med skolöverstyrelsens förslag bestämdes, att deltagarna i båda kurserna skulle åtnjuta oavkortad lön under tjänstledighet för genomgående av utbildningen. Dessutom utgingo stipendier med högst 12:50 kronor för vecka till varje deltagare. Antalet deltagare fastställdes till högst resp. 12 och 20.

Vidare föreskrevs, att lärare, som fullständigt genomgått utbildningen, skulle erhålla betyg enligt av skolöverstyrelsen fastställt formulär.

Emellertid hade, innan detta riksdagsbeslut fattades och sålunda innan de statligt anordnade kurserna kommo till stånd, en kurs anordnats i Göteborg i början av år 1938 av representanter för folkskoleseminariet i Göteborg, Sydsvenska hjälpskoleföreningen, folkskoleväsendet i Göteborg och göteborgstrakten samt Göteborgs högskola. Den benämndes »kurs för uppfostrare av efterblivna och svårhanterliga barn» och anslöt sig i fråga om den teoretiska delen väsentligen till 1932 års seminariesakkunnigas planläggning av fortbildningskursen. Därtill kom praktisk utbildning i form av auskultationer och undervisningsövningar i huvudsakligen hjälpklasser och andra klasser för psykiskt efterblivna och svåruppfostrade barn. Kurstiden var 6 veckor och deltagarantalet 21. Till denna kurs utgick ett mindre statsbidrag enligt beslut av Kungl. Maj:t. Den sålunda erhållna utbildningen var avsedd att avslutas vid en ny likartad kurs.

De av 1938 års riksdag beslutade kurserna ägde rum vårterminen 1939.

Utbildningskursen i Stockholm pågick vid folkskoleseminariet under 21 veckor. Av de 200 personer, som anmält sig som sökande, utvaldes 12, vilka samtliga genomgick kursen.

Kursens *teoretiska del* omfattar följande ämnen:

- Allmän psykologi, 8 förel.
- Barn- och ungdomspsykologi, 8 förel.
- Barnets normala kroppsliga utveckling. Skol- och skolbarnshygien, 4 förel.
- Ärftlighetslära, 5 förel.
- Viktigare uppfostrings- och undervisningsfrågor med särskild hänsyn till intellektuellt efterblivna och svåruppfostrade barn, 25 förel.
- Näringshygien, 2 förel.
- Sambandet mellan kroppsliga och psykiska hälsotillstånd: orsaker till störningar i intelligensutvecklingen, 6 förel.
- Psykopatologi, 8 förel.
- Psykopatologi med särskild hänsyn till förhållandena under barnaåren, 12 förel.
- Psykisk mätning; uttagning av lärjungar till hjälpklass, 22 förel.
- Om hörselsvaga barn, med övningar i diagnostik, 4 förel.
- Om synsvaga barn, med övningar i diagnostik, 6 förel.
- Talrubbingar och deras behandling, 20 förel.
- Ordblindhet, 5 förel.
- Socialhygien, 2 förel.
- Yrkesval och yrkesrådgivning, 2 förel.
- Sinnesslövrården, 2 förel.
- Aktuella skyddshemsproblem, 2 förel.
- Barn- och ungdomslagstiftning, 4 förel.
- Fattigvård, pensionering och försäkring, 4 förel.
- Hjälpskolans historia och organisation, 1 förel.
- Metodik, 14 förel.
- Tal- och röstvård, 47 t.
- Teckning och teckningsmetodik, 10 t.
- Småslöjd och materielslöjd, 12 t.
- Rytmik, 7 t.

Den *praktiska delen* bestod dels av auskultation i hjälpklasser och olika specialklasser, dels av undervisningsövningar i hjälpklasser. Dessutom be-
vistade kursdeltagarna konferenser vid rådgivningsbyrå i uppfostringsfrågor och besökte olika skolor och anstalter för psykiskt efterblivna.

Fortbildningskursen anordnades vid början av år 1939 i Göteborg. Kurs-
tiden omfattade 6 veckor, och 20 personer deltog. För att fortbildnings-
kursen skulle betraktas som fullständig, fordrades i enlighet med seminarie-
sakkunnigas förslag genomgång av två kurser, tillhoppa 12 veckor. Endast
de deltagare, som bevistat två kurser, kunde erhålla det förutnämnda be-
tyget. I första hand intogos sådana sökande, som deltagit i den förut-
nämnda kursen 1938 för uppfostrare av efterblivna och svårhanterliga barn.

I den *teoretiska delen* av 1939 års fortbildningskurs ingingo föreläsningar
i följande ämnen:

- Allmän psykologi, experimentell kurs, 6 t.
- Psykiatri, föreläsningar med demonstration, 8 t.
- Skol- och skolbarnshygien, 2 t.

Barnets normala kroppsliga utveckling. Sambandet mellan barnets kroppsliga och psykiska hälsotillstånd, 4 t.

Viktigare uppfostrings- och undervisningsfrågor med särskild hänsyn till intellektuellt efterblivna och svåruppfostrade barn (inklusive psykopatologi samt om hörselsvaga och synsvaga barn), 16 t.

Barnmaterialet i en observationsklass. Erfarenheter och rön, 2 t.

Uttagning av barn till differentierade skolformer. Psykiska mätningar, 3 t.

Talrubbingar och deras behandling, föreläsningar och demonstrationer, 10 t.

Ordblindhet, 2 t.

Yrkesval och yrkesrådgivning, med särskild hänsyn till psykiskt efterbliven ungdom, 2 t.

Arbetsskolemetodik, 2 t.

Barnens religiöst sedliga fostran med särskild hänsyn till hjälpskolans barn, 1 t.

Dessutom fingo deltagarna lektioner i teckning 6 t, småslöjd och materielslöjd 12 t och olika ämnens metodik 5 t.

Den *praktiska utbildningen*, auskultationer och undervisningsövningar, förlades till hjälpklasser och olika slag av specialklasser. Därtill kom assistenttjänstgöring vid rådgivningsbyrå samt »grupprov och individualundersökningar».

Dessa båda kurser, av vilka den längre, som ovan antytts tänkts bli av mera permanent karaktär, blevo ej upprepade under de närmast följande åren. Anslag för ändamålet hade visserligen beviljats av 1939 års riksdag, men dessa indrogos på grund av det statsfinansiella läget efter krigsutbrottet.

Bland de uppdrag, som ålagts 1940 års skolutredning, hade även uppdragits frågan om hjälpklassundervisningens ordnande. I en underdånig skrivelse den 12 februari 1942 överlämnade skolutredningen förslag angående åtgärder för särskild undervisning och omvårdnad av psykiskt efterblivna i barn- och ungdomsåren (hjälpklassundervisning m. m.). I detta förslag behandlades i ett avsnitt frågan om utbildning av lärare för dylika efterblivna. Sedan en redogörelse lämnats över 1932 års seminariesakkunnigas förslag till ordnande av sådan lärarutbildning, anförde skolutredningen bl. a.:

Även enligt vårt förmenande utgör seminariesakkunnigas berörda förslag i det hela en lämplig lösning av frågan om ordnande av särskild utbildning för hjälpklasslärare. Vi vilja därför förorda, att detsamma i huvudsak genomföres. Därvid böra de erfarenheter, som vunnits vid de hittills anordnade kurserna beaktas. I enlighet med förslaget böra två slags kurser för hjälpklasslärare snarast möjligt anordnas, den ena i form av en permanent utbildningskurs, den andra i form av en fortbildningskurs, den sistnämnda så länge behov därav visar sig föreligga. Uttagandet av kursdeltagare ävensom andra med kursernas organiserande sammanhängande åtgärder böra ske genom skolöverstyrelsens försorg, där för närvarande finnes anställd en särskild hjälpskolekonsulent.

Enligt vår mening är det av vikt, att vid uttagandet av kursdeltagare bland annat beaktas behovet av hjälpklasslärare på de olika orter, där vederbörande sökande äro stationerade. Vidare anse vi oss böra understryka betydelsen av att de ifråga-

varande kurserna så anordnas, att de, som genomgått dessa kurser, kunna utnyttjas för hela hjälpundervisningens utveckling, bland annat med avseende å verkställande av psykiska mätningar, speciellt intelligensundersökningar.

1940 års skolutredning behandlade även frågan om lärarnas löneförmåner under tjänstledighet för deltagande i kurserna och erinrade om att nya lönebestämmelser höllo på att utarbetas för folkskolans lärare, vilka innebure en anpassning efter civila avlöningsreglementet. I fråga om tjänstledighetsavdrag förutsatte utredningen, att likartade bestämmelser komme att gälla för folkskolans lärare som för läroverkslärarna. För dessa tillämpades vid ledighet av liknande anledning s. k. B-avdrag, medan förmånen av oavkortad lön endast beviljades i undantagsfall och dessutom blott kunde tillkomma ordinarie lärare. Skolutredningen förordade för deltagarna i hjälpklasslärarkurserna B-avdrag, vilket i realiteten innebar ett avdrag på lönen av cirka 40 %. Dessutom föreslogos stipendier till kursdeltagarna.

Innan skolutredningen hade framlagt nyssnämnda förslag, hade i början av år 1942 i Göteborg med statsbidrag anordnats en hjälpklasslärarkurs av samma typ som fortbildningskursen 1939.

Först vårterminen 1943 återupptogs i full omfattning den utbildning av hjälpklasslärare, som efter år 1939 måst nedläggas. Skolöverstyrelsen hade i sina petita till 1942 års riksdag begärt anslag till tvenne kurser budgetåret 1942/43, och sedan skolutredningen i sin förutnämnda skrivelse ytterligare poängterat betydelsen av denna kursverksamhet, beviljade riksdagen medel för ändamålet. Den längre kursen, som vårterminen 1939 omfattade 21 veckor, begränsades nu enligt departementschefens förslag till 18 veckor, medan kurstiden för fortbildningskursen bibehölls oförändrad. Härigenom kom skillnaden mellan de två kurserna, utbildningskursen och fortbildningskursen, att i viss mån utjämnas, helst som deltagarna i den senare beräknades utföra visst arbete under mellantiden. Deltagarantalet i den förra kursen, 1939 högst 12, bestämdes till högst 14 och i den senare till högst 20. I enlighet med skolutredningens förslag föreskrevs rörande kursdeltagarnas förmåner vid tjänstledighet för genomgående av dessa kurser lön med B-avdrag. Kursdeltagare, som icke var bosatt å kursorten, kunde erhålla dagtraktamente med 3 kronor.

Sedan våren 1943 ha enligt statsmakternas beslut kurser av båda dessa typer årligen varit anordnade. I stockholmskurserna 1943/47 ha sammanlagt deltagit 70 personer. Av deltagarna i göteborgskurserna ha 63 besökt två kurser och anses således ha genomgått fullständig fortbildning; 24 ha av olika anledningar endast deltagit i en sexveckorskurs. Under kursen 1947 ha 10 deltagare fullgjort första hälften av sin utbildning. Inalles ha sålunda 97 lärare deltagit i göteborgskurserna.

Vid folkskoleseminariet i Stockholm upprättades från och med läsåret 1942/43 en särskild hjälpklassavdelning, som sedan dess utnyttjats som övningsskola för kursen. Denna avdelning organiserades enligt B¹-form. Första läsåret 1942/43 uppehölls en klassavdelning 1—2 och de därpå följande tre läsåren resp. avdelningar 2—3, 3—4 och 4—5. Läsåret 1946/47 övertogs en avdelning 3—4 från Stockholms folkskolor.

Kursplanerna för de båda hjälpklasslärarkurserna ha innehållit huvudsakligen samma ämnen, som förekommo vid 1939 års kurser. Vid stockholmskurserna ha de teoretiska föreläsningarna dock utökats, särskilt beträffande psykologi, psykopatologi, psykisk mätning och testning. En redogörelse för 1947 års kursplan för stockholmskursen samt 1946 och 1947 års kursplaner för göteborgskursen lämnas här nedan:

STOCKHOLMSKURSEN:

1) Teoretisk del.

Ärftlighetslära 6 t.

Olika riktningar inom psykologien, utvecklingspsykologi 22 t.

Experimentell psykologi 2 t.

Uppfostringsfrågor, särskilt med hänsyn till efterblivna och svårfostrade barn 20 t.

Psykiatri och psykopatologi 18 t.

Psykopatologi med särskild hänsyn till förhållandena under barnaåren 22 t.

Psykisk rådgivning 8 t.

Psykisk mätning: individuell testning 50 t,
grupptestning 5 t,
psykoteknisk prövning 2 t.

Skolhygien 4 t.

Skolsvårigheter på grund av ögonfel 4 t.

Hörselsvaga barn 4 t.

Talrubbingar och deras behandling samt ordblindhet 29 t.

Tal- och röstvård 10 t.

Hjälpskolans historia och organisation, särskilt med hänsyn till förhållandena i Stockholm 2 t.

Yrkesrådgivning och kuratorsarbete bland f. d. hjälpklass elever 2 t.

Sociala frågor rörande barna- och ungdomsvården:

barn- och ungdomslagstiftning 2 t,

samhällets hjälp- och skyddsverksamhet; samhällets ungdomsvård 2 t.

Arbetsättet i hjälpskola, inklusive speciell metodik 30 t.

Modellering 3 t.

Teckning 16 t.

Småslöjd och materielslöjd 12 t.

Musiken i uppfostrans tjänst med övningar, sång och sånglekar samt rytmik 5 t.

Orientering i seminariets bibliotek; barnböcker 4 t.

2) Praktisk del.

Auskultation och undervisningsövningar i olika slag av klasser för psykiskt efterblivna och svåruppfostrade barn. Undervisningen har omfattat minst 2 dagar under tre olika perioder; varje kursdeltagare har således undervisat minst 6 dagar.

Demonstration av intelligensmätningar och gemensamma testningar. Därefter ha deltagarna själva utfört testningar, vilka noggrant bedömts och diskuterats.

I samband med föreläsningar om talrubbingar deltagande i arbetet vid folkskolans talkliniker.

Sociala utredningar, uppsatser eller föredrag över ämnen berörande kursarbetet.

GÖTEBORGSKURSEN:

1946 års kurs.

1) Teoretisk del.

Anlagspsykologiska undersökningar för yrkesvägledning med särskild hänsyn till de svagt begåvades yrkesval samt faktoranalys och intelligensforskning 4 t.

Psykiatri, föreläsningar med demonstration 5 t.

Konstitutions- och miljöfaktorer som orsak till psykiska rubbningar hos barn 2 t.

Talrubbingar och deras behandlingar samt ordblindhet, föreläsningar med demonstrationer 10 t.

Steriliseringen och ärftligheten 2 t.

De debila barnens själsliv 2 t.

Grupptestning och skolorganisation 6 t.

Pedagogisk statistik 10 t.

Hjälpskolan och samhället 2 t.

Om kuratorsverksamhet bland hjälpklassflickor 2 t.

Om undervisning av barn med motorisk afasi 2 t.

Föreläsningar och diskussioner om olika ämnens metodik 8 t.

Småslöjd och materielslöjd 9 t.

2) Praktisk del.

Auskultation i olika slag av klasser för psykiskt efterblivna och svåruppfostrade barn. Övningsundervisning huvudsakligen i hjälpskola.

Assistenttjänstgöring vid rådgivning i uppfostringsfrågor.

Grupprovet och individualundersökningar. Praktiskt fältarbete samt besök i olika skolor.

1947 års kurs.

1) Teoretisk del.

Psykiatri, föreläsningar och demonstrationer 7 t.

Olika typer av mentala sjukdomstillstånd hos barn 2 t.

Talrubbingar och deras behandling 10 t.

Labiologiundervisning 2 t.

Läs- och skrivsvårigheter hos barn 2 t.

Skolmognad och skolmognadsprov 4 t.

Synpunkter på psykiska egenskapers regionala fördelning 1 t.

Hjälpskola och hjälpundervisning 2 t.

Synpunkter på differentieringen i folkskolan 4 t.

Moderna metoder för intagning av barn i läroverk 4 t.

Observationsfall och deras behandling 2 t.

Om kuratorsverksamhet bland hjälpklasspojkar 2 t.

Rytmorkestern — ett hjälpmedel i sång- och musikundervisningen 2 t.

Tillverkning av instrument för rytmorkester 2 t.

Arbetet i hjälpklass av B²-form 2 t.

Föreläsningar och diskussioner om olika ämnens metodik 6 t.

2) Praktisk del.

Lika som 1946 års kurs.

Kursen i Stockholm 1947 har varit samordnad med en provisorisk utbildningskurs för sinnesslörlärare, och redogörelse för dessa båda kurser lämnas i ett särskilt kapitel, se sid. 30 ff.

Beträffande ledningen av de statsunderstödda hjälpklasslärarkurserna ha flera alternativ övervägts. Då rektor vid folkskoleseminariet i Stockholm år 1923 väckte förslag om anordnande av en utbildningskurs för hjälpklasslärare, förutsattes, att denna kurs skulle knytas till folkskoleseminariet i Stockholm. Då frågan togs upp av 1925 års riksdag, beslöts också, att ledningen av den budgetåret 1925/26 anordnade kursen skulle omhändertas av rektor vid nämnda seminarium. Skolöverstyrelsen fick i uppdrag att granska kursplanen och i övrigt meddela erforderliga närmare bestämmelser rörande kursen. Samma villkor föreskrevs för de budgetåren 1926/32 anordnade kurserna.

I 1932 års seminariesakkunnigas betänkande, där förslag om två olika kurstyper för hjälpklasslärare, en längre, betecknad som utbildningskurs, och en kortare, benämnd fortbildningskurs, för första gången framlades, föreslogs att utbildningskursen skulle anordnas av skolöverstyrelsen vid folkskoleseminariet i Stockholm och ställas under en särskild styrelse, i vilken Stockholms folkskoledirektion, Karolinska institutet och folkskoleseminariet i Stockholm skulle vara representerade. Som ledare för denna kurs tänkte sig seminariesakkunniga en hjälpskolekonsulent, som enligt de sakkunnigas förslag skulle knytas till skolöverstyrelsen. Skolöverstyrelsen framhöll i sitt yttrande över förslaget, att denna kurs borde ingå som ett led i seminariets övriga verksamhet och sålunda ställas under vederbörande rektors ledning och icke, som de sakkunniga tänkt sig, under tillsyn av en särskild kursstyrelse. Detta skulle enligt skolöverstyrelsens mening icke hindra, att en eventuell hjälpskolekonsulent kunde »utöva det närmaste befattningstagandet av kursen både i egenskap av lärare och i andra avseenden». Sistnämnda fråga blev emellertid inte aktuell för den kurs, som kom till stånd på grundval av nämnda förslag under våren 1939, enär vederbörande departementschef icke upptog förslaget om inrättande av en hjälpskolekonsulentbefattning. Enligt Kungl. Maj:ts beslut föreskrevs, att rektor vid folkskoleseminariet skulle vara föreståndare för kursen, där ej skolöverstyrelsen fann skäl utse annan föreståndare. I övrigt uppdrogs åt skolöverstyrelsen att lämna närmare föreskrifter angående kursen. Liknande bestämmelser meddelades beträffande fortbildningskursen i Göteborg.

Av de två icke-officiella kortare kurserna i Göteborg, som anordnades vårterminerna 1938 och 1942, stod den förra under ledning av en särskild

bestyrelse, vari rektor vid folkskoleseminariet i Göteborg var ordförande. För den senare var rektor ensam ledare.

Då den statliga utbildningen av hjälpklasslärare budgetåret 1942/43 återupptogs i hela sin omfattning, lämnades beträffande ledningen samma föreskrifter, som gällt för 1939 års kurser: vederbörande rektorer — vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg — skulle vara föreståndare för resp. kurser, där ej skolöverstyrelsen fann skäl utse annan föreståndare. Bestämmelser av samma innebörd ha meddelats för de hjälpklasslärarkurser, som därefter under budgetåren 1943/46 anordnats vid nämnda seminarier.

Föreståndarskapet för kurserna har i realiteten visat sig mycket betungande, och seminariernas rektorer ha under senare år icke sett sig i stånd att åtaga sig uppgiften. I Göteborg ha kurserna sedan 1939 letts av samma person, först i egenskap av rektor och efter år 1943 uppnådd pensionsålder såsom särskild av skolöverstyrelsen utsedd föreståndare. I Stockholm har föreståndarskapet för kurserna 1945 och 1946 omhänderhafts av en vid seminariet tjänstgörande lektor i psykologi och pedagogik. Då även denne fann uppgiften allt för krävande, har den senast anordnade kursen, vårterminen 1947 — vilken som ovan nämnts samordnats med en provisorisk kurs för utbildning av sinnesslölärare — letts av en särskild bestyrelse, bestående av rektor vid folkskoleseminariet i Stockholm, ordförande, den ovannämnde lektorn vid seminariet och hjälpkolekonsulenten.

Till den första statsunderstödda mera tillfälliga kursen vårterminen 1921 beviljades ett anslag å 4 300 kronor. Från och med kursen i Stockholm vårterminen 1926 till och med höstterminen 1932 utgingo statsanslag med följande belopp: för kurserna vårterminen 1926 och höstterminen samma år vardera 4 900 kronor, vartill kom för den första kursen 1 500 kronor för anskaffning av möbler och undervisningsmateriel, för kursen höstterminen 1927 9 000 kronor och för kurserna höstterminerna 1928—1930 vardera 8 000 kronor. Anslaget höjdes för kursen höstterminen 1931 till 9 000 kronor och sänktes för påföljande kurs till 8 500 kronor. Den vårterminen 1938 av olika organisationer anordnade försökskursen i Göteborg erhöll statsunderstöd med 500 kronor. Till de två kurserna vårterminen 1939 i Stockholm och Göteborg utgick sammanlagt 11 000 kronor. För kursen vårterminen 1942 i Göteborg utgick 1 500 kronor. Då verksamheten vårterminen 1943 återupptogs i hela sin omfattning skedde en avsevärd höjning, till 20 000 kronor. Därefter beviljades till de båda kurserna vårterminerna 1944, 1945 och 1946 för vardera åren sammanlagt 19 400 kronor. För 1947 års kurser har anslagits 19 900 kronor, vartill kommer ett särskilt anslag till den förutnämnda sinnesslölärarkursen med 20 000 kronor.

C. Försök med kombinerad utbildning av hjälpklasslärare och sinnesslölärare.

Det ligger i sakens natur, att sinnesslölärarens och hjälpklasslärarens arbetsuppgifter äro tämligen likartade, då det ju mellan elevklientelet snarare råder en gradskillnad än en artskillnad. När det gäller att avgöra, huruvida ett barn skall placeras i sinnesslöskola eller hjälpklass, har man i många fall andra omständigheter än graden av intellektuell efterblivenhet att ta hänsyn till, t. ex. komplicerande defekter, speciella hemförhållanden o. dyl. I synnerhet hjälpskolor i mindre städer nödgas många gånger ta hand om även sinnesslöa barn, och centralanstalterna för sinnesslöa få inte sällan mottaga hjälpklassmässiga barn från skoldistrikt på landet, där hjälpskola saknas. Detta förhållande kan icke ändras, förrän både hjälpskoleväsendet och sinnesslövården blivit väsentligt utbyggda. Även med den bästa yttre organisation komma emellertid dessa båda närliggande arbetsområden fortfarande att gripa in i varandra. De arbetsuppgifter och svårigheter, som möta hjälpklassläraren och sinnesslöläraren måste därför i många avseenden förbli likartade.

Såsom av ovan lämnade redogörelser framgå, ha hjälpklasslärarutbildningen och sinnesslölärarutbildningen hos oss hittills försiggått alldeles oberoende av varandra. Deltagarna i den längre hjälpklasslärarkursen ha visserligen varje år besökt Slagsta skola och seminarium samt tagit kännedom om arbetet därstädes, och enstaka föreläsningar vid den nämnda kursen ha åhörts av slagstaseminariets elever, men något mera genomfört samarbete har, främst på grund av avståndet mellan Stockholm och Slagsta, icke kommit till stånd. Detta har emellertid känts som en brist å ömse håll. Särskilt ur ekonomisk synpunkt har det varit otillfredsställande, att icke vissa av de relativt dyrbara föreläsningarna för hjälpklasslärarkursens elever också kunnat komma slagstaeleverna tillgodo, vilket även ur själva sinnesslölärarutbildningens synpunkt skulle ha varit synnerligen önskvärt. Nackdelarna härav ha också tidigare vid olika tillfällen och i olika sammanhang framhållits.

Utredningen gjorde hösten 1946 en undersökning rörande lärarbehovet vid sinnesslöskolorna under femårsperioden 1947/52. Detta befanns, trots slagstaseminariets tillfälliga utökning — höstterminen 1946 intogos där 10 extraelever, således sammanlagt 18 elever (jfr sid. 14 och 39) — de närmaste åren vara så stort, att utredningen fann sig böra söka få till stånd en särskild utbildningskurs för sinnesslölärare genom utbyggnad av hjälpklasslärarkursen. Härigenom kunde man pröva möjligheten att samordna de båda slagen av utbildning.

Sålunda hemställde utredningen den 26 september 1946 hos Kungl. Maj:t, att medel till en särskild utbildningskurs för sinnesslölärare i anslutning

till den redan beslutade hjälpklasslärarkursen våren 1947 skulle begäras av 1946 års höstriksdag. Kursen föreslogs skola mottaga högst 10 deltagare och omfatta en tid av 20 veckor. Kostnaderna beräknades till 20 500 kr.

Beträffande ledningen av kursen framhöll utredningen, att denna i det hela bleve analog med ledningen av utbildningskursen för hjälpklasslärare. Det hade givetvis varit önskvärt, att en person helt kunnat ägna sig åt att leda kursen, men då det under rådande förhållanden vore omöjligt att få någon för ändamålet lämplig och kompetent person, nödgades utredningen söka finna någon annan lösning. Utredningen föreslog därför, att kursen skulle ledas av en bestyrelse bestående av tre personer, rektor vid folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Stockholm som ordförande samt som ledamöter hjälpskolekonsulenten tillika inspektören för sinnesslöundervisningen samt lektorn i psykologi och pedagogik vid seminariet. Denna bestyrelse skulle då fungera som ledning för såväl hjälpklasslärarkursen som sinnesslölärarkursen.

Kursen skulle stå öppen endast för personer, som redan erhållit en viss grundläggande pedagogisk utbildning, främst småskollärarinnor. Deltagarna borde under kursen tillförsäkras vissa ekonomiska förmåner. Utredningen föreslog därför i överensstämmelse med förhållandet vid hjälpklasslärarkursen, att deltagare, som vore ordinarie eller extra ordinarie lärare, skulle få uppbära lön med B-avdrag under kurstiden, ävensom att deltagare, som icke vore bosatt å kursorten, skulle erhålla ett dagtraktamente av 3 kronor.

Då det emellertid syntes ovisst, om kursen skulle kunna helt rekryteras med lärare, som fyllde villkoren för erhållandet av dessa förmåner, fann utredningen nödvändigt, att stipendier av statsmedel beviljades sådana kursdeltagare, som icke kunde få uppbära lön under kurstiden. I sådant avseende föreslog utredningen ett belopp av 9 kronor per dag. Vidare begärdes bidrag till vissa extra resekostnader för kursdeltagare vid besök å internatskolor.

Propositionen följde i allt väsentligt utredningens förslag och Kungl. Maj:t begärde för ändamålet ett anslag av 20 000 kronor, vilket belopp av riksdagen beviljades.

Till sinnesslölärarkursen anmälde sig endast 13 sökande, vilket torde ha berott på att kursen beslutats och utannonserats så sent, att denna utbildningsmöjlighet icke hunnit bli tillräckligt beaktad. Till jämförelse kan nämnas, att antalet sökande till hjälpklasslärarkursen i Stockholm under de senaste åren rört sig mellan 125 och 200. Av de sökande till sinnesslölärarkursen utsågos 10, varav 9 småskollärare och 1 filosofie kandidat med viss erfarenhet av sinnesslöundervisning. Av deltagarna uppburo 6 lön med B-avdrag jämte dagtraktamente med 3 kronor. Tre fingo stipendier med 9 kronor per dag och 1 med 7 kronor per dag.

I likhet med hjälpklasslärarkursen var sinnesslölärarkursen förlagd till

folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Stockholm. Den omfattade tiden den 15 januari—den 3 juni 1947, sålunda 20 veckor.

Efter förslag av kursbestyrelsen fastställdes kursplan av skolöverstyrelsen. Den teoretiska delen av kursen sammanföll i allt väsentligt med hjälpklasslärarkursen. Föreläsningar och lektioner ha behandlat följande ämnen:

- Ärftlighetslära 6 t.
- Olika riktningar inom psykologien, utvecklingspsykologi 22 t.
- Uppfostringsfrågor, särskilt med hänsyn till efterblivna och svårfostrade barn 20 t.
- Psykatri och psykopatologi 18 t.
- Psykopatologi med särskild hänsyn till förhållandena under barnåren 22 t.
- Psykisk rådgivning 8 t.
- Psykisk mätning:
 - individuell testning 50 t,
 - grupptestning 5 t,
 - psykoteknisk prövning 2 t.
- Skolhygien 4 t.
- Skolsvårigheter på grund av ögonfel 4 t.
- Hörselsvaga barn 4 t.
- Talrubbningar och deras behandling samt ordblindhet 29 t.
- Tal- och röstvård 10 t.
- Hjälpskolans historia och organisation, särskilt med hänsyn till förhållandena i Stockholm 2 t.
- Yrkesrådgivning och kuratorsarbete bland f. d. hjälpklass elever 2 t.
- Sociala frågor rörande barn- och ungdomsvården:
 - barn- och ungdomslagstiftning 2 t,
 - samhällets hjälp- och skyddsverksamhet; samhällets ungdomsvård 2 t.
- Arbetsättet i hjälpskola, inklusive speciell metodik 30 t.
- Teckning 16 t.
- Musiken i uppfostrans tjänst med övningar, sång och sånglekar samt rytmik 5 t.
- Orientering i seminariets bibliotek; barnböcker 4 t.

Ovan angivna föreläsningar och lektioner ha varit gemensamma för hjälpklasslärarkursen och sinnesslölärarkursen.

Därutöver ha deltagarna i sinnesslölärarkursen erhållit följande undervisning och praktik:

- Sinnesslövårdens historia och organisation samt hithörande lagstiftning 8 t.
- Anstaltspedagogik samt eftervård, omfattande försöksutskrivning och kontrollerad familjevård 10 t.
- Träslöjd för sinnesslöskolor 20 t.
- Halmslöjd m. m. 15 t.
- Småslöjd 10 t.
- Modellering 3 t.
- Gymnastikmetodik 6 t.

Speciell metodik meddelades dessutom deltagarna i samband med undervisningsövningar i sinnesslöskola.

Vid Stockholms stads sinnesslöskolas klinik för talrubbningar fingo kursdeltagarna praktisk erfarenhet i talfelsbehandling.

Under 5 dagars hospitering vid Charlottendals skolhem, Gnesta, (specialhem för efterblivna barn med svåra talfel) erhöilo kursdeltagarna likaså undervisning i talfelsbehandling och fingo under sakkunnig ledning öva sig i dylik behandling.

Särskilda demonstrationer i intelligensmätning gåvos kursdeltagarna under sammanlagt 14 timmar utöver de för kurserna gemensamma föreläsningarna. I det praktiska testningsarbetet voro kursdeltagarna fördelade i två grupper. Konferenser höllos med vardera gruppen cirka 15 timmar, varvid bedömningarna noga genomgingos och diskuterades. Varje kursdeltagare utförde under kontroll minst 30 testningar enligt Terman-Merrills metod.

Såsom övningsskola för kursen utnyttjades Stockholms stads sinnesslöskola (externat), där undervisningsövningar och auskultation ägde rum på skolans samtliga stadier, från försöksavdelningen till den egentliga skolans åttonde klass. Varje kursdeltagare hade 4 undervisningsserier, varje serie omfattande 2—5 dagars hospitering och 2—4 dagars undervisning.

I kursen ingick hospitering i hjälpklasser, läsklasser och observationsklasser, Slagsta skola, Manilla dövstumskola, Tomteboda blindinstitut, Mellansjö skolhem, Söderhaga skolhem och Lövsta skolhem och yrkesskola.

För att få en djupare inblick i arbetet på ett internat för ifrågavarande barn fingo kursdeltagarna under 2 veckor vistas vid Skaraborgs och Älvsborgs läns centralanstalt för bildbara sinnesslöa på Johannesberg, Mariestad. De fingo där vara med i arbete i skola, slöjdlokaler och verkstäder, delta i gudstjänster och fester samt besöka i familjevård utackorderade, varjämte de erhöilo daglig undervisning huvudsakligen i anstaltspedagogik, träslöjd, halmslöjd samt gymnastikmetodik. Undervisning lämnades även i förandet av personalakter, registreringsarbetet vid en anstalt samt i hithörande administrativa frågor.

Denna internatsvistelse utgjorde ett kursavsnitt, som av deltagarna i hög grad uppskattades.

Erfarenheterna av kursernas samordning ha varit goda. Några svårigheter att samordna den teoretiska utbildningen vid de båda kurserna ha icke framträtt, även om sinnesslölärarkursen, till följd av nödvändigheten att antaga så gott som samtliga sökande, blev ganska ojämnt sammansatt.

Av det gjorda försöket har tydligt framgått, att hjälpklasslärarutbildningen och sinnesslölärarutbildningen med fördel kunna förenas. Härigenom vinnes även, att en brygga slås mellan två lärarkategorier, som ha mycket gemensamt och mycket att inhämta från varandras arbetsområden.

Ehuru kursen, som ovan framhållits, leddes av tre personer, visade det sig förenat med stora svårigheter för dessa att i önskvärd utsträckning kunna åhöra samtliga kursdeltagares undervisning. Det hade uppenbarligen varit önskvärt, att en heltidsanställd ledare funnits.

II. Några principiella synpunkter.

Redan 1932 års seminariesakkunniga, som i april 1936 avgåvo sitt betänkande angående åtgärder för särskild undervisning och utbildning av psykiskt efterblivna i barn- och ungdomsåren (SOU 1936:31), vari de föreslog anordnandet av kurser för utbildning av lärare vid hjälpklasser, diskuterade i nämnda betänkande frågan om gemensam utbildning av lärare för olika slag av defekta barn. Seminariesakkunniga anförde bl. a. följande:

När de sakkunniga haft att överväga frågan om hjälpklasslärarutbildningens organisation i vårt land, ha de icke kunnat undgå att stanna inför den frågan, om icke även i Sverige tidpunkten skulle kunna vara inne att åstadkomma en koncentration av lärarutbildningen för olika slag av defekta barn. Hithörande discipliners vetenskapliga utveckling har nämligen fört med sig en allt klarare insikt om sambandet mellan de olika grenarna av arbete för i något avseende hämmade barn. Detta sammanhänger direkt med psykologiens utveckling från en elementpsykologi, som studerar t. ex. de olika sinnena vart för sig, till gestalt- eller strukturpsykologi, som tager sikte på hela människan. Man uppfattar alltså inte längre en blind eller en döv som en normal människa, som saknar syn eller hörsel. Man inser, att bristen på eller till och med den svagare utvecklingen av ett sinne kan verka hämmande på hela personlighetsutvecklingen eller leda till en egenartad utveckling även på förstånds-, vilje- och känslolivets område. Man har insett, att en sinnesslö människa endast i undantagsfall kan betraktas som defekt blott i fråga om sitt intellektuella liv, att flertalet sinnesslöa äro hämmade i hela sin psykiska utveckling. Erfarenheten har också visat, att defekterna icke uppträda isolerade. Bland blinda barn i skolåldern torde enligt tyska uppgifter — från Sverige föreligger ingen statistik — genomsnittligt 10 procent vara psykiskt efterblivna. Vad de synsvaga och hörselsvaga beträffar, behöver man blott tänka på hur störande det inverkar på själens jämvikt hos ett barn att ständigt försöka dölja sin defekt.

Pedagogiken rörande defekta barn har sålunda vuxit ut över abnormpedagogiken till en fackvetenskap, som omfattar alla defekta barn, på vilket område än deras defekt ligger. Det kan ifrågasättas, om icke tiden vore inne att draga konsekvenserna härav för lärarutbildningen. De skäl som tala härför äro dels pedagogiska, dels ekonomiska. Det är på grund av ovannämnda sammanhang mellan olika slag av defekter viktigt, att varje lärare, som har hand om defekta barn, har någon kännedom om andra defekter hos barn än den, som hör till hans specialområde. Alldeles särskilt är det betydelsefullt för undvikande av barns felplacering. Enligt uppgift från föreståndaren för Manilla dövstuminstitut har det mer än en gång hänt, att institutet fått mottaga hörstamma men intellektuellt bildbara barn från asyler, där de i årtal vårdats som obildbara. Även Charlottendals skolhem (för barn med språkrubbningar) har fått mottaga barn, som fått sin utbildning för-

senad och därmed i viss mån förhindrad, genom att de betraktats som sinnesslöa. En koncentration av lärarnas utbildning skulle möjliggöra en bättre differentiering av abnormklientelet.

Det har i vissa större städer upprättats särskilda klasser för synsvaga, för hörsel-svaga, för barn med talrubbnings, för tuberkulösa barn och senast s. k. observationsklasser för svåruppfosttrade barn. För dessa skolformer är emellertid ingen lärarutbildning ordnad. Denna differentiering av undervisningen hämmas sålunda av brist på för ändamålet utbildade lärare — — — — —

Mellan sinnesslö- och hjälpskolepedagogiken råder helt naturligt nära sammanhang. Säkerligen skulle den statsunderstödda sinnesslölärarutbildningen kunna göras delvis gemensam med hjälpklasslärarutbildningen till fördel för båda. Slutligen torde såsom fallet var redan då hjälpklasslärarutbildning ägde rum vid folkskoleseminariet i Stockholm, dövstumlära- och blindlärarutbildningen kunna draga nytta av en del föreläsningar. Det torde vara uppenbart, att en koncentration av ifrågavarande lärarutbildning skulle ställa sig avsevärt billigare, än om det fåtal lärare, som behöves för varje kategori av defekta barn, utbildas för sig.

De sakkunnigas uppdrag gör det emellertid ej möjligt för dem att avge något förslag om en dylik koncentration. De ha emellertid ansett sig böra vid avgivande av sitt betänkande ha en dylik utveckling i sikte och omnämna möjligheten och önskvärldheten därav.

Så långt 1932 års seminariesakkunniga.

Utredningen ansluter sig i princip till den uppfattning, dessa här givit uttryck åt. Det kunde därför ligga nära till hands att i förevarande sammanhang taga upp hela detta problem till behandling. Emellertid måste en sådan utredning komma att draga ut på tiden, och sedan det i oktober 1947 blivit utredningen bekant, att Föreningen för sinnesslöa barns vård ser sig nödsakad att den 1 juli 1948 upphöra med verksamheten på Slagsta, synes det vara högst angeläget att omedelbart förstatliga sinnesslölärarutbildningen. Då det dessutom är nödvändigt att snarast möjligt utvidga och stabilisera hjälpklasslärarutbildningen, vilken hittills bedrivits som ett provisorium, anse vi oss böra inskränka vårt förslag till att, i enlighet med de givna direktiven, avse endast en koncentration av lärarutbildningen för hjälpklassmässiga och sinnesslöa barn.

Utredningen har likväl inte kunnat underlåta att i det följande även draga upp konturer för de ytterligare trängande arbetsuppgifter, som institutet enligt vår mening redan från början eller med det snaraste bör påtaga sig.

Den i det följande föreslagna huvudkursens båda utbildningslinjer kunna icke lämpligen mottaga ett större antal elever, än som nedan angivits. Särskilt vid organiserandet och bedömandet av den praktiska utbildningen skulle svårigheter uppstå, men även den individuella handledningen vid de teoretiska studierna skulle bli lidande, om elevantalet utökades. Dessa svårigheter utgöra emellertid ingalunda något hinder för en utvidgning av institutets verksamhet i fråga om kurser av annat slag, vilka inte ställa samma krav av ovan antydd art som lärarkurserna.

Det torde icke råda något tvivel om att slagstaseminariet fyllt en betydande uppgift. Därifrån har under årens lopp utgått ett stort antal lärarinnor, vilka genom sin skicklighet och sitt intresserade arbete inom sinnesslöundervisningen tillfört denna betydande värden. Å andra sidan har man icke kunnat undgå att uppmärksamma de brister, som vidlåda denna utbildning. I kursplanen för seminariet ingår teoretisk undervisning i ganska begränsad omfattning, vilket med hänsyn till elevernas i många fall svaga förutbildning utgör en beklaglig brist. Det avskilda läget har medfört en viss isolering och hindrat eleverna från att i önskvärd omfattning ta del av undervisningen i vanliga skolklasser och i olika slag av specialklasser. Få tillfällen ha givits att utnyttja större bibliotek och att överhuvudtaget skaffa sig den allmänbildning och den orientering i samhället, som är så värdefull för den, som skall ägna sig åt undervisningsarbete. Det har också visat sig mycket svårt att få kompetenta och lämpliga lärare i specialämnen vid slagstaseminariet.

Slagsta är ett internat och de lokala förhållandena ha gjort det så gott som omöjligt att mottaga annat än kvinnliga elever. För sinnesslövården vore det självfallet önskvärt, att även manliga aspiranter kunde beredas möjlighet att genomgå utbildning för verksamhet bland sinnesslöa. Med de blygsamma löner, som för närvarande tillämpas vid sinnesslöskolorna, kan man dock knappast räkna med att något större antal lämpliga manliga aspiranter komma att utbilda sig för här ifrågavarande arbete.

Den nuvarande hjälpklasslärarutbildningen har å sin sida icke heller visat sig fullt tillfredsställande. Den teoretiska utbildningen vid hjälpklasslärarkurserna har på grund av kursernas kortvarighet blivit alltför sammanträngd och icke tillräckligt djupgående. Kursdeltagarna ha ej heller fått erforderlig tid till egna studier eller till praktiska övningar av olika slag. Genom kursernas förläggning till en vårtermin ha de vidare saknat möjlighet att få utföra vissa specialuppgifter, såsom auskultation dels vid skolmognadsprov, vilka äga rum vid vårterminens slut, då kursen i regel redan varit avslutad, dels vid den första läsundervisningen i läsklass, vilken ju endast kan studeras vid skolårets början. Slutligen har ledningen av kurserna visat sig vara så betungande, att det på senare år blivit allt svårare att finna personer villiga att åtaga sig denna uppgift. Att utbildningen av de båda nämnda lärarkategorierna, vilkas arbetsområden så starkt beröra varandra, varit helt åtskild, måste anses som en stor nackdel.

Enligt utredningens uppfattning tala såväl pedagogiska som ekonomiska skäl för en viss samordning av lärarutbildningen för samtliga nämnda kategorier av speciallärare. Utvecklingen inom barna- och ungdomsvården, fångvården, socialmedicinen m. fl. områden skapar tid efter annan nya behov av utbildningsmöjligheter för dem, som ägna sig åt arbete inom dessa verksamhetsfält. Utbildningen för här nämnda pedagogiska arbetsupp-

gifter hör organiskt samman med den speciallärarutbildning, som det blivande institutet enligt vår uppfattning först bör upptaga. Emellertid äro erfarenheterna ifråga om dessa uppgifter ännu tämligen begränsade, och man rör sig sålunda här på ganska osäker mark. Man måste följaktligen söka sig fram för att finna de lämpligaste vägarna. De kurser, som hittills anordnats för här avsedda kategorier befattningshavare, ha helt naturligt icke kunnat få annat än tillfällig karaktär. Vi anse därför, att institutets verksamhet bör utvidgas, allteftersom erfarenheterna växa och behoven anmäla sig. Utredningen har därför sökt göra planerna för det nedan föreslagna speciallärarinstitutet sådana, att detta, då tiden härför befinnes mogen, utan svårighet ytterligare kan utbyggas på sådant sätt, att det kan övertaga även vissa delar av den teoretiska utbildningen av lärare för blinda och dövstumma, ävensom skolning och fortbildning av vissa befattningshavare inom närliggande arbetsområden.

Utredningen har, som ovan nämnts, trätt i kontakt med representanter för såväl blindundervisningen som dövstumundervisningen. Det har därvid tydligt framgått, att de blivande lärarna på dessa områden redan nu med stor fördel skulle kunna utnyttja vissa föreläsningar och övningar i den nedan föreslagna huvudkursen. Vidare torde läroverkslärare, seminarie-lärare, olika slag av skolledare, assistenter vid ungdomsvårdsskolor och assistenter vid den psykiska barna- och ungdomsvården kunna draga nytta av utbildningen vid institutet. Medicine studerande, som sakna social utbildning, skulle likaledes kunna följa vissa delar av föreläsningarna i huvudkursen, exempelvis de avsnitt, som omfatta sociala frågor och psykiska mätningar.

I vad mån institutet lämpligen kan tilldelas särskilda uppgifter vid den planerade skolpsykologutbildningen är f. n. svårt att bedöma. Då denna utbildning är föremål för särskild utredning av 1946 års skolkommision, anse vi oss icke böra närmare gå in på densamma. Utredningen vill endast även här påpeka nödvändigheten av att de blivande skolpsykologerna beredas tillfälle att praktiskt, ingående och under längre tid syssla med utvecklingshämmande och svårfostrade barn.

Utredningen är väl medveten om, att undervisningen i psykologi vid många utbildningsanstalter saknar ett nödvändigt komplement i praktiskpsykologisk erfarenhet. För att täcka denna brist planerar utredningen att till institutet knyta dels en övningsskola, dels en skolbyrå för undersökning och behandling av barn med uppfostringsproblem. Härmed skulle rika möjligheter till praktisk psykologisk skolning erbjudas institutets elever. Det synes även böra övervägas, i vad mån ömsesidigt samarbete i detta avseende lämpligen kan etableras med andra utbildningsanstalter.

III. Lärarbehovet.

A. Sinnesslöskolorna.

För närvarande finnas i landet c:a 2 500 platser för bildbara sinnesslöa barn, fördelade på ett 40-tal sinnesslöskolor av internat- eller externattyp. Detta platsantal motsvarar endast 0,4 % av skolbarnsmaterialet, medan de skolbarnundersökningar, som under de senaste åren utförts på olika håll i vårt land, ha visat, att 1—2 % av våra skolbarn — beroende på var man drar gränsen mellan sinnesslöskolans och hjälpskolans klientel — rätteligen borde undervisas i sinnesslöskola.

Den av 1944 års riksdag antagna lagen om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa förutsätter en väsentlig utvidgning av den nuvarande anstaltsorganisationen. En utökning av platsantalet till omkring 1 % av barnantalet skulle mer än fördubbla antalet klasser och antalet behövliga lärare vid dessa skolor. Vid de nämnda skolorna tjänstgjorde läsåret 1946/47 178 lärare i kunskapsämnen, varav 135 ordinarie, 26 extra ordinarie och 17 extra. Av de icke-ordinarie tjänsterna uppehölls 18 av lärare, som inte avlagt examen vid Slagsta. Flertalet av sistnämnda lärare äro småskollärarinnor eller ha utexaminerats från seminarium för utbildning av kindergartnarlärarinnor. Utredningen har från de olika sinnesslöskolorna införskaffat preliminära uppgifter angående lärarbehovet under en femårsperiod framåt. Resultatet av denna undersökning ger vid handen, att ett 100-tal nya lärare komma att behövas vid anstalterna under nämnda period, under förutsättning att den planerade utvidgningen genomföres. Följande sammanställning av de infordrade uppgifterna belyser närmare detta förhållande.

Antal erforderliga nya lärare

		l ä s å r e t			summa för femårsperioden
1947/48	1948/49	1949/50	1950/51	1951/52	1947/52
21	28	23	10	14	96

Av dessa 96 lärare torde 20 komma att ersätta dem, som under 5-årsperioden avgå med pension. Således beräknas 76 nya lärartjänster tillkomma på grund av skolornas utvidgning. Emellertid torde utbyggnadsplanerna knappast kunna genomföras så snabbt som ovan angivits. Antalet erforderliga

derliga lärare bör därför reduceras något. I de från befintliga sinnesslöskolor lämnade uppgifterna ha å andra sidan icke medräknats ett 20-tal under den närmaste 5-årsperioden tämligen jämnt fördelade nya tjänster, som beräknas tillkomma vid ett antal nyinrättade externat för sinnesslöa. Behovet av nya lärare under femårsperioden 1947/52 torde alltså, trots ovannämnda reduktion, komma att uppgå till ett 100-tal.

I skolöverstyrelsen hade redan tidigare observerats, att lärarbehovet under de närmaste åren komme att bli så stort, att det antal lärare, som årligen utexaminerades från Slagsta, 8 st., icke skulle förslå. Efter anvisning av skolöverstyrelsen begärde huvudmannen för Slagsta seminarium, Föreningen för sinnesslöa barns vård, hos Kungl. Maj:t förhöjt statsanslag för att få möjlighet att provisoriskt utöka seminariets kapacitet. Ansökan bifölls, och i enlighet med förslaget intogs höstterminen 1946 18 elever vid seminariet i stället för det elevantal, som under senare år pläгат antagas, 8 st. Efter föreskriven 2-årig utbildning beräknas dessa elever stå färdiga att anställas vid sinnesslöskolorna vid början av höstterminen 1948.

På grundval av ovan omnämnda uppgifter från sinnesslöskolorna kom emellertid utredningen till det resultatet, att denna provisoriska utökning av slagstaseminariets kapacitet icke var tillräcklig. Utredningen föreslog därför, att en särskild utbildningskurs för sinnesslölärare skulle anordnas redan vårterminen 1947 för att få fram lärare till höstterminen 1947. För denna kurs har tidigare redogjorts i ett särskilt kapitel (jfr sid. 30 ff.).

Från den sistnämnda kursen ha utexaminerats 10 sinnesslölärare. Jämte de 8, som utexaminerats från Slagsta, voro således 18 nya lärare disponibla att anställas från och med höstterminen 1947. Lärarbehovet för läsåret 1947/48 synes härigenom vara i det närmaste fyllt, om de tidigare formellt icke kompetenta lärarna alltjämt stanna kvar vid anstalterna. För läsåret 1948/49 bli de 18 lärare, som vårterminen 1948 utexamineras från Slagsta, disponibla. Detta antal kan icke beräknas fylla behovet, särskilt som det enligt utredningens mening vore önskvärt, att de formellt icke kompetenta lärarna snarast ersattes med kompetenta sådana. Utredningen har därför den 10 sept. 1947 gjort framställning om en utbildningskurs vårterminen 1948, likartad den, som vårterminen 1947 anordnades vid folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Stockholm.

För att tillgodose lärarbehovet under de närmaste åren hade utredningen vidare tänkt sig den möjligheten, att slagstaseminariet finge fortsätta sin nuvarande verksamhet under ett par år framåt. En ny årgång elever, som intogs höstterminen 1947, beräknas avlägga examen våren 1949. Ledningen för seminariet har emellertid meddelat, att den önskar nedlägga seminariet från och med höstterminen 1948. Utredningen har därför i det följande även tagit hänsyn till, att utbildningen av de vid Slagsta hösten 1947 intagna eleverna bör säkerställas. Om därutöver den av oss planerade utbild-

ningen träder i verksamhet från början av höstterminen 1948, kommer ett antal lärare att utexamineras därifrån vid slutet av vårterminen 1949.

I utredningsuppdraget har särskilt framhållits, att behovet av speciell utbildning för lärare i kvinnlig slöjd vid sinnesslöskolor borde undersökas. Enligt gällande reglemente för de statsunderstödda sinnesslöskolorna skall slöjdlärlarinna för att få anställning som ordinarie eller extra ordinarie förutom slöjdlärlärarinneutbildning genom »studier rörande vård och uppfostran av sinnesslöa» ha styrkt sin kompetens att meddela undervisning åt sinnesslöa. Dessa studier böra enligt vår mening omfatta en teoretisk grundutbildning i psykologi och pedagogik, särskilt med hänsyn till psykiskt efterblivna, kombinerad med praktik vid klasser och skolor för sådana barn. Till denna fråga återkommer utredningen senare (jfr sid. 51 f. och 64 f.).

Läsåret 1946/47 tjänstgjorde vid sinnesslöskolorna 47 slöjdlärlarinnor. För femårsperioden 1947/52 erfordras enligt preliminära uppgifter från sinnesslöskolorna sammanlagt 25 nya sådana lärlarinnor. Härtill kommer, att för den praktiska utbildningen av de kvinnliga eleverna samtliga större sinnesslöskolor beräknas komma att anställa skolkökslärlarinnor, vilka böra genomgå samma specialutbildning som slöjdlärlarinnorna. Redan nu finnas enstaka sådana tjänster, och efter utbyggnaden beräknas ytterligare ett 20-tal dylika tjänster komma att inrättas.

Vid de nya centralanstalterna, till vilka särskilda avdelningar för bildbara småbarn före skolåldern (förskolebarn) torde komma att förläggas, räknar man med att anställa kindergartnslärlarinnor, och även dessa kräva en orientering i läkepedagogik, speciellt med hänsyn till utvecklingshämmade barn. Nu finnas ett fåtal sådana anställda. Efter genomförd utbyggnad av sinnesslövärdens torde deras antal kunna uppskattas till minst ett 30-tal.

Även de manliga slöjdlärlarna vid sinnesslöskolorna äro i stort behov av specialutbildning för sin uppgift. Läsåret 1946/47 funnos vid sinnesslöanstalterna (sinnesslöskolor + arbetshem) 26 sådana lärare, och ett flertal nya komma att behövas i samband med sinnesslövärdens utbyggnad. För dessa lärare ha ej föreskrivits kompetensvillkor motsvarande dem för slöjdlärlarinnorna, vilket sammanhänger med att de manliga slöjdlärlarnas löner ej blivit reglerade. Frågan om en lönereglering även för dessa lärare är för närvarande under utredning. I samband därmed beräknas även frågan om deras behörighet som lärare vid sinnesslöanstalt komma att behandlas. För denna lärarkategori liksom för andra yrkeslärare och arbetsledare ävensom övrig personal, som har med barnens fostran att göra, är det utredningens avsikt att föreslå en grundkurs på det läkepedagogiska området.

Någon utbildning utöver den vanliga lärlarutbildningen har hittills ej fordrats — och knappast stått att få — för föreståndarna vid sinnesslö-

skolorna och övriga anstalter. Detta har av dem själva känts som en stor brist och torde även ha avskräckt en del ansvarskännande lärare från att åtaga sig sådana uppdrag. Det har därför varit svårt att för dessa befattningar finna kompetenta innehavare. Från föreståndarnas egen krets har vid upprepade tillfällen önskemål framlagts om speciella föreståndarkurser. Utredningen anser detta vara synnerligen berättigat och kommer nedan att ytterligare diskutera frågan. Här gäller det inte endast föreståndare vid skolhem utan även föreståndare för alla slag av anstalter för sinnesslöa, t. ex. arbetshem för äldre och vårdhem för obildbara sinnesslöa samt epileptikerhem. Det totala antalet dylika anstalter uppgår till omkring 150. (Se vidare sid. 53).

B. Hjälpklasserna.

Enligt i skolöverstyrelsen förefintliga statistiska uppgifter från skoldistriktet för läsåret 1945/46 utgjorde antalet hjälpklasser detta läsår 437, omfattande nära 6 000 barn.

Av Sveriges ca 2 500 skoldistrikt funnos nämnda läsår hjälpklasser inrättade i 117. I dessa distrikt varierar procenttalet av i hjälpklass placerade barn mellan 1—7,7 av antalet skolbarn i resp. distrikt. Detta visar i första hand, att uttagningen av barn till hjälpklass icke sker efter enhetliga grunder. Dessutom måste man räkna med, att procenten hjälpklassmässiga kan vara högre i ett distrikt än i ett annat, beroende på befolkningens sammansättning. Antalet hjälpklassmässiga kan också inom samma skoldistrikt växla från det ena året till det andra på grund av ut- och inflyttningar. I de flesta skoldistrikt, där hjälpklass finnes anordnad, utgöra de i dylik klass placerade barnen mellan 2 och 3 % av hela antalet skolbarn. Det är otvivelaktigt, att detta icke motsvarar verkliga behovet. Skolbarnsundersökningar, som de senaste åren utförts på olika håll i vårt land, ha givit avsevärt högre siffror. Det har sålunda visat sig, att som tidigare nämnts 1—2 % av våra skolbarn rätteligen skulle undervisas i sinnesslöskola, och att 5—9 % — beroende på gränsdragningen mellan hjälpskolan och normalskolan — höra hemma i hjälpklass. Undersökningarna visa alltså, att procenten efterblivna barn är betydligt större, än vad man tidigare räknat med.

Enligt kungl. kungörelsen av den 20 juni 1942 (nr 629) bör hjälpklass inrättas, om antalet hjälpklassmässiga barn i skolan uppgår till 10 vid höstterminens början. Skulle antalet under året sjunka till 8, kan klassen ändå med folkskolinspektörens medgivande behållas. Först när barnantalet i klassen överstiger 18 har man rätt att bilda två avdelningar. Där-
efter gäller i regel, att nya klassavdelningar få bildas för varje påbörjat 15-tal lärjungar. Om man, vid planläggandet av hjälpskolans utbyggnad, f. n. stannar vid att hjälpklassundervisning anordnas för i medeltal 4 % av

barnantalet, borde enligt nu gällande bestämmelser i samhällen med 2 000—3 000 invånare och cirka 250 barn i skolåldern hjälpklass kunna inrättas. Efter denna beräkningsgrund skulle ytterligare 57 skoldistrikt kunna anordna en eller ett par hjälpklasser, och en hel del av de skoldistrikt, där hjälpklasser redan finnas, skulle kunna utöka antalet. På detta sätt skulle c:a 270 nya hjälpklasser komma till stånd.

Flera omständigheter stå för närvarande hindrande i vägen för denna utbyggnad: lärarbristen, lokalbristen och svårigheten att få byggnadstillstånd. En annan omständighet, som utgör det kanske svåraste hindret för hjälpskolans utveckling är, att denna skolform ännu icke i det allmänna medvetandet ingår som ett normalt led i skolorganisationen. Därför spårar man tyvärr ännu alltför ofta en avog inställning hos allmänheten till denna skolform. Alltjämt får man höra, att det är synd om barn, som placeras i hjälpklass, att det är en prickning av barnet o. dyl. Här gäller det att genom fortsatt upplysning sprida kunskap om hjälpskolan, dess möjligheter och resultat, dess gynnsamma inverkan på den efterblivne och hela hans framtida utveckling.

I detta sammanhang bör även framhållas, att barn, som lida av en så obetydlig intelligensdefekt, att den i och för sig icke skulle göra dem hjälpklassmässiga, men som av andra orsaker förete skolsvårigheter, t. ex. ordblindhet, försvagad hörsel, svårare talfel, uppmärksamhetsrubbingar, astenier etc., påverkas ogynnsamt av det stundom ganska krävande arbetet i normalklass. En omplacering av sådana barn till hjälpklass kan ofta vara den läkepedagogiska åtgärd, som hjälper barnen att nå en harmonisk utveckling. Flera av dessa intellektuella gränfall kunna efter en kortare eller längre »kur» i hjälpklass återgå till normalskolan. Det förda resonemanget är i första hand tillämpligt på de små skoldistrikt, där man inte har de större distriktens möjlighet till differentiering i läsklasser, hörsel-svagklasser, observationsklasser o. dyl. Hjälpklassinstitutionens anseende torde genom en sådan anordning snarast komma att höjas. Om man på detta sätt vidgar indikationerna för intagning i hjälpklass, kommer ett antal hjälpklasser utöver de ovan beräknade att behöva inrättas.

När den nya kommunindelningen blir genomförd, torde skoldistrikt bli så stora, att hjälpklasser behöva inrättas vid flertalet av de nya centralskolerna, varvid skolskjutsar i ökad utsträckning beräknas komma till användning; antalet hjälpklasser torde härigenom komma att ökas. Dessutom synes det i vissa fall bli nödvändigt att inrätta hjälpskolehem.

Av det anförda framgår alltså, att behovet av hjälpklasslärare bör beräknas på följande sätt. I landet finnas som nämnts 437 hjälpklasser. Av de i dessa klasser tjänstgörande lärarna ha knappt hälften genomgått hjälpklasslärarkurs eller på annat sätt erhållit utbildning för ändamålet. Omkring 200 av de nuvarande lärarna i hjälpklass äro alltså i behov av speciell utbildning. Om hjälpskolan vore utbyggd till att omfatta i medeltal

4 % av skolbarnsantalet — härvid har hänsyn tagits endast till skoldistrikt med minst 250 barn i skolåldern —, skulle för närvarande c:a 270 nya hjälpklasser tillkomma. Med hänsyn till de ovan anförda synpunkterna och till det ökade totala barnantalet torde de sålunda erhållna siffrorna böra avrundas uppåt.

Endast i ett fåtal skoldistrikt — i de större städerna — äro anställda särskilda övnings- och yrkeslärare (slöjdlärare och -lärarinnor etc.) för hjälpskolan. Kravet på särskild yrkesutbildning för utvecklingshämmande barn, vilket i olika sammanhang framförts och senast upptagits av ungdomsvårdskommittén i dess betänkande angående stöd åt utvecklingshämmande ungdom, är enligt utredningens uppfattning synnerligen befogat. Utvecklingen kommer säkerligen även att gå i den riktningen, att allt flera yrkeslärare komma att anställas för hjälpklassmässiga barn. Dessa lärare äro självfallet i behov av särskild utbildning i hjälpskolepedagogik. Deras antal kan f. n. icke exakt beräknas. Detta synes heller icke behövt, då utredningen anser, att nämnda lärargrupp vid den psykologisk-pedagogiska utbildningen bör sammanföras med vissa andra personalkategorier, nämligen motsvarande befattningshavare vid sinnesslö- och ungdomsvårdsskolorna. Utredningen finner därmed behovet av en för ändamålet tillrättlagd utbildningskurs väl dokumenterat.

C. Övriga utbildningsfrågor.

Under de senaste årtiondena har den tidigare skyddshemsvården undergått en radikal utveckling. I olika etapper ha allt större grupper av barn med asociala symptom tillförts skyddshemsvården. Sålunda kunde intill år 1934 endast barn och ungdomar under 18 år bli föremål för omhändertagande och skyddshemspacering. Detta år fogades till barnavårdslagen en bestämmelse (§ 22 mom. d), vilken gjorde det möjligt att omhändertaga och på skyddshem placera även ungdomar, huvudsakligen av lösdrivartyp, i åldern 18—21 år. Genom den nya lagen om åtalseftergift, vilken trädde i kraft den 1 juli 1944, kunde ungdomar under 18 år, som tidigare skulle ha dömts till tvångsuppfostran, hänvisas till barnavårdsnämnd för omhändertagande och placering på skyddshem. När lagen om tvångsuppfostran upphörde att gälla den 1 juli 1947, blev det en uppgift för ungdomsvårdsskolorna — de tidigare skyddshemmen — att omhänderta barn och ungdomar under 18 år, vilka på grund av konflikter med rättsvisan kräva särskilda uppfostringsåtgärder i form av anstaltsvistelse.

Samtidigt som skyddshemsvården sålunda omhändertagit allt större grupper av s. k. vanartiga barn och ungdomar, har synen på uppfostringsproblemen och de därmed sammanhängande åtgärderna radikalt ändrats. Denna utveckling, som varit särskilt påtaglig under de senaste tio åren,

pågår ännu, men den praktiska tillämpningen hämmas i viss mån av svårigheterna att utbilda personal i takt med de genom lagstiftningen påbjudna reformerna. Riktlinjerna för utvecklingen ha angivits i de skyddshemsreformer, som trädde i kraft med de nya stadgorna av den 1 januari 1938 och den 1 juli 1946, samt genom den personalomorganisation, som skedde den 1 juli 1947. Genom den första av dessa reformer tillfördes skyddshemsvården psykiatrisk sakkunskap, därigenom att det stadgades, att vid varje skyddshem skulle anställas en psykiatrisk rådgivare. Vidare erhöll man genom denna reform den s. k. differentierade skyddshemsvården. Eleverna intogos allt efter ålder och psykisk beskaffenhet på olika hem. De intellektuellt och karaktärsmässigt normala placerades på särskilda hem, där de fingo en förstklassig skol- och yrkesutbildning. Även för de debila barnen i skolåldern inrättades hjälpklasser därstädes, medan de debila ungdomarna över skolåldern erhöles utbildning, huvudsakligen i jordbruk eller hushållsgöromål, på särskilt härför inrättade hem. För de karaktärsabnorma åter byggdes speciella sådana, vilka som chef erhöles en läkare med speciell psykiatrisk utbildning. Härmed var tendensen i utvecklingen fullt klar: att i stället för ett moraliserande betraktelsesätt och åtgärder, som byggde på vedergällningsprincipen, sätta en medicinsk-psykologisk grundsyn och därpå baserade pedagogiska åtgärder. Härför krävdes emellertid, att personalen erhöles en grundlig nyorientering och skolning för att inte säga omskolning.

Socialstyrelsen började därför anordna kurser för detta ändamål. Den första kursen, som utom nyss angivna syfte även avsåg att tillföra skyddshemsvården nya lämpliga krafter, var ettårig och pågick under år 1940. Uppläggningsen var en smula trevande och proportionerna mellan de olika ämnesgrupperna kanske ej så väl avvägda med hänsyn till syftet. Kursen krävde förstudier av litteratur och omfattade dels föreläsningar, dels hospitiering. Bland annat var en tvåmånaders auskultation vid den psykiatriska kliniken å Långholmen obligatorisk. Anknytningen till fångvården var såväl härigenom som genom föreläsningarna ännu 1940 ganska påtaglig.

Föreläsningar och seminarieövningar omfattade:

1. Barnpsykologi, 26 t.
2. Allmän psykologi och psykiatri, 24 t.
3. Ärftlighetslära med sexualhygien, 30 t.
4. Barnvårdslagstiftning, 5 t.
5. Fattigvårdslagstiftning, 5 t.
6. Fångvård, lösdrivarvård och alkoholistvård, 12 t.
7. Bokföring och ekonomisk förvaltningskunskap, 36 t.

Av olika skäl låg sedan kursverksamheten nere till år 1945, då en koncentrerad kurs för skyddshemsrektorer anordnades på Bosön under tre veckor. Programmet tog målmedvetet sikte på de läkepedagogiska aspekterna, och man hade nu definitivt släppt den kriminalpolitiska kontakten. Föreläsningarna omfattade bl. a. barnets kroppsliga och själsliga utveckling, barnpsykiatri, psykiatriens grunddrag o. s. v. Speciella föreläsningar behandlade psykopater, sinnesslöa och hjälpklassmässiga. Anstaltspedagogiken blev föremål för föreläsningar och diskussioner. Flera föreläsningar hölls i läkepedagogik av föreläsare, företrädande olika riktningar inom psykologien och psykiatrien. Uppmärksamhet ägnades åt ungdomens fysiska fostran. År 1946 upprepades bosökursen, denna gång för assistenter och lärare.

Den reform, som trädde i kraft den 1 juli 1946, innebar bl. a., att skyddshemsnamnet avskaffades, och därmed försvann särprägel gentemot andra skolor. Beteckningen blev i stället »skolor tillhörande barna- och ungdomsvården», i dagligt tal ungdomsvårdsskolor. Vidare anbefalldes åtgärder för förbättrad eftervård, och man vidtog mått och steg i syfte att i lämplig utsträckning flytta återuppfostran av de unga från anstalterna och i direkt kontakt med verkligheten ute i livet.

Vid 1947 års riksdag beslöts en ganska radikal förändring av ungdomsvårdsskolornas personalorganisation. Personalen utökades väsentligt, och nya slag av tjänster tillkommo. Rektorstjänsterna uppfördes på ordinarie stat och placerades i lönegraderna Ca 27 och Ca 29. Emellertid ansåg socialstyrelsen, att rektorerna för att komma i åtnjutande av den nya löneställningen borde kvalificera sig genom att bevista en för dem särskilt avpassad kurs, där psykologiska och framför allt läkepedagogiska frågor skulle behandlas teoretiskt och praktiskt. Folkskollärarna vid skolhemmen jämställdes i löneavseende med övriga folkskollärare, och deras befattning med barnen utanför skolundervisningen borttogs. I stället erhöles skolhemmen fritidsassistentbefattningar i lönegrad Ca 23 och Ce 23, av vilkas innehavare kommer att krävas en grundlig läkepedagogisk utbildning. Samma kompetenskrav skola uppställas för assistenter vid yrkesskolorna tillhörande barna- och ungdomsvården.

I samband med nyordningen inom ungdomsvårdsskolorna har bland personalen gjort sig gällande ett starkt behov av psykologisk-pedagogisk utbildning, vilken emellertid ingenstades stått att erhålla. I brist på andra möjligheter till specialutbildning ha en del befattningshavare exempelvis sökt inträde vid folkhögskolor.

För att de nämnda reformerna effektivt skola kunna genomföras och utvecklingen fortskrida efter den tendens, som ovan antytts, kräves möjligheter för utbildning av de olika personalgrupperna inom ungdomsvårdsskolorna. Hittills har riksdagen beviljat medel till kortare kurser för rek-

torer, assistenter och lärare. Stort behov föreligger därutöver av elementära kurser i psykologi och pedagogik för vårdpersonal och yrkeslärare, redan anställda vid ungdomsvårdsskolorna, samt för dem, som ha för avsikt att ägna sig åt arbetet vid dessa. Vidare behöva möjligheter öppnas till en mera kvalificerad utbildning, särskilt av assistenter.

På enskilt initiativ ha sedan 1938 fyra mindre anstalter för psykopatiska och nervösa barn inrättats, vilka omhändertaga ett särskilt ömtåligt och svårfostrat klientel. Dessa ha typen av skolhem med folkskola, omfattande normalklasser och hjälpklasser. Vid dessa skolor finnes ett tiotal lärartjänster, vilka hittills i regel uppehållits av lärare med folk- eller småskolläraryt utbildning, och i ett par fall av lärare, som även genomgått hjälpklasslärarutbildning. Någon som helst särskild utbildning för sin speciella uppgift ha lärarna vid dessa anstalter hittills icke fått. De ha endast haft möjlighet att genom studier i andra länder och genom egen praktik skaffa sig erfarenhet. Behovet av särskild utbildning för dessa lärare, speciellt i läkepedagogik, har vid flera tillfällen framhållits, men ännu ha inga åtgärder i detta syfte vidtagits.

Utöver de ovan angivna anstalterna ha ett antal barnhem i realiteten kommit att omhändertaga liknande grupper av barn och ungdom som de fyra hem, vilka godkänts och åtnjutit statsbidrag såsom anstalter för psykopatiska och nervösa barn, t. ex. Eolshäll i Stockholm, Sundsgården vid Drottningholm och Trollboholm i Smedjebacken. Det totala antalet lärare av här ifrågavarande kategori, som äro i behov av kompletterande utbildning, är därför betydligt större än vad tidigare angivits.

Den nuvarande tendensen att begränsa ämneslärarnas verksamhet till skolarbete har fått till följd, att en allt större del av uppfostringsarbetet kommit att åvila andra personalgrupper, såsom yrkeslärare, arbetsledare och vårdare. Trots att behovet därav vid flera tillfällen framhållits, har hittills ingen särskild utbildning ens i det mest elementära av barn- och ungdomspsykologien eller abnormpsykologien varit ordnad för dessa. Likartat är förhållandet med den vid barnhemmen anställda personalen. Som regel ha endast föreståndarinnorna en kvalificerad utbildning, och denna har i huvudsak varit inriktad på sjukvård och socialvård, medan de psykologisk-pedagogiska uppgifterna fått träda i bakgrunden. På grund av den nuvarande tendensen att söka placera flertalet av de barn, som kräva omhändertagande, i enskilda hem, har barnhemmens klientel till stor del kommit att utgöras av i fysiskt eller psykiskt avseende sjuka eller ömtåliga barn. Viss läkepedagogisk utbildning är därför behövlig även för dessa personalgrupper.

Att här lämna några sifferuppgifter rörande utbildningsbehovet synes icke f. n. möjligt.

IV. Utredningens förslag. Statens speciallärarinstitut.

Gemensam eller åtskild utbildning.

Det första utredningen haft att ta ståndpunkt till, när det gällt att utforma ett eget förslag, är frågan, huruvida utbildningen av sinnesslölärare och hjälpklasslärare skall vara gemensam eller åtskild. Vi ha tidigare (sid. 34 ff.) under kapitlet »Några principiella synpunkter» betonat, att en samordning i vissa delar av utbildningen för dessa båda lärarkategorier skulle vara fördelaktig. Vid närmare överbägande ha vi nått fram till den uppfattningen, att huvuddelen av den teoretiska utbildningen bör göras gemensam. Förutsättningen för en sådan samordning är dock, att inträdesfordringarna till sinnesslölärlinjen göras högre, än de äro vid det nuvarande Slagsta (jfr sid. 14). Däremot är det uppenbart, att de praktiska undervisningsövningarna i stor utsträckning måste försiggå i olika slag av övningsklasser och sålunda hållas åtskilda för de olika lärarkategorierna. Visserligen böra även de blivande hjälpklasslärarna undervisa i sinnesslöklasser, men större delen av deras övningar måste likväl förläggas till hjälpklasser. De blivande sinnesslölärarna däremot böra ha huvuddelen av sina praktiska övningar förlagda till sinnesslöklasser. Ett viktigt krav på de senares utbildning är därjämte, att de erhålla en grundlig erfarenhet av arbetet vid en internatskola för sinnesslöa.

Men även om den praktiska utbildningen måste hållas isär, finnes det enligt vår mening icke vägande skäl att skilja de båda grupperna vid den teoretiska undervisningen, då det mellan det klientel, de i framtiden skola undervisa och fostra, endast råder en gradskillnad, icke en artskillnad. Behovet av sinnesslölärare är icke så stort, att det motiverar uppehållande för dem av ett särskilt teoretiskt utbildningsinstitut. Skulle ett sådant institut upprättas i anslutning till en sinnesslöskola av internatform, kvarstode svårigheten att erhålla kompetenta lärare för de många olika sidorna av den teoretiska undervisningen, detta emedan ett sådant internat icke lämpligen kan förläggas till Stockholm eller någon annan större stad. Därtill skulle kontakten med likartade verksamhetsområden, speciellt med andra kategorier lärare, försvåras.

Med hänsyn till innehållet i den teoretiska undervisning, som skall meddelas, föreligger alltså teoretiskt sett intet hinder att sammanföra de båda grupperna. Det under våren 1947 på utredningens initiativ verkställda för-

Vid övervägande av frågan om institutets ledning har utredningen funnit det lämpligast att välja en kombination av seminariernas och gymnastiska centralinstitutets organisation. Utredningen föreslår sålunda, att institutet ställes under inseeende av skolöverstyrelsen samt ledes av en styrelse samt en rektor, som handhar den närmaste skötseln av institutet och dess angelägenheter.

När det gällt att föreslå sammansättningen av institutets styrelse har utredningen ansett, att de ämbetsverk och organisationer, som böra vara företrädade inom styrelsen, skola äga föreslå vardera en ledamot och att Kungl. Maj:t skall utse ledamöterna. Kungl. Maj:t bör givetvis härvid inte vara bunden av de avgivna förslagen, även om man får utgå från att dessa i regel komma att följas.

Beträffande antalet ledamöter i styrelsen ha vi tagit hänsyn till de olika intressen, som funnits böra vara representerade i institutets ledning.

Utredningen har ansett, att *skolöverstyrelsen* skall äga föreslå en representant, närmast en företrädare för lekmannaintresset. Därför bör stadgas, att denne ledamot icke skall vara ledamot av eller tjänsteman inom skolöverstyrelsen.

Vidare bör *medicinalstyrelsen*, under vilken vissa delar av sinnesslövärdens höra och även utbildningen av sinnesslölärare hittills har sorterat, självfallet äga avge förslag.

Då institutet kommer att utbilda personal för läkepedagogiska uppgifter även utanför sinnesslövärdens och det under skolöverstyrelsen sorterande skolväsendet, bör dessutom *socialstyrelsen* ha en representant i styrelsen.

Med hänsyn till önskvärdheten av att vissa yrkeslärare erhålla utbildning i abnormpedagogik, har även *överstyrelsen för yrkesutbildning* ansetts böra vara företrädd.

Utredningen föreslår vidare, att *psykologisk-pedagogiska institutet*, som har med speciallärarinstitutet närbesläktade uppgifter och därjämte skall bedriva psykologisk-pedagogisk forskning, skall äga föreslå en ledamot.

Slutligen böra givetvis de lärarorganisationer, som de studerande vid institutet beräknas tillhöra eller komma att tillhöra, nämligen *federationen S. A. F.*, *svenska hjälpskoleförbundet* samt *svenska sinnesslölärarnas riksförbund* vardera föreslå en representant.

Styrelsen skulle följaktligen komma att bestå av 8 ledamöter. Ordförande synes böra utses av Kungl. Maj:t, oberoende av förslag. Det är självfallet önskvärt, att till ordförandeposten utses en person i auktoritativ ställning med viss överblick över hithörande arbetsområden och med intresse för den ifrågavarande verksamheten.

Såväl ordförande som ledamöter synas böra förordnas för en tid av 4 år.

Förläggningssort.

Vid valet av förläggningssort för institutet måste åtskilliga synpunkter beaktas. Man har att ta hänsyn dels till möjligheten och lättheten att erhålla fullt kompetenta föreläsare på de många olika områden, som skola behandlas, dels också till förekomsten av skolklasser av olika slag för den praktiska utbildningen. Även om man förser institutet med en tämligen stor övningsskola, vilket utredningen anser vara nödvändigt, måste man därtill allttjämt anlita olika slag av specialklasser på förläggningssorten. Det skulle nämligen ställa sig för dyrbart att inrätta en statlig övningsskola av sådan omfattning, att den gäve tillräckligt utrymme för alla praktiska övningar. Det är emellertid därvidlag icke nog, att ett visst begränsat antal lämpliga klasser står till buds; man måste också ha möjlighet att bland lärarna göra ett urval av lämpliga handledare, villiga att åtaga sig detta uppdrag. Förekomsten av olika specialklasser på förläggningssorten bör därför vara betydligt rikare än vad utbildningen vid institutet kräver.

I fråga om sinnesslöörlinjen måste den praktiska utbildningen förläggas dels till externa sinnesslöklasser, dels till internat. Externatskolor förekomma endast i våra större städer. Bland internaten är det säkerligen omöjligt att finna något av samma värde för lärarutbildningen som Slagsta, som torde komma att fortleva som internatskola för sinnesslöa, om än under annan huvudman. Denna skola har f. n. ett flertal lärare med stor erfarenhet av handledning och förfogar dessutom över en rikhaltig samling undervisningsmateriel, vilken till stor del utarbetats vid skolan.

Beträffande auskultation vid specialanstalter erbjuder stockholmstrakten rikare möjligheter än andra orter. Utredningen tänker härvid särskilt på Manilla dövstumskola, Blindinstitutet och förskolan å Tomtebodas, Margaretahemmet (epileptikerhem), Stadsmissionens barnhem Boxtorp (hjälp-skoleinternat), Barnbyn Skå (för missanpassade barn med uppfostrings-svårigheter och psykiskt missanpassade barn), Mellansjö skolhem samt Lövsta skolhem och yrkesskola (för själsligt abnorma), Söderhaga skolhem (för efterblivna själsligt abnorma), Mikaelgården (för lättskötta sinnessjuka, sinnesslöa och andra abnorma barn), Charlottendals skolhem (för efterblivna barn med svåra talfel) etc.

Vid beaktande av här anförda synpunkter har utredningen funnit, att institutet bör förläggas till *Stockholm*.

Ett icke oviktigt skäl härför är också det förhållandet, av utredningen ovan anført, att det snarast är en tidsfråga, när spörsmålet måste tagas upp till omprövning, huruvida icke även blivande dövstum- och blindlärare böra utnyttja här ifrågavarande utbildningsmöjligheter.

Olika slag av kurser.

1. Huvudkurs.

Institutets främsta uppgift blir att utbilda hjälpklasslärare och sinnesslö-lärare. För dessa lärarkategorier föreslår utredningen en gemensam utbildningskurs, förslagsvis benämnd *huvudkurs* och omfattande två linjer, en sinnesslö-lärlinje och en hjälpklasslärlinje (se sid. 57 ff.).

Vid sidan av denna huvudkurs, som beräknas pågå 39 veckor, ha vi tänkt oss olika slag av kurser, anordnade i institutets regi eller under dess medverkan. Utredningen ger nedan några förslag till sådana kurser, av vilka ett aktuellt behov föreligger.

2. Grundkurs.

Till utredningen har under hand framställts önskemål, att vissa befattningshavare, speciellt vid anstalter, som ha att fostra barn och ungdom med beteenderubbningar, skulle kunna beredas tillfälle att erhålla psykologisk-pedagogisk skolning vid det planerade institutet. En sådan uppgift skiljer sig enligt vår mening i princip inte från institutets huvuduppgift att utbilda speciallärare för intellektuellt utvecklingshämmande. De personalgrupper, som här skulle komma i fråga, ha framför allt behov av en relativt elementär psykologisk-pedagogisk grundval, men torde också behöva få en mera ingående kännedom om de nyare betraktelsesätten i fråga om uppfostringsproblemen. Man kunde givetvis tänka sig, att flertalet av dem finge följa institutets huvudkurs. Denna beräknas emellertid omfatta ett år och blir därför jämförelsevis dyrbar för deltagarna. Härtill kommer, att den måste ställa rätt höga krav i fråga om förkunskaper. Efter ingående överväganden ha vi funnit det lämpligast, att institutet, vid sidan av den ettåriga huvudkursen för blivande sinnesslö- och hjälpklasslärare, anordnar en kortare grundläggande kurs, av utredningen betecknad som *grundkurs*. Denna skulle läggas till rätta för personal från sinnesslöanstalter, epileptikerhem, ungdomsvårdsskolor, barnhem och anstalter för psykopatiska och nervösa barn samt internatskolor av olika slag, och synes böra omfatta en tid av 3 månader. (Se vidare sid. 64 f.).

De personalgrupper inom sinnesslö-vården och epileptikervården, som grundkursen framför allt skulle ta sikte på, äro handarbetslärarinnor, skolkökslärarinnor, slöjdlärare, arbetsledare, sköterskor och vårdare. Från ungdomsvårdsskolorna skulle yrkeslärare, husföreståndare, vårdare och hantverkare kunna komma i fråga samt från barnhem och anstalter för psykopatiska och nervösa barn lämpligen samtliga kategorier av vårdpersonal. Kursen kunde vidare anses väl ägnad för arbetslärare och vårdpersonal vid blind- och dövstumskolor.

Det kan även tänkas, att personalgrupper från vissa andra arbetsområden, exempelvis fångvården, skulle kunna ha intresse av att deltaga i denna kurs.

Grundkursen skulle även stå öppen för dem, som förbereda sig för arbetsuppgifter inom hithörande områden. Utredningen skulle anse det önskvärt, att genomgången kurs, då förhållandena på arbetsmarknaden så medgiva, kunde uppställas som villkor för behörighet vid tillsättande av vissa sådana tjänster.

Av ovan nämnda personalgrupper äga en del pedagogiska kunskaper av olika omfattning. Erfarenheten torde få utvisa, om och i vilken utsträckning det för dessa vore lämpligare att deltaga i institutets huvudkurs.

Med det starka intresse för psykologiska frågor, som för närvarande är omisskännligt hos en bred allmänhet, synes det oss inte uteslutet, att även åtskilliga privatpersoner, särskilt föräldrar, som känna behov av en orientering i modern psykologi, men även representanter för vissa yrkesgrupper, skulle önska åhöra grundkursens föreläsningar.

Om något större behov därav framledes skulle yppa sig, bör det ankomma på institutets ledning att för dessa anordna särskilda föreläsningsserier av det slag, som erfarenheten visar vara behövtligt.

3. Fortbildningskurs.

Redan 1932 års seminariesakkunniga framhöll behovet av fortbildning för lärare, dels sådana, som under en följd av år tjänstgjort i hjälpklass utan att ha erhållit utbildning för ändamålet, dels sådana, som önska komplettera sin utbildning men nått sådan ålder, att man icke rimligen kan begära, att de skola genomgå den av oss föreslagna huvudkursen. Med tanke härpå föreslog de en fortbildningskurs, förlagd till Göteborg. Som ovan närmare utvecklats (sid. 25), har denna kurs i praktiken blivit icke en fortbildningskurs utan en utbildningskurs.

Behovet av fortbildning är givetvis ännu större nu än det var 1936. Utredningen anser därför, att en årligen återkommande *fortbildningskurs* bör ingå i en rationellt ordnad organisation av lärarutbildningen.

Det hade legat nära till hands att tänka sig denna kurs förlagd till Göteborg. Härigenom skulle man kunna tillgodogöra sig den rika erfarenhet på området, som där finnes. En sådan förläggning skulle ha varit önskvärd även från den synpunkten, att intresset för dylika utbildningsfrågor härigenom på ett naturligt sätt skulle ha hållits levande i denna stad. Detta vore särskilt värdefullt, därest det, som utredningen håller för sannolikt, inom en nära framtid skulle visa sig erforderligt att få till stånd ytterligare ett speciallärarinstitut av ungefär samma art som det av oss föreslagna.

Utredningen har underhandlat med kursledningen i Göteborg och sökt

väcka intresse för denna plan. Underhandlingarna ha emellertid givit vid handen, att det icke för närvarande synes föreligga något större intresse inom den nuvarande kursledningen i Göteborg för denna form av fortbildningskurs.

Under sådana förhållanden föreslår utredningen, att fortbildningskursen förlägges till det föreslagna institutet i Stockholm (se vidare sid. 66).

4. Föreståndarkurser.

För föreståndarna vid sinnesslöanstalter och andra anstalter av liknande slag finner utredningen särskild utbildning vara önskvärd på områden, som till en del beröra institutets verksamhet. Föreståndarna vid våra sinnesslöanstalter ha i regel avlagt examen vid Slagsta eller på annat sätt erhållit därmed jämförlig utbildning. Även föreståndarna vid vissa andra utbildningsanstalter av internattyp ha i regel specialutbildning i att handha sitt särskilda elevklientel. Emellertid omfattar föreståndarnas arbete en mångfald uppgifter, för vilka de i regel ej ha någon utbildning. Detta har av dem själva känts som en stor brist. En kurs, som inriktade sig på administrations-, organisations- och författningskunskap jämte anstaltspsykologi, ledarpsykologi, personalvård o. dyl., skulle därför vara välbehörlig. Sådana *föreståndarkurser* tänkas icke ingå i institutets årliga verksamhet. De skulle emellertid lämpligen kunna anordnas, då behov därav anmäler sig. Det torde få ankomma på institutets ledning att uppgöra närmare plan för dylika kurser.

5. Extern verksamhet.

a) *Flyttande 3-dagarskurser.* Även med en utvidgad hjälpskoleorganisation kommer ett stort antal utvecklingshämmande barn, särskilt ute på landsbygden, alltjämt att finnas kvar i normalklasserna. I vissa skoldistrikt har på senare år för sådana barn anordnats särskild hjälpundervisning (enl. k. k. 629/1942 mom. 5) under några timmar i veckan. Lärarna ha under sin seminarieutbildning icke erhållit någon mera ingående kännedom om eller erfarenhet av utvecklingshämmande barn, och resultatet såväl av denna hjälpundervisning som av arbetet med hjälpklassmässiga i normalklass göres sålunda helt beroende av lärarnas intresse och fallenhet för uppgiften. Här föreligger ett kännbart behov av *utbildning för större grupper av lärare.* (Se bil. 6).

I Danmark, där liknande behov gjort sig gällande, ha sedan några år tillbaka anordnats korta kurser på skilda orter ute i landet. Härvid ha föreläsningar i psykologi, psykiatri och metodik samt orientering rörande intelligensmätningar förekommit. I de hittills anordnade 18 kurserna, som vardera omfattat 18 föreläsningar, ha över 1 000 lärare deltagit. Utred-

ningen, som vid besök i Danmark skaffat sig närmare kännedom om dessa kurser, har i ett den 10 juni 1947 avgivet yttrande över ungdomsvårdskommitténs betänkande angående stöd åt utvecklingshämmande ungdom tillstyrkt anordnande av likartade kurser i Sverige.

Utredningen anslöt sig i nämnda yttrande till ungdomsvårdskommitténs förslag, att uppgiften att organisera kurserna skulle läggas på skolöverstyrelsen. Beträffande kursplanerna förordade vi dock, att dessa skulle uppgöras i samråd med ledningen för det blivande lärarinstitutet. Då utredningen nedan föreslår anställandet av en rektor och en heltidstjänstgörande lärare (se sid. 73 ff.) vid institutet, torde dessa lämpligen kunna tas i anspråk för nämnda kurser i den utsträckning skolöverstyrelsen finner skäligt. Skyldighet att föreläsa vid dessa kurser skulle obligatoriskt kunna ingå i rektors och den fast anställde lärarens åligganden. Det vore utan tvivel av stort värde för deras verksamhet vid lärarinstitutet, om de på detta sätt finge tillfälle att komma i direkt kontakt med skolförhållandena ute i landet, liksom det vore av betydelse, om landsbygdens lärare genom dessa lärare finge kännedom om institutet, dess uppgifter och utbildningsmöjligheter.

Utredningen anser sig icke nu vilja ta ståndpunkt till den närmare utformningen av dessa kurser. Ungdomsvårdskommitténs betänkande har remitterats till skolöverstyrelsen, och förslag i fråga om dylika kurser under budgetåret 1948/49 torde vara att vänta från överstyrelsen.

b) *Flyttande kurser i samband med studiecirkelverksamhet.* De nu behandlade flyttande 3-dagarskurserna avse utbildning av lärare med tjänstgöring i normalklass. Säkerligen kommer vidare allttjämt att finnas ett stort antal lärare, verksamma i hjälpklass, som skulle vara i behov av att delta i förut behandlade fortbildningskurser, men som inte bli i tillfälle därtill. Dessa skulle sannolikt vara tacksamma, om möjlighet bereddes dem att få del av nya rön samt mera ingående kännedom om den moderna läkepedagogiken. Det torde också vara att förvänta, att intresset för vidare studier därigenom skulle vidmakthållas. Utredningen finner det därför i hög grad önskvärt, att institutet sättes i stånd att upptaga verksamhet också bland dem.

Även utanför lärarkåren föreligger ett starkt behov av undervisning i sådan form. För den stora kategori av personal vid internaten, som saknar nödvändig psykologisk och pedagogisk utbildning, och däribland särskilt för dem, som inte under de närmaste åren kunna beräknas få tillfälle att delta i de planerade kurserna vid institutet, skulle på detta sätt planmässiga studier ändå kunna möjliggöras. Även för den utbildade personalen skulle en sådan studieverksamhet medföra en odling och fördjupning av intresset för läkepedagogiska problem.

Arbetet vid internaten är så påfrestande, att understundom alltför stora krav måste ställas på befattningshavarnas personliga insats. Isoleringen

medför ofta en förskjutning av perspektiven, som kan inverka hämmande på arbetet. Genom den föreslagna verksamheten skulle inom internaten en direkt kontakt skapas med företrädare för likartade verksamhetsområden, vilken kunde ge upphov till nya, stimulerande impulser i arbetet och även bryta isoleringen.

Det är även angeläget, att kontakten med vid institutet utbildade lärare upprätthålles. Som ett led i strävan att befästa ett befruktande samarbete mellan institutet, hjälpklasslärare samt lärare och övrig personal vid internatskolorna för utvecklingshämmande och svårfostrade barn, vill utredningen därför föreslå en studiecirkelverksamhet kombinerad med föreläsningar.

Planerna för studiecirkelverksamheten böra uppgöras i kontakt med skolöverstyrelsen och övriga berörda centrala myndigheter, och den närmare utformningen ske i samråd mellan institutet och ledningen för resp. skolor. Härigenom skulle studierna kunna anpassas direkt efter varje anstalts eller lärargrups önskemål och behov.

Utredningen tänker sig därvid, att institutet skall fungera som en central studieledning för hela det ifrågavarande arbetsområdet i vårt land. För de föreläsningar, som tid efter annan böra hållas i anslutning till studiecirkelarbetet, kunna institutets lärare och föreläsare anlitas. Vidare bör skolornas egen därtill kvalificerade personal medverka både vid ledningen av studiecirkelarna och genom föreläsningar. Utredningen tänker härvid bl. a. på de vid institutet utbildade lärare, som lämpa sig för och vilja åtaga sig denna uppgift. Genom den centrala studieledningen blir det även möjligt att i någon utsträckning använda sig av internatens personal för föreläsningar vid andra skolor än den egna.

I samband med studiecirkel och föreläsningar böra även konferenser hållas och för resp. internat eller lärargrupp aktuella problem därvid tagas upp till behandling.

Dessutom bör institutets bibliotek utvecklas till ett centralbibliotek för anstalterna, med uppgift att förmedla av studiecirkelarna önskad facklitteratur. Skulle Pedagogiska bibliotekets nu pågående utvidgning bli tillräckligt omfattande, bör nämnda uppgift i stället överlåtas till detta bibliotek, varvid kontakt med institutet bör upprätthållas.

I lämplig utsträckning böra också institutets elever få delta i studiecirkelverksamheten dels som åhörare, dels som medarbetare vid konferenser. Den hospitering vid internat, som är planerad för dessa elever, lämnar visserligen möjlighet till en inblick i livet på internaten, men ett medarbetarskap av ovan antydd art skulle på helt annat sätt bereda dem tillfälle till en fördjupad uppfattning om och förståelse för alla de olika problemställningar, som uppkomma i det praktiska läkepedagogiska arbetet vid internatskolor.

Vissa av de föreslagna flyttande utbildningskurserna för lärare skulle

kunna tänkas förlagda till internatskolor och kombinerade med studiecirkelverksamheten där. På så sätt kunde föreläsarna utnyttjas på ur ekonomisk och organisatorisk synpunkt bästa sätt, kontakt skapas mellan folkskolans lärare och internatens personal och vidgad förståelse för arbetets art och problem på ömse håll uppnås.

Där så anses lämpligt, skulle vissa föreläsningar även kunna stå öppna för allmänheten, och fråga är, om inte denna verksamhet delvis bör anknytas till Samverkande bildningsförbunden.

Utredningen föreslår således, att institutets verksamhet skall omfatta följande kurser, förlagda till institutet, nämligen

1. Årligen återkommande:

en utbildningskurs, benämnd *huvudkurs*, gemensam för blivande hjälpklasslärare och sinnesslölärare och omfattande 39 veckor,

en *grundkurs* för vissa lärare och personalgrupper, omfattande 12 veckor, samt

en *fortbildningskurs* för i tjänst varande hjälpklasslärare, omfattande 3 å 4 veckor.

2. Vid behov anordnade:

föreståndarkurser för föreståndare vid sinnesslöskolor och andra internatskolor. Dessa kurser kunna även tänkas förlagda annorstädes än till institutet.

Dessutom föreslår utredningen, att under institutets medverkan eller ledning kurser av följande slag anordnas, förlagda utanför institutet:

flyttande 3-dagarskurser för lärare i folkskola och särskilt sådana, i vilkas åligganden ingår hjälpundervisning, samt

flyttande kurser i samband med studiecirkelverksamhet för lärare samt personal vid internatskolor.

Institutets kapacitet.

Utredningen räknar med att institutet normalt skall kunna mottaga ungefär 50 elever i huvudkursen. Av dessa beräknas omkring 10 gå sinnesslölärlinjen och omkring 40 alltså hjälpklasslärlinjen. För att bereda möjlighet även för andra kategorier av fostrare att delta i de teoretiska föreläsningarna bör kapaciteten dock göras så elastisk, att antalet elever kan höjas till omkring 60.

Av ovan (sid. 41 ff.) förebragta utredning framgår, att behovet av hjälpklasslärare är och under de närmaste åren kommer att bli så stort, att

institutets kapacitet i och för sig skulle behöva göras ännu större. Om det därför i framtiden skulle visa sig nödvändigt att öka antalet årligen utexaminerade hjälpklasslärare, bör enligt utredningens uppfattning ännu en likartad utbildningsanstalt upprättas. Denna tänker sig utredningen självfallet förlagd på annat håll, förslagsvis i Göteborg, som näst efter Stockholm har de bästa resurserna för ändamålet och där mångårig erfarenhet av hjälpklasslärarutbildning som nämnts finnes. Någon ytterligare utvidgning av det föreslagna speciallärarinstitutets huvudkurs vilja vi däremot knappast tillråda. Det är nämligen av stor vikt för utbildningsresultatet, att man icke behöver arbeta med alltför stora grupper, och särskilt vid den praktiska utbildningen är det av största betydelse för undervisningen, att handledare och lärare personligen ingående lära känna eleverna. Till jämförelse kan nämnas, att Heilpädagogisches Seminar i Zürich i regel endast mottager 15 elever i varje kurs. Ehuru praktiska undervisningsövningar icke ingå i seminariets kurs, har man där gjort den erfarenheten, att redan 16 à 17 elever är för mycket.

Antalet deltagare i de båda kortare kurserna, grundkursen och fortbildningskursen, är svårt att på förhand fastställa, då behovet av denna speciella utbildning för varje år kan komma att variera. Undervisningen vid dessa kurser torde till större delen kunna anordnas parallellt med huvudkursens föreläsningar. Vid beräkning av lokalbehovet bör hänsyn sålunda tagas även till dessa kurser. (Jfr sid. 35).

Huvudkursen.

Kurstid och inträdesfordringar. Kursens längd är givetvis beroende av de förkunskaper, som komma att krävas. Vid hjälpklasslärarkurserna ha mottagits lärare vid folk- och småskolor samt folkskollärare, anställda vid skolor tillhörande barna- och ungdomsvården. Såsom ovan (sid. 36 f.) närmare utvecklats, anse vi, att institutets huvudkurs bör stå öppen även för vissa andra kategorier.

I reglementet för det nuvarande sinnesslölärarseminariet på Slagsta föreskrives som inträdesvillkor att ha med goda betyg »genomgått högre flickskola eller högre goss- och samskola eller att ha avlagt väl vitsordad småskolläraryxamen eller realexamen». I praktiken torde förkunskaperna ha varierat rätt avsevärt olika år, beroende på antalet sökande (jfr bil. 3). Utbildningen vid Slagsta är tvåårig, och lärarkursen förutsätter icke vare sig pedagogiska förkunskaper eller direkt lärarerfarenhet. Utredningen finner det mera rationellt att uppställa viss pedagogisk utbildning som inträdesvillkor vid institutets huvudkurs. Det synes nämligen vara önskvärt, att deltagarna äga primär erfarenhet av normala barn, och det är både oeko-

nomiskt och opraktiskt att bedriva även en grundläggande allmänpedagogisk utbildning med så små grupper, som det här gäller. Ställas vissa villkor i fråga om pedagogisk förkunskap och erfarenhet, kunna eleverna givetvis bättre tillgodogöra sig här ifrågavarande specialutbildning, som då också kan meddelas på kortare tid. Även andra fördelar skulle vinnas, om viss lärarexamen inginge i inträdesvillkoren vid speciallärarinstitutet. En viss garanti torde exempelvis därigenom skapas för att endast personer med verkligt intresse för verksamhet bland utvecklingshämmande barn söka sig till institutet.

Det förekommer understundom, att hjälpklasslärare, som erhållit utbildning för denna verksamhet, efter några års tjänstgöring bland utvecklingshämmande barn återvända till arbetet i normalklass. Ur vissa synpunkter kan detta måhända vara beklagligt, men samtidigt torde denna möjlighet till återgång skapa en känsla av frihet och oberoende i yrkesutövningen, vilket är en tillgång för varje lärare. Någon utväg att gå över till normalklass har däremot hittills icke stått öppen för flertalet sinnesslö-lärare. Föreskrives viss lärarexamen som inträdesfordran vid institutet, öppnas därmed en möjlighet för dem att övergå till arbete i normalklass eller hjälpklass.

För närvarande utgöra sinnesslö-lärarna en tämligen isolerad grupp, som har föga samhörighet med andra lärarkårer. En sådan isolering har även givit sig till känna bland folkskollärarna. Detta beror delvis på nuvarande organisation av utbildningen och inverkar i flera avseenden ogynnsamt. En mindre grupp har ofta rikare möjligheter än en större till experiment och förbättringar i undervisningsavseende. Saknas kontakt lärarkårerna emellan, tränga emellertid de pedagogiska rönen först sent och i många fall kanske aldrig ut till den större kåren. Ej heller kan under sådana förhållanden ett motsatt utbyte äga rum i större utsträckning.

Utredningen föreslår, att avlagd småskolläraryxamen uppställas som huvudvillkor för inträde vid sinnesslö-lärlinjen. Därigenom skulle ett visst minimum av pedagogiska förkunskaper garanteras och förutsättningar skapas för gemensam undervisning av de två huvudkategorierna deltagare i huvudkursen.

Det är för studiernas bedrivande så gott som nödvändigt, att institutets elever ha någorlunda goda språkkunskaper. Som inträdesvillkor synes därför även böra uppställas krav på kunskaper i tyska eller engelska, minst motsvarande de insikter, som fordras i huvudspråket i realexamen. Visserligen finnas många småskollärarinnor med studentexamen, realexamen eller normalskolekompetens, men kunskap i främmande språk ingår ännu icke som obligatoriskt ämne i småskolläraryxamen. Om fordringarna i detta avseende komma att höjas, bortfaller därmed behovet av ovan nämnda villkor för inträde vid institutet.

I fråga om såväl sinnesslö-läraryxamen som hjälpklassläraryxamen

torde viss lärartjänstgöring böra gälla som en vägande merit för inträde vid institutet.

För blivande sinnesslölärare är det dessutom högeligen önskvärt, att de ha erfarenhet av arbetet vid internat. Utredningen vill därför betona, att praktik vid sinnesslöinternat bör tillmätas stor betydelse för inträde vid huvudkursen.

Som *inträdesfordringar* vid institutets huvudkurs föreslå vi alltså:
 för sinnesslölärarlinjen: småskolläraryxamen jämte viss språkkunskap och (om möjligt) praktik vid sinnesslöinternat, samt
 för hjälpklasslärarlinjen: småskolläraryxamen jämte viss språkkunskap eller folkskolläraryxamen och (om möjligt) någon lärarpraktik.

Om dessa inträdesfordringar fastställas, torde utbildningstiden vid institutet kunna begränsas till ett läsår, d. v. s. 39 veckor. Sinnesslölärarytbildningen blir alltså enligt förslaget i realiteten treårig, därav ett år specialutbildning.

Även för hjälpklasslärarkursen innebär detta förslag en förlängning. Såsom tidigare (sid. 36) framhållits, har arbetsbelastningen i tidigare kurser blivit alltför stor. Vissa kursmoment ha icke kunnat medtagas, och vissa andra ha icke kunnat behandlas tillräckligt grundligt, alldenstund kursen måst förläggas till del av läsåret, då lämpligt övningsmaterial på vissa områden, t. ex. den viktiga första läsundervisningen, icke stått att erhålla. Vid en enquête, som utredningen anordnat bland utbildade hjälpklasslärare (se redogörelsen bil. 5), har en förlängning av kursen framhållits som ett allmänt önskemål. Även såväl kursernas ledare som medverkande lärare ha länge hyst den uppfattningen, att tiden varit alldeles för knapp. Att utbildningen detta till trots givit så tillfredsställande resultat, beror bl. a. på det mycket goda urvalet av kursdeltagare.

Kursen torde emellertid böra stå öppen även för vissa andra kategorier, vilka i egenskap av lärare eller på annat sätt ha att arbeta med barn och ungdom. Vi tänka härvid främst på seminarielärare, särskilt aspiranter på lektorat och adjunkturen i psykologi och pedagogik, men även på sådana, som vilja utbilda sig för skollärbefattningar av olika slag, samt assistenter vid skolor tillhörande barna- och ungdomsvården. Det torde böra ankomma på institutets ledning att pröva, i vilken utsträckning representeranter för nu angivna kategorier böra beredas tillträde, samt att föreskriva, i vad mån komplettering av förkunskaper på ett eller annat område kan behöva ske.

Kursplan. När det gäller att utarbeta kursplan för huvudkursen, ha vi utgått från tim- och ämnesplanen för den senaste hjälpklasslärarkursen i Stockholm. Denna i sin tur bygger ytterst på 1932 års seminariesakkunnigas tim- och ämnesplan för den av dem föreslagna utbildningskursen, vilken låg till grund för hjälpklasslärarkursen 1939 och som sedan allt efter gjorda

erfarenheter modifierats och utbyggt. Nämnade läroplaner, som i huvudsak torde återge den vid de tidigare kurserna tillämpade arbetsplanen, voro icke systematiskt uppställda. De ha sedan utformats mera med hänsyn till tillgången på lämpliga föreläsare och lärare än till önskvärdheten av en logisk uppställning. Man har uppenbarligen funnit det angeläget att bevara en viss frihet vid valet av medarbetare och därvid ansett det som en oväsentlig nackdel, om vissa kursavsnitt kommit att behandlas av två föreläsare, även om någon risk för partiella upprepningar härmed följde.

I denna anordning med olika föreläsare, som representera var sitt fack, ligger emellertid en viss svaghet, i det att de olika kursavsnitten kunna komma att behandlas relativt oberoende av varandra. Detta skulle kunna avhjälpas, därest, såsom utredningen föreslår, en rektor och en lärare som fast anställda vid institutet komme att leda och övertaga en del av undervisningen. Härigenom skulle lärostoffet mera ändamålsenligt kunna disponeras och undervisningsplanen mera rationellt genomföras än tidigare, då undervisningen utgjordes av en rad enskilda föreläsares relativt fristående föreläsningar. De fast anställda lärarna kunde också, i större utsträckning än hittills varit möjligt, hålla tillämpnings- och seminarieövningar med utgångspunkt från föreläsningarna, samordna lärostoffet och mera plastiskt ansluta det till utvecklingen på det psykologisk-pedagogiska området.

Utredningen har bemödat sig om att sovra kursinnehållet efter dess värde för den ifrågavarande utbildningen och har i görligaste mån sökt gruppera stoffet efter funktionella enheter. Härvid har hänsyn även tagits till kursplaner för likartad utbildning i ett flertal andra länder, särskilt Frankrike, Schweiz och Danmark.

En rubrik »Speciella pedagogiska frågor» har bibehållits från tidigare kursplaner, varigenom möjligheten allttjämt hålles öppen att taga upp dagsaktuella ämnen och problem till behandling samt att anlita speciellt önskvärda föreläsare.

Utredningen har strävat efter att så starkt som möjligt begränsa antalet undervisningstimmar. De angivna timtalen äro sålunda att betrakta som minimala. Veckotimtalet har satts så lågt, att en dag i veckan kan hållas fri från schemabundet arbete. Den fria veckodagen, som ej bör vara en lördag, kan utnyttjas till auskultationer, individuella övningar, studiebesök, biblioteksarbete, testningar, rådgivningsarbete, fria studier etc. Erfarenheterna från försök vid folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Stockholm ha givit vid handen, att en sådan anordning är synnerligen praktisk och ändamålsenlig.

I den mån så skulle visa sig önskvärt, kunna föreläsningarna givetvis sammanföras till vissa perioder, medan andra längre perioder hållas fria från föreläsningar. Denna möjlighet är särskilt viktig för sinnesslörlärlinjen, vars elever beräknas tillbringa vissa arbetsperioder på Slagsta.

Förslag till tim- och ämnesplan för huvudkursen.

	Teori	Praktik	
	lär. tim. el. tim.	lär. tim.	el. tim.
Historik			
Sinnesslövardens och hjälpundervisningens historia	8	—	—
Arv, miljö och hygien m. m.			
Ärftlighetslära	6	—	—
Skolhygien	6	—	—
Hjärnanatomi och -fysiologi	6	—	—
Psykologi och psykopatologi			
Olika riktningar inom psykologien	12	—	—
Det normala barnets kroppsliga och själsliga utveckling	16	—	—
Utvecklingsrubbingar under barna- och ungdomsåren, beteenderubbingar och asocialitet	12	—	—
Psykiatriens grunddrag	12	—	—
Oligofrenier: orsaker, symtom, olika former, diagnos, terapi	12	—	—
S. k. psykopatier och deras behandling	6	—	—
Inlärningsprocessernas psykologi med särskild hänsyn till oligofrenier	10	—	—
Föräldrapsykologi	2	—	—
Talutveckling			
Talrubbingar, talfelsbehandlingar, ordblindhet och dess behandling	30	—	34
Tal- och röstvård	4	34	—
Rubbingar i sinnesorganens funktioner och deras inverkan på barnens utveckling och skolgång			
Hörselsvaga barn	6	—	—
Barn med syndefekter	4	—	—
Blinda och dövstumma barn	4	—	12
Psykologiska undersökningar			
Huvuddragen av den matematiska statistiken (obligatorisk kurs)	4	—	—
Matematisk statistik (frivillig kurs)	(16)	—	—
Psykiska mätningar (teori): reliabilitet, validitet, standardisering etc.	10	—	—
Individuell testning	50	—	68
Grupptestning	6	—	4
Skolmognadsprov	6	20	4
Karaktärskunskap och karaktärstestning (orientering)	8	—	—
Anlagsprövning för yrkesrådgivning	4	20	4
Psykoteknisk laborationskurs (frivillig)	(16)	—	—
Socialpedagogiska frågor rörande de utvecklingshämjade			
Hjälpklassundervisningens och sinnesslövardens organisation. Intagningsförfarande till specialklasser och anstalter. Yrkesutbildning och kuratorsverksamhet	16	20	20
Särlagstiftning rörande sinnesslöa (äktenskapshinder, sterilisering o. s. v.)	2	—	—
Oligofreni och asocialitet	2	—	—

	Teori lär. tim. el. tim.	Praktik lär. tim.	el. tim.
Utvecklingen av samhällets hjälp- och stödåtgärder be- träffande barn med beteenderubbningar. Barnavårds- nämndernas verksamhet. Tvångsuppfostran. Ung- domsvårdsskolor. Villkorlig dom. Åtalseftergift. Ung- domsfängelser. Psykisk rådgivningsverksamhet bland barn och ungdom	12	—	34
Yrkesorientering. De utvecklingshämmades inpassning i arbetslivet	6	—	—
Föräldrarna, barnet och läraren	2	—	—
Speciella pedagogiska frågor	20	—	—
Seminarieövningar i anslutning till olika arbetsuppgifter	—	102	68
Modellering, teckning, småslöjd	—	102	34
Fritidssysselsättningar, scouting, hobbyverksamhet	—	51	17
Gymnastik och rytmik, sång och sånglekar samt rytm- orkester	—	68	34
Speciell metodik*	—	h34	h34
	—	s51	s51
Hospitering och undervisningsövningar*	—	—	h272
	—	—	s340

Examen. Såsom framgår av historiken (sid. 10) avslutas f. n. sinnesslöläro-utbildningen med en särskild examen. Examen omfattar ett skriftligt prov, muntligt förhör och undervisningsprov. Betyg utfärdas över insikter i ett flertal ämnesgrenar. Vid examen skall närvara en av skolöverstyrelsen förordnad ledare.

Beträffande de statliga hjälpklasslärarkurserna har endast ett vitsord givits nämligen för undervisningsskicklighet och för allmän lämplighet som lärare i skolform för psykiskt efterblivna barn.

I vissa andra länder, t. ex. Schweiz, nöjer man sig i fråga om jämförlig utbildning i de flesta fall med ett odifferentierat diplom.

De nyaste föreskrifterna beträffande tjänstgöringsbetyg vid folkskolorna kunde möjligen tagas till intäkt för en liknande anordning hos oss. Emellertid betyda betygen fortfarande så mycket vid tillsättande av lärartjänster i andra fall i Sverige, att det synes vara lämpligast att även här låta kursen avslutas med graderade betyg. Då enligt förslaget samtliga studerande å de två lärarlinjerna skola ha avlagt lärarexamen, torde man likväl kunna begränsa betygsgivningen till ett fåtal vitsord.

Något skäl att i detta avseende göra principiell skillnad mellan de två lärarlinjerna torde icke föreligga. Beträffande antalet vitsord i examen torde också likhet böra uppehållas.

* h = hjälpklasslärarlinjen.

* s = sinnesslölärlinjen.

Utredningen föreslår sålunda, att utbildningen i huvudkursen avslutas på sinnesslölärlinjen med sinnesslölärarexamen och på hjälpklasslärlinjen med hjälpklasslärarexamen samt att betyg upptagande vissa vitsord härvid utfärdas.

Vidare föreslår utredningen, att de studerande under utbildningen som examensuppgift skola författa en uppsats i något till kursen hörande ämne och att ämnet skall anges i examensbetyget. Liksom hittills skulle självfallet särskilt vitsord givas i undervisningsskicklighet i hjälpklass respektive sinnesslöklass.

Tidigare ingick i folkskollärarexamen och småskollärarexamen ett betyg i fallenhet. Från vissa håll framfördes mot detta betyg den anmärkningen, att det vore oklart, vad ordet fallenhet innebure, och att den, som hade högt betyg i undervisningsskicklighet, därmed måste ha visat sig ha fallenhet för lärarkallet. Med utgångspunkt härifrån bildades en opinion mot detta betyg, vilket av denna orsak ströks vid senaste seminarierreform. Emellertid gives fortfarande motsvarande betyg i provåret. Ett likartat betyg förekommer också inom vissa andra banor, t. ex. officersbanan, där kallat lämplighet.

Enligt utredningens mening, en uppfattning som helt delas av ledningen för utbildningskursen för hjälpklasslärare, framträder under utbildningen fallenheten för arbete i en skolklass med utvecklingshämmande barn tydligt skild från undervisningsskickligheten. Det är ingenting ovanligt, att man får att göra med en lärare, som har en utpräglad skicklighet i att undervisa men som visar ringa eller mindre grad av fallenhet för att arbeta med dylika barn. Man kan också möta motsatta förhållandet, att en person, som röjer en tydlig fallenhet att fostra dessa barn, har en tämligen ringa undervisningsskicklighet. Denna skillnad framträder avgjort skarpare vid verksamhet bland efterblivna eller svårfostrade barn än i normalklass, beroende på att nämnda klientel ställer större krav på personligheten än på teknisk skicklighet och rutin.

Utredningen vill i detta sammanhang erinra om, att det numera efter förslag från flera håll medgivits att anordna lämplighetsprov för inträdesökande till seminarierna. Kan man alltså tillmäta ett betyg i lämplighet, som gives efter några korta prov, en avgörande betydelse, måste ett betyg, som givits efter en årslång samvaro med och ingående kännedom om den studerande och efter en rad omfattande prov, vara avsevärt säkrare grundat.

Utredningen finner sig alltså utan tvekan böra föreslå, att ett särskilt betyg i lämplighet för här ifrågavarande verksamhet införes på examensbetyget.

Vidare föreslå vi, att ett sammanfattande vitsord gives för den teoretiska kursen. Detta kunde möjligen betecknas som Läkepedagogik: särskilt barnålderns psykologi och psykopatologi samt socialpedagogik.

Vid hjälpklasslärarkurserna har det varit ett önskemål, att kunskap i testning kunde särskilt vitsordas. Det synes därför lämpligt, att testning särskilt betygsättes.

Den som så önskar, bör kunna medges tentamen i ytterligare ett självvalt ämne, t. ex. barnets talutveckling, matematisk statistik etc., samt att i detta ämne få vitsord, som upptages på betyget.

Vad beträffar eleverna i huvudkursen, som inte höra till någon av de båda lärarlinjerna utan förbereda sig för läkepedagogisk verksamhet av mera allmänt slag, torde lämpligen ett intyg eller diplom böra utfärdas. Detta bör upptaga uppgift på utfört skriftligt arbete, redogörelse för genomgångna kursmoment samt dessutom vitsord i förslagsvis testning och rådgivningsarbete. Dessutom bör tentamen medges i självvalt, till kursen hörande ämne och vitsord däri införas på intyget.

Skulle erfarenheten visa, att behov av betyg här föreligger, bör frågan upptagas till förnyad prövning.

Som examensledare bör tjänstgöra hjälpskolekonsulenten, ledamot av skolöverstyrelsen eller annan av skolöverstyrelsen förordnad sakkunnig, varjämte institutets styrelse bör vara representerad.

Hjälpklasslärarexamen respektive sinnesslölärarexamen bör godkännas för den, som på tillfredsställande sätt genomgått kursen och som godkänts på det skriftliga arbetet samt i läkepedagogik, undervisningsskicklighet och lämplighet.

Grundkursen

Med tanke på deltagarnas olika förutbildning bör grundkursen erhålla en något varierande utformning olika år eller terminer. Man kunde sålunda allt efter behovet ena gången anpassa kursplanen för någon särskild grupp, nästa gång för någon annan. Vi ha med hänsyn härtill utarbetat två alternativa kursplaner, av vilka den ena (alt. 1) är avsedd för deltagare med vissa pedagogiska förkunskaper och den andra (alt. 2) för övriga personalgrupper, huvudsakligen vårdpersonal. En elementär och praktisk uppläggning av kursplanen har eftersträfvats, och särskild vikt har lagts vid sådana ämnen, som ha betydelse för den ideologiska omskolningen, exempelvis den historiska utvecklingen inom olika hithörande vårdformer. Vidare avse kursplanerna att ge deltagarna en så allsidig orientering inom det psykologisk-pedagogiska området, att en betryggande grund lägges för vidare studier. Kursen beräknas som ovan nämnts omfatta 3 månader. (Se sid. 51).

Förslag till tim- och ämnesplaner för grundkursen.

ALTERNATIV 1.

Teoretisk del:

- Abnormvårdens historia 6 t.
- Allmän vardagshygien (sömn, vila, arbete, jäkt m. m.) 6 t.
- Psykologi och psykopatologi:
 - Elementär psykologi, olika riktningar inom psykologien 6 t.
 - Barnpsykologi och psykopatologi: normal utveckling, beteenderubbningar, utvecklingshämningar såsom oligofrenier, psykopati m. m. 12 t.
- Talrubbningar, ordblindhet o. dyl. 2 t.
- Sinnesdefekta barn 2 t.
- Översikt av testningar, anlagsprövningar o. dyl. 4 t.
- Sociala frågor:
 - Allmän sociologi 6 t.
 - Socialvårdens organisation 2 t.
 - Yrkesutbildning och kuratorsverksamhet 2 t.
 - Aktuella kriminalitetsproblem 2 t.
 - Hjälp- och stödåtgärder åt barn, speciellt sådana med beteenderubbningar 4 t.
- Speciella pedagogiska frågor: t. ex.
 - Daglig hygien. Sexualproblem. Hur skapa ett hem av internatet? Barnets rätt. Tillsammans 20 t.
- Samtal eller seminarieövningar 50 t.

Praktisk del:

- Utflykter till anstalter, skolor och olika institutioner c:a 18 d.
- Övningsämnen: Modellering, småslöjd, lek, idrott, sång, rytmorkester samt andra fritidssysselsättningar och hobbies 25 t.
- Hospitering vid Slagsta, externatet, yrkesskolor m. m. 50 t.

ALTERNATIV 2.

Teoretisk del:

- Samma rubriker i huvudsak som alt. 1 men med ett elementärare innehåll och, beträffande de speciella pedagogiska frågorna, i vissa fall behandlande mera »vård»-betonade problem.

Praktisk del:

- Utflykter till anstalter, skolor, institutioner.
- Övningsämnen: Modellering, småslöjd, lek, idrott, sång, rytmorkester samt andra fritidssysselsättningar och hobbies 75 t.

Vid båda alternativen har beräknats högst 5 dagar i veckan med schema-bundet arbete, således tillsammans 60 arbetsdagar.

Fortbildningskursen.

Beträffande längden av fortbildningskursen har utredningen stannat vid att föreslå 3 à 4 veckor. Skäl kunde givetvis tala för att göra denna kurs längre, men särskilt med hänsyn till ekonomiska synpunkter ha vi ansett, att tiden bör begränsas på angivet sätt. Denna kurs synes böra vara tillgänglig dels för lärare, som längre tid tjänstgjort i hjälpklass utan att ha erhållit särskild utbildning härför, dels för hjälpklasslärare, som fingo sin utbildning för många år sedan.

Kursplanen bör framför allt upptaga auskultation i hjälpklasser, sinnen-slöklasser, läsklasser och observationsklasser. Vidare bör en orientering över de senaste rönen på abnormpedagogikens område givas. I anknytning till studiet av de psykopatologiska fenomenen vid oligofrenierna ges metodiska anvisningar. Psykiska undersökningar, anlagsprövning för yrkesrådgivning, kuratorsverksamhet och sociallagstiftning höra till de ämnen, som äro av värde för kursdeltagarna. Självfallet kan det i denna kurs endast bli fråga om översiktliga framställningar. Det bör ankomma på institutets ledning att närmare utforma kursplanen (sid. 52 f.).

Beträffande *föreståndarkurser* och *flyttande kurser* hänvisas till utredningens förslag sid. 53 ff.

Övningsskolan.

En av seminariernas företrädare ofta påtalad svaghet i vår lärarutbildning för folkskolan är övningsskolornas vid seminarierna ringa omfattning. Antalet avdelningar i dessa skolor har icke varit tillräckligt för att bereda rum för alla behövlige övningslektioner, och därför ha de nytexaminerade lärarna stått ganska handfallna under den första tiden efter examen. I detta avseende ha sinnesslöläraraspiranterna haft det vida gynnsammare ställt. De ha fått tillbringa två hela år på Slagsta och ha haft ständig tillgång till en fullständig övningsskola, vilken innehållit lika många klasser som seminariet vid normal beläggning haft elever. Detta har varit en ovärderlig tillgång. Däremot ha slagstaeleverna icke erhållit särskild utbildning i att sköta externatklasser, ehuru sådana givetvis kunna erbjuda särskilda problem.

Vid den provisoriska sinnesslölärarkursen i Stockholm våren 1947 förlades undervisningsövningarna huvudsakligen till Stockholms stads externat för sinnesslöa, varjämte kursdeltagarna under två veckor fingo studera arbetet å internat under vistelse på Johannesberg.

Utbildningskursen för hjälpklasslärare har haft sina undervisningsöv-

ningar förlagda dels till den hjälpklass, som ingår i övningsskolan vid folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Stockholm, dels till ett betydande antal hjälpklasser och specialklasser inom Stockholms folkskolor.

Vid den planerade omläggningen av den här ifrågavarande lärarutbildningen är det givetvis angeläget, att den praktiska utbildningen blir så väl tillgodosedd som möjligt.

Erfarenheten från folk- och småskoleseminarier i vårt land liksom i andra länder visar, att det för ett rationellt ordnande av den praktiska utbildningen är nödvändigt, att lärarutbildningsanstalten förfogar över en egen övningsskola. Vid den nuvarande våldsamma ansvällningen av våra seminarier sökte man visserligen vid de provisoriska seminarierna till en början förlägga alla undervisningsövningar till seminarieortens folkskolor, men denna anordning visade sig mycket besvärlig och ledde till ett flertal svårlösta problem av pedagogisk och organisatorisk art. I viss utsträckning ha folkskollärarna vid seminarieorternas folkskolor anställning som e. o. övningsskollärare vid seminarierna, under det att lärjungarna i de av dessa lärare ledda klasserna betraktas som tillhörande seminarieortens folkskolor. Denna anordning, som införts fr. o. m. höstterminen 1947, har emellertid i praktiken slagit ganska illa ut och framkallat en rad organisatoriska problem, som ännu kvarstå olösta. Där man till en början sökte reda sig med de vanliga folkskolorna, har man nu i flera fall nödgats upprätta smärre statliga övningsskolor. Denna tendens gör sig även gällande exempelvis i Norge. Av åtskilliga skäl söker man nu vid våra seminarier, särskilt de provisoriska, reda sig med en blandform: en mindre, statlig övningsskola, som står under omedelbar ledning av seminariets rektor, samt ett antal vanliga folkskoleklasser som komplement till denna.

Enligt utredningens mening bör man för speciallärarinstitutet gå fram på sistnämnda linje. Vi vilja sålunda föreslå, att vid institutet upprättas en övningsskola med 7 läraravdelningar. Utredningen tänker sig närmast, att den bör omfatta 3 hjälpklasser, 1 läsklass, 1 observationsklass och 2 sinnesslöklasser, de sistnämnda lämpligen i lokaler, skilda från skolan i övrigt, men institutets ledning bör givetvis här ha frihet att inom den givna ramen uppbygga den organisation, som kan befinnas mest ändamålsenlig. Vid sidan av denna stomme bör institutets ledning träffa överenskommelse med huvudmannen för Slagsta eller det internat, som kan komma att ersätta Slagsta, och där anställda lärare samt med ledningen för Stockholms stads folkskolor att i erforderlig utsträckning få utnyttja de nämnda skolornas resurser för den praktiska lärarutbildningen.

Enligt utredningens mening bör undervisningsskyldigheten för övningsskollärarna i den föreslagna övningsskolan sättas till 20—24 veckotimmar. Med anledning härav erfordras för uppehållande av de 7 klasserna 7 övningsskollärare, av vilka minst 4 från början synas böra göras till ordinarie, samt anslag för timplärare eller extralärare till c:a 40 veckotimmar.

Hospitering och undervisningsövningar.

Den praktiska utbildningen av blivande sinnesslölärare och hjälpklasslärare i institutets huvudkurs bör göras så grundlig som möjligt. Dessutom är det önskvärt, att de elever, som så önska, utöver den obligatoriska utbildningen själva få välja ytterligare praktik med hänsyn till sin blivande verksamhet, såsom undervisning i ordblind- eller observationsklass, rådgivningsarbete etc.

Under lärarutbildningen vid folkskole- och småskoleseminarierna förekomma tre, stundom fyra, olika slag av praktiska undervisningsövningar, nämligen:

1. *Enstaka lektioner* i samband med heldagsbesök i övningsskolan (hospiteringslektioner),
2. *Gruppövningar*, varvid handledaren håller en eller flera lektioner i ett visst ämne i närvaro av en mindre grupp, i regel 4—6 elever, varefter någon ur gruppen övertar undervisningen i det ifrågavarande ämnet. Sedan den förste inom gruppen hållit sin lektion, fortsätter nästa man följande gång o. s. v. Gruppväxling sker efter viss tid, vanligen 3, 4 eller 6 veckor. Av organisatoriska skäl kan endast 1 à 2 lektioner i veckan i ett och samma ämne anslås till gruppövningar av denna art.

Som exempel på förfarandet vid dessa gruppövningar återges från 1914 års undervisningsplan för folkskoleseminarierna (k.k. 1914:133) följande *period- och grupp-schema för klass IV (6-veckorsperioder)*, vilket ännu torde få anses som normerande för ifrågavarande slag av övningar vid våra seminarier.

Ämnen och skolavdelningar	Perioder och grupper					
	Period					
	1	2	3	4	5	6
	Grupp					
Kristendom 1 t. i småskolan	A	D	B	E	C	F
Sång 1 t. i »						
Räkning och geometri 2 t. i övre folkskolekl.						
Historia 2 t. i »						
Kristendomskunskap 2 t. i nedre folkskolekl.	B	E	C	F	A	D
Modersmålet 2 t. i »						
Teckning och välskrivning 1 t. i »						
Slöjd (papp-) 1 t. i »						
Kristendomskunskap 2 t. i övre folkskolekl.	C	F	A	D	B	E
Modersmålet 1 t. i »						
Naturkunnighet 2 t. i »						
Teckning och välskrivning 1 t. i »						

3. *Serieövningar*, varvid en elev, vanligen ensam, åhör ett antal lektioner i ett ämne och därefter övertar undervisningen i detta ämne, antingen helt eller endast delvis. Denna form har den praktiska lärarutbildningen under provåret.
4. *Heldagsserier*. På grund av disproportionen mellan antalet seminarieelever och antalet klasser i övningsskolorna kan vid folk- och småskoleseminarierna endast undantagsvis tillfälle beredas eleverna att sköta undervisningen en hel dag eller ett par dagar i följd i en klass, ehuru en dylik övningsform länge framstått som önskvärd och behövlig (heldagsserier). Denna form av undervisningsserier har däremot åtminstone sedan 1938 regelbundet använts vid hjälpklasslärarkurserna och befunnits mycket ändamålsenlig.

Enär en uppdelning av undervisningsstoffet på skilda ämnen icke lämpligen kan och bör ske i specialklasserna i samma utsträckning som fallet är i normalklasserna vid seminariernas övningsskolor, lämpar det sig mindre väl att vid institutet organisera undervisningsövningarna på samma sätt som gruppövningarna vid seminarierna. Hospiteringslektioner kunna visserligen komma till användning, men sådana äro ju helt naturligt närmast avsedda för nybörjare i undervisningens konst, och då vårt förslag räknar med att institutets elever redan före inträdet skola ha avlagt lärarexamen, få sådana lektioner föga betydelse.

Den naturligaste formen för undervisningsövningar vid institutet synes därför bli dels vanliga serieövningar, dels och framför allt heldagsserier, där en elev helt eller till största delen övertar undervisningen i en klass under en eller flera dagar.

Specialklassernas elever äro i allmänhet känsligare än normalklassernas barn och därför i större behov än dessa av en jämn arbetsrytm. Med hänsyn till barnen torde därför inte gärna mer än en tredjedel av undervisningen i en klass kunna överlåtas till läraraspiranter.

Då man har att räkna med, att varje klass har omkring 200 effektiva läsdagar per läsår, skulle alltså 65 å 70 läsdagar i varje övningsklass stå till förfogande för undervisningsövningar. Varje undervisningsserie bör för deltagarna i institutets huvudkurs i regel omfatta 3 dagar med en föregående hospiteringstid av 3 dagar. Därför kunna till varje klass förläggas högst 20 å 25 dylika serier, hospiteringstiden icke medräknad.

Vid utbildningskursen för hjälpklasslärare har man sökt ordna det så, att varje deltagare fått minst tre dylika 3-dagarsserier förlagda till vanliga hjälpklasser på olika stadier. Då kursen nu förlänges till två terminer, bör antalet serier ökas till omkring 6 eller serierna utsträckas till att omfatta en hel vecka. I senare fallet måste givetvis antalet serier i varje klass minskas till omkring hälften. För att bereda utrymme för en så omfattande

övningsundervisning fordras tillgång till ett betydande antal övningsklasser utanför den föreslagna övningsskolan. Man kan emellertid inte utgå från, att lärare i de vanliga hjälpklasserna skola vara villiga att åtaga sig lika många serier som de egentliga övningsskollärarna, vilka ha handledning till speciellt åliggande och därför även ha lägre antal undervisningstimmar. Omfattningen av den övningsundervisning, som kan förläggas till en folkskoleklass, beror naturligtvis i hög grad på lärarens intresse för uppgiften.

Vid de hittillsvarande hjälpklasslärarkurserna ha även undervisningsövningar i läsklass, observationsklass och sinnesslöklass anordnats, och detta har varit mycket värdefullt. Denna anordning bör sålunda bibehållas. I vilken omfattning övningar i sådana klasser kunna komma till stånd, beror på tillgången på övningsklasser och på lämpliga och villiga handledare. Det torde få ankomma på institutets ledning att uppgöra plan här för. Utredningen vill endast även här peka på lämpligheten av att en viss specialisering kan ske, så att den, som vill utbilda sig för visst specialområde, kan få sina praktiska övningar anpassade efter detta.

För var och en av sinnesslölärlinjens elever behövas enligt utredningens mening betydligt flera övningsmöjligheter än för varje elev å hjälpklasslärarlinjen. Om institutets övningsskola förses med 2 sinnesslöklasser och man räknar med ovan angiven belastning på denna skola, torde var och en av denna linjes 10 elever kunna beredas tre 3-dagarsserier inom övningsskolan (= 9 dagar) jämte c:a 5 dagar hospitering.

Härutöver bör institutets ledning träffa avtal med Stockholms stad om att få använda Katarina västra skola (Externatet) för undervisningsövningar.

Det är vidare, såsom ovan i olika sammanhang påpekats, av synnerlig vikt, att de blivande sinnesslölärarna få leva sig in i och vänja sig vid förhållandena vid ett typiskt och välskött internat. Skulle Slagsta trots allt komma att bibehållas som sinnesslöinternat, bör institutets ledning låta sig angeläget att tillvarata där befintliga utbildningsmöjligheter. Eleverna böra sålunda få tillbringa en eller flera längre sammanhängande perioder därstädes eller vid det internat, som kan komma att övertaga Slagstas klientel, eventuellt vid annat lämpligt internat av motsvarande slag.

Psykisk rådgivning. Skolbyrå.

I hjälpklasslärarkursen har auskultation vid rådgivningsarbete utgjort ett viktigt och i hög grad uppskattat inslag. Emellertid har det varit mycket svårt att i önskvärd utsträckning bereda tillfälle att delta i sådan verksamhet. Svårigheterna i detta avseende komma givetvis att ökas i samma

mån som deltagarantalet i den planerade huvudkursens båda linjer blir större än antalet deltagare i utbildningskursen för hjälpklasslärare.

Utredningen anser det vara av största vikt för de blivande hjälpklasslärarna, att de inte blott få kännedom om barn, som redan blivit placerade i specialklass av något slag, utan även få praktisk erfarenhet av de undersökningar och åtgärder, som föregå denna placering. Särskilt vilja vi betona vikten av att de genom deltagande i undersökningar personligen få uppleva, att barnens missanpassningssymtom inte sällan ha djupt liggande orsaker, som äro att söka i hem, uppväxtmiljö, skola eller olämpliga sociala förhållanden av annan art.

Att på detta sätt lära sig spåra orsaken bakom symtomet är något väsentligt i all uppfostran. Av en lärare för svåruppfostrade eller utvecklingshämjade barn skall därutöver kunna fordras, att han erhållit praktisk erfarenhet av att behandla missanpassningssymtom.

Denna form av praktisk utbildning är synnerligen värdefull, icke blott som ett led i lärarutbildningen utan även som en förberedelse till den sociala verksamhet i barnavårdsnämnd etc., som en lärare så ofta kommer att utöva. I många fall bli också de av barnavårdsnämnderna vidtagna åtgärderna beträffande barn och ungdom starkt beroende av bl. a. vederbörande lärares utlåtande och därmed även av hans omdömesförmåga.

Det synes vara nödvändigt, att praktisk utbildning i detta avseende säkerställes för institutets elever, och utredningen föreslår därför, att en statlig rådgivningsverksamhet upprättas i anslutning till speciallärarinstitutet. Likartad verksamhet förekommer redan i en del av våra större städer å de s. k. skolbyråerna, en benämning, som lämpligen kan användas även för institutets rådgivningsverksamhet.

Vid denna till institutet anknutna skolbyrå bör anställas en barnpsykiatriskt skolad läkare med tjänstgöring tills vidare förslagsvis 3 timmar en dag i veckan, samt en deltidsanställd, i barnavårdsnämndsarbete praktiskt erfaren socialassistent, gärna med pedagogisk utbildning. Såväl läkaren som socialassistenten beräknas tillhöra de föreläsare, som skola anlitas av institutet. Undersökningarna vid skolbyrån samt övervakningen av elevernas arbete där bör fördelas mellan läkaren, socialassistenten och den deltidsanstälde lektorn vid institutet, som även han måste ha grundlig psykologisk utbildning. Detta bör icke hindra, att vissa uppgifter vid skolbyrån anförtros åt annan befattningshavare vid institutet, exempelvis en övningskollärare, därest denne äger för ändamålet särskilda kvalifikationer.

I första hand böra till byrån hänvisas lärjungar från institutets övnings-skola och vidare från de statliga folkskolorna i Stockholm, d. v. s. seminariernas övningsskolor. Det vore även önskvärt, att byrån i viss utsträckning finge tjänstgöra som remissinstans åt skolor för svårfostrade och utvecklingshämjade barn.

Efter auskultation vid skolbyrån eller rådgivningsbyrå i Stockholm skulle

institutets elever här få delta i det praktiska arbetet genom att, under handledning av socialassistenten, göra sociala utredningar med hembesök samt genom införskaffande av andra erforderliga uppgifter om till byrån hänvisade fall. Ävenså skulle de i lämplig utsträckning få närvara vid undersökningar och prövningar av olika slag samt mot slutet av kursen, sedan de tillägnat sig betryggande kunskap och erfarenhet på detta område, verkställa erforderliga testningar etc.

De undersökta fallen böra sedan genomgå vid seminarieövningar, varvid eleverna själva kunna få föredraga de fall, de inhämtat ingående kännedom om, samt föreslå lämpliga åtgärder.

Elevernas deltagande i verksamheten vid skolbyrån bör givetvis avvägas på sådant sätt, att undervisningen av dem inte kommer att dominera över den egentliga rådgivningsverksamheten.

Det torde få ankomma på institutets ledning att mera detaljerat utforma bestämmelserna för arbetet vid skolbyrån samt att draga gränserna för dess verksamhet.

Bibliotek och materielutställning.

I anslutning till de föreläsningar, seminarieövningar och praktiska övningar som utgöra grundstommen i utbildningen vid institutet, kräves givetvis av eleverna ett ganska omfattande studium av facklitteratur.

Redan av den orsaken, att de praktiska övningarna i stor utsträckning måste förläggas utanför institutet, splittras arbetsdagen för lärare och elever på ett mindre önskvärt sätt. Det skulle innebära en för studierna gynnsam tidsvinst, om sådan litteratur kunde göras lätt tillgänglig, och det vore därför önskvärt, att ett specialbibliotek i psykologi och pedagogik förlades till institutet.

Då Pedagogiska biblioteket i Stockholm nu erhållit anslag till en betydande utökning av sitt bokbestånd, torde nämnda uppgift lämpligen böra läggas på detta bibliotek. Utredningen föreslår därför, att en filial till Pedagogiska biblioteket upprättas vid institutet. Man torde kunna utgå ifrån, att utlåningsfrekvensen vid denna filial blir så stor, att den fullt motiverar anskaffandet av erforderliga dublettexemplar.

Som utredningen ovan (sid. 55) framhållit, föreligger behov av ett centralbibliotek för lärare och annan personal vid internatskolor samt övriga hjälpklasslärare och sinnesslölärare ute i landet. Särskilt angeläget synes det oss härvidlag, att en förmedling av facklitteratur kan äga rum i samband med de av utredningen föreslagna flyttande utbildningskurserna. Av rent praktiska skäl torde denna förmedling lättast gå att ordna genom Pedagogiska biblioteket.

Vid sidan av biblioteket bör vid institutet anordnas en permanent utställning av för hjälpklass- och sinnesslöundervisningen avsedd undervisningsmateriel, när denna hittills varit alltför litet känd och beaktad utanför de skolor, där man själv efter hand utprövat och förfärdigat sådan.

Utställningen skulle samla och demonstrera dessa för undervisningen så värdefulla hjälpmedel, och allt eftersom ny materiel tillkommer, komplettera samlingen därmed.

Såväl institutets elever som andra lärare kunde här få nya idéer och uppslag för undervisningen. Det kunde även tänkas, att utställningen tid efter annan till lärare i landsorten utsände korta beskrivningar av nyförvärv, liksom biblioteket i samma syfte bör distribuera boklistor.

Behovet av personal vid institutet.

Innan utredningen framlägger förslag om den personal, som erfordras för att institutet på ett fullvärdigt sätt skall kunna motsvara de anspråk, som böra ställas på en statlig utbildningscentral av denna art, vilja vi betona, att resultatet av institutets verksamhet blir beroende av befattningshavarnas personliga intresse och kvalifikationer för uppgiften.

Den närmaste ledningen och den ekonomiska förvaltningen av institutet böra uppdragas åt en *rektor*. Denne bör tillsättas på förordnande av Kungl. Maj:t. I likhet med vad som i enstaka fall redan skett vid dövstumskolor, synes dylikt förordnande kunna meddelas, även om den förordnade icke innehar ordinarie statstjänst.

Det är givetvis av vikt, att en högt kvalificerad kraft kan förvärfvas till denna befattning. Man kunde därför tänka sig, att ganska höga teoretiska kompetensvillkor uppställdes för tjänsten, t. ex. lektorskompetens i psykologi och pedagogik. Emellertid får icke enbart den vetenskapliga skickligheten bli utslagsgivande. Lika väsentligt är, att vederbörande äger betryggande psykologisk erfarenhet och förmåga att överblicka och behärska till institutets verksamhet hörande frågor samt att stimulera och leda undervisningsarbetet vid institutet, och största avseende bör därför fästas vid de rent personliga förutsättningarna.

Med hänsyn härtill finner utredningen det lämpligast, att Kungl. Maj:t har frihet att utse innehavare av tjänsten utan att bindas av formella behörighetsvillkor.

Rektors löneställning bör vara så hög, att den inte lägger hinder i vägen för erhållande av en fullgod kraft. Utredningen vill i sådant avseende föreslå, att rektorstjänsten placeras i lönegrad Cb 11 och därmed jämställas med motsvarande tjänst vid ett mindre folkskoleseminarium, där rektor

skall hänföras till avlöningsgrupp III (f. n. ha samtliga folkskoleseminarier större omfattning).

De arbetsuppgifter, som skulle komma att åvila institutets rektor, äro *dels administrativa och kamerala*, såsom att ansvara för institutets ledning och ekonomiska förvaltning, att bearbeta ansökningshandlingar och uppgöra förslag till intagning av elever, att verkställa intagning, utskrivning och placering av lärjungar i övningsskolan, att uppgöra arbetsordning och veckoschema, att träffa avtal med föreläsare samt att förmedla föreläsare, studieplaner och facklitteratur till flyttande kurser etc., *dels pedagogiska och psykologiska*, såsom att meddela undervisning genom föreläsningar och seminarieövningar, giva studiehandledning, åhöra och bedöma lektioner samt granska och bedöma skriftliga arbetsuppgifter och testningsprotokoll, att leda konferenser med lärare, elever och föräldrar, att handha institutets bibliotek, att verkställa testningar och andra psykologiska undersökningar, att vid behov förmedla praktiktjänstgöring för institutets elever, att upprätthålla kontakt med beslätade utbildningsanstalter i Sverige och i utlandet och följa utvecklingen inom abnormpedagogiken, även i fråga om litteratur, att bland skolmyndigheter och lärare sprida kännedom om institutet och dess verksamhet etc. etc.

Det är uppenbart, att dessa arbetsuppgifter icke kunna skötas av en enda person. Det synes därför nödvändigt, att ytterligare en högt kvalificerad tjänsteman anställas. Utredningen föreslår i detta avseende tillsättande av en *lektor* vid institutet. Denna tjänst bör, som nedan närmare skall utvecklas, åtminstone till en början göras till extra ordinarie och förordnas för begränsad tid.

Vad som ovan sagts om kompetensvillkoren för rektor, gäller i stort sett även för lektorstjänsten, enär arbetsuppgifterna bli likartade och lektorn vid rektors bortovaro bör fungera som dennes ställföreträdare. Särskilt för den händelse rektor skulle sakna sådan specialutbildning, bör för lektorstjänstens innehavare föreskrivas grundlig erfarenhet av psykologisk undersökningsmetodik, i synnerhet som det vore önskvärt, att lektorn deltog i arbetet vid skolbyrån. (Se sid. 71).

Vilka av ovan nämnda arbetsuppgifter, som definitivt skola tillkomma lektorn, synes det utredningen mindre lämpligt att på förhand fastställa. Fördelningen bör ske på sådant sätt, att bådas kapacitet till fullo kan utnyttjas. Det bör få ankomma på institutets ledning att verkställa denna fördelning.

För extra ordinarie lektorstjänsten föreslår utredningen en löneställning, motsvarande ordinarie lektorsers, alltså en placering i lönegrad Ce 30.

Som redan framhållits, finner utredningen det önskvärt, att rektors- och extra ordinarie lektorstjänsten tillsätts av Kungl. Maj:t på förslag av skolöverstyrelsen. Sådant förordnande bör dock icke ges för kortare tid än 3 år, då alltför stora rubbningar i den planmässiga utformningen av

arbetet vid institutet annars kunde tänkas uppstå. Utredningen är väl medveten om, att den föreslagna anställningsformen för lektorn är ovanlig, men välgående skäl tala enligt vår mening härför, och formella hinder torde icke föreligga.

Utöver nu nämnda tjänster erfordras ett betydande antal föreläsare och vidare timlärare i specialämnena, såsom modellering, teckning, småslöjd, rytmik etc.

För den föreslagna övningsskolans 7 klasser erfordras 7 övningsskollärare samt extra lärare eller timlärare. Man bör nämligen räkna med, att samtliga dessa lärare i egenskap av övningsskollärare medges viss reducering av timantalet. I jämförelse med motsvarande kategori lärare i de vanliga skolorna böra dessa lärare icke åläggas att åtaga sig högre antal undervisningstimmar än 24 per vecka, och utredningen anser, att deras undervisningsskyldighet bör fastställas till 20—24 timmar i veckan. Med 7 lärare i de 7 övningsskoleklasserna skulle härvid uppstå ett överskjutande timantal av ungefär 40 timmar i veckan.

Övningsskolan bör lämpligen starta med klasser på de lägre stadierna. Redan under institutets andra verksamhetsår torde emellertid behövas undervisning även i hushållsgöromål. Det vore därför önskvärt, att en extra lärare anställdes, vars tjänstgöring skulle omfatta såväl handarbets- som skolköksundervisning. Överskjutande timantal bör täckas av timlärare.

Av övningsskollärarna bör, enligt utredningens uppfattning, till en början 4 inneha ordinarie och 3 extra ordinarie tjänst, med placering i samma lönegrad som övningsskollärarna vid statens folk- och småskoleseminarier, alltså i lönegrad Ca 23 och Ce 22 resp.

För att möjliggöra för rektor och lektorn att i största möjliga utsträckning ägna sig åt institutets ledning samt åt utbildnings- och undervisningsarbetet, bör institutet även utrustas med en tämligen kvalificerad kraft, gärna med viss pedagogisk utbildning, som skulle handha alla löpande expeditionsgöromål, biträda vid arbetet med de flyttande utbildningskurserna och eventuellt vid biblioteksarbetet samt förvalta institutets övningsmateriel.

Utredningen föreslår därför anställande av en sekreterare med placering i lönegrad Ca 15.

Vidare böra medel anslås till bibliotekarie samt till vaktmästargöromål.

För verksamheten vid institutets skolbyrå bör mot arvode anställas en barnpsykiatriskt skolad läkare med tjänstgöring tills vidare förslagsvis 3 timmar en dag i veckan, samt en i barnvårdsnämndsarbete väl insatt socialassistent med deltidstjänstgöring. Dessa båda befattningshavare böra

även i lämplig utsträckning föreläsa samt leda seminarieövningar vid institutet.

Vidare bör vid institutets övningsskola mot arvode anställas en skol-läkare samt en skolsköterska med deltidstjänstgöring.

Utredningen föreslår alltså, att följande tjänster inrättas vid institutet:

- 1 *rektorstjänst*, till en början tillsatt medelst förordnande på 3 år, med placering i lönegrad Cb 11,
- 1 *extra ordinarie lektorstjänst*, till en början tillsatt medelst förordnande på 3 år, i lönegrad Ce 30,
- 4 *ordinarie övningsskollärartjänster* i lönegrad Ca 23,
- 3 *extra ordinarie övningsskollärartjänster* i lönegrad Ce 22 samt
- 1 *ordinarie sekreterartjänst* i lönegrad Ca 15.

Dessutom bör medel beviljas till följande arvodesbefattningar med deltidstjänstgöring:

- 1 *bibliotekarie*,
- 1 *läkare* vid skolbyrån,
- 1 *skolläkare* vid övningsskolan,
- 1 *socialassistent* vid skolbyrån samt
- 1 *skolsköterska* vid övningsskolan.

Med hänsyn till den korta tid, som kan väntas förflyta mellan statsmakternas beslut att inrätta institutet och början av dess verksamhet, torde det vara lämpligast, att de sålunda föreslagna tjänsterna endast successivt förses med ordinarie innehavare.

I första hand måste självfallet rektorstjänsten tillsättas. Vidare böra åtminstone 4 av övningsskollärartjänsterna snarast möjligt få ordinarie innehavare. Hur snart och i vilken ordning övriga befattningshavare böra tillsättas, torde lämpligen avgöras, då rektorsbefattningen blivit tillsatt.

I den mån svårigheter framträda att få lämpliga innehavare av tjänsterna, bör det ankomma på rektor att göra framställning om tjänsternas uppehållande med vikarier.

Utredningen finner det synnerligen viktigt, att liksom fallet är vid folkskoleseminarierna, möjlighet hålles öppen att kalla lämplig person, då sådan kan finnas. Beträffande utformningen av denna bestämmelse hänvisas till nu gällande stadga för folkskoleseminarierna, § 150.

Lokalbehovet.

1. Institutet.

Lokalbehovet bör beräknas med utgångspunkt från att olika slag av kurser och föreläsningsserier kunna komma att pågå samtidigt. Undervisningslokaler erfordras således icke blott för den längre utbildningskursen utan även för kortare kurser och specialkurser. Vid en nybyggnad må hänsyn tagas även till de utvecklingsmöjligheter, som i det föregående påvisats.

Lokalbehov för institutet:

- 3 *föreläsningssalar*, varav en för c:a 200 personer, med tanke på att den skall kunna utnyttjas för offentliga föreläsningar och pedagogiska möten o. dyl., och så byggd, att den även kan användas som musiksäl. De 2 mindre föreläsningssalarna beräknas för vardera 60 personer;
- 1 *seminarium* för c:a 50 personer;
- 2 *mindre konferensrum* av ordinär rumsstorlek. Dessa kunna även utnyttjas som arbetsrum för lärarna;
- 1 *teckningssal* för c:a 30 personer, avsedd för undervisning i teckning och modellering;
- 2 *mindre rum* för samma ändamål;
- 7 *rum för psykologiska undersökningar*. Av stor vikt är, att institutet från början har tillgång till lokaler för psykologiska undersökningar. För detta ändamål erfordras 1 större rum och 2 mindre, vidare förslagsvis 4 smårum för testning, talövningar o. dyl.;
- 1 *rektorsrum med väntrum*;
- 1 *sekreterarrum*;
- 1 *läkarrum med avklädningsrum*. Detta torde även kunna utnyttjas av skolbyrån;
- 1 *lärarrum*;
- 2 *dagrum för eleverna*. De sistnämnda torde vara nödvändiga icke blott ur trevnadssynpunkt utan även för att eleverna under håltimmar skola ha någon plats, där de kunna bedriva studier;
- 3 *biblioteksrum*. Ett rikhaltigt bibliotek måste anses vara en viktig del av institutets utrustning. Härför kräves rymliga bibliotekslokaler med tidningsrum och läsrum. Man bör räkna med minst tre rum, av vilka ett bör ha en storlek av ungefär 8×5 kvm. (Se sid. 72);
- 1 *materielrum med utställningslokal* i anslutning till biblioteket. (Se sid. 73).

2. Övningsskolan.

Lokalbehov för övningsskolan:

- 7 *klassrum*. Då övningsskolan förutsättes omfatta 7 klasser, erfordras lika många klassrum av ordinär storlek;
- 3 *verkstadsrum* för olika arter av slöjd, avsedda även för undervisning av lärareleverna;
- 1 *gymnastiksal* för gymnastik, rytmik och lekar;
- 1 *hobbyrum*. Till skolan hör även knyts ett hobbyrum, där eleverna vissa timmar få syssla med olika slag av hobbies, såsom frimärkssamlande, byggande av modellplan m. m. Detta bör även utnyttjas vid undervisning av lärareleverna;
- 1 *kök* samt
- 1 *matsal* för c:a 30 personer, avsedda för bespisning av övningsskolans elever. Denna bespisning tänkes äga rum i två omgångar. I anslutning härtill bör finnas
- 1 *skolkök* samt
- 1 *hemvårdslägenhet*.

Ekonomiska frågor.

1. Förmåner för kursdeltagarna.

Utbildningen vid Slagsta var ursprungligen helt kostnadsfri. De blivande sinnesslölärarna fingo såväl bostad som kost och tvätt gratis under utbildningstiden. I samband med krisen på 1930-talet infördes emellertid en mindre avgift för erhållen kost. Denna avgift uppgår för närvarande till 600 kronor per år. Sammanlagda kostnaderna för denna lärarutbildning kan sålunda beräknas till omkring 1 200 kronor.

Ordinarie och extra-ordinarie lärare inom folkskoleväsendet, som deltagit i hittillsvarande hjälpklasslärarkurser, ha sedan 1943 under kurs-tiden åtnjutit lön med B-avdrag, d. v. s. de ha fått avstå i runt tal 40 % av sina löneförmåner å innehavd tjänst. Vidare ha deltagare, som icke varit bosatta å kursorten, ägt uppbära dagtraktamente med 3 kronor.

Trots dessa ganska ogynnsamma ekonomiska villkor har antalet sökande till kurserna varit mycket stort. Sedan de nu gällande meritvärderingsnormerna för ansökan till tjänst inom folkskoleväsendet utformats, har emellertid antalet sökande, speciellt till den längre kursen, gått ner (från 200 år 1939 till 130 år 1947). Detta sammanhänger med följande omstän-

digheter, vilka måste beaktas vid avvägningen av de ekonomiska förmånerna för deltagarna i institutets kurser.

Kursens meritvärde. Deltagarna i den längre kursen förlora en termins tjänstgöringstid och mista därmed för närvarande 1 poäng i fråga om meriter. Visserligen förutsätta meritvärderingsnormerna, att kursen som sådan skall räknas som en merit, men det har visat sig svårt att klargöra för skolmyndigheterna, att kursen måste värderas såsom likvärdig med 2 poäng, om inte en svår orättvisa skall begås mot lärare, som kostat på sig denna utbildning. Det har väckt stark förstämning bland hjälpklasslärarna, att man inte lyckats finna en framkomlig väg att uppskatta meritvärdet av kurserna på sådant sätt, att det icke kan nonchaleras av folkskolans myndigheter vid tillsättande av tjänster. Detta gäller särskilt den längre kursen.

Den hittillsvarande fortbildningskursen är i detta avseende gynnsammare ställd, enär den inte krävt tjänstledighet under så lång tid för deltagarna. Man kan inte begära, att landets c:a 2 500 lokala skolstyrelser skola beakta denna skillnad. Därför komma deltagarna i den hittillsvarande utbildningskursen att vid ansökan till folkskolläartjänst råka i en särskilt ogynnsam ställning, vilket redan vid flera tillfällen vållat kursdeltagare olägenheter och besvikelser.

Med hänsyn till nu relaterade förhållanden anser utredningen det nödvändigt, att den blivande hjälpklasslärarutbildningen i merithänseende tillmätas ett klart fixerat värde. Detta synes lämpligast kunna ske på det sättet, att kursen i nämnda avseende erhåller samma värdering som 1 betyg i fil. ämbetsexamen i pedagogik. För lärarverksamhet även i normalklass har kursen enligt utredningens bestämda mening större betydelse än de teoretiska studier, som äro förutsättningen för erhållande av betyg i nämnda examen. Det kan därför inte sägas vara för mycket begärt, att betyg från hjälpklasslärarutbildningen vid ansökan till folkskoletjänst erhåller samma värde som ett sådant betyg. Eljest uppstår den risken, att en lärare hellre tar tjänstledighet under ett år för att förvärva ett akademiskt betyg i pedagogik. Även ett så blygsamt betyg som Godkänd i fil. ämbetsexamen i detta ämne medför nämligen en uppvärdering av folkskolläraryrket i psykologi och pedagogik till Berömlig, vilket motsvarar 6 poäng.

När det gäller att tillgodose kursdeltagarnas berättigade krav på att kursen skall på ett skäligt sätt meritvärderas, anser utredningen följande alternativ tänkbara:

Alternativ 1.

Kursen tillgodoräknas vid ansökan om tjänst inom folkskoleväsendet som 4 poäng.

Alternativ 2.

a) Utbildningstiden räknas i merithänseende som lärartjänstgöring, och för ändamålet åtnjuten tjänstledighet frånräknas således inte vid sammanräkning av tjänstgöringstiden.

b) Med godkända vitsord genomgången kurs räknas i merithänseende likvärdig med betyg i pedagogik i fil. ämbetsexamen.

I alternativ 2 föreslagna bestämmelser skulle emellertid leda till, att kursen skulle bli en särskild merit för deltagare med lågt betyg i ämnet psykologi och pedagogik i folkskollärarexamen. Den, som exempelvis i detta ämne har endast Ba, d. v. s. 3 poäng, skulle genom kursen höja detta tal till 6 och sålunda vinna 3 poäng. Den åter, som i folkskollärarexamen i nämnda ämne har betyget A, d. v. s. 6 poäng, skulle enligt nu föreslagna bestämmelser icke genom deltagande i hjälpklasslärarkursen kunna öka sin poängsumma. Då det måste anses synnerligen önskvärt, att till kursen kunna vinnas personer med god teoretisk underbyggnad just i psykologi och pedagogik och med intresse för dessa ämnen, synes det därför nödvändigt att härtill foga följande specialbestämmelse:

c) Den, som i folkskollärarexamen i ämnet psykologi och pedagogik har betyget a, tillgodoräknar för själva kursen 1,5 poäng, den som har A, tillgodoräknar 2 poäng.

Vi ha ansett oss i detta sammanhang så pass utförligt böra behandla denna fråga, då den givetvis är av stor ekonomisk betydelse för lärarna och måste beaktas vid avvägningen av utbildningskostnaderna.

Av de nämnda alternativen för poängberäkning förordar utredningen alternativ 1.

Förmåner under kurstiden. I den provisoriska sinnesslölärarkursen 1947 fick kursdeltagare, som hade läraranställning inom sinnesslöväsendet, uppbara lön med B-avdrag under kurstiden samt dessutom ett dagtraktamente av 3 kronor. Övriga kursdeltagare uppburo stipendium efter behovsprövning med högst 9 kronor per dag.

Utredningen anser det synnerligen viktigt för rekryteringen av det föreslagna institutet, att utbildningen inte kommer att medföra mera väsentliga ekonomiska utgifter för aspiranter på tjänster inom sinnesslövården och hjälpskolorna. Då vi föreslagit, att sinnesslölärarutbildningen skall bygga på avlagd småskollärarexamen och efter denna examen omfatta ett helt år, synes förlängningen av kurstiden och skärpningen av kraven böra i ekonomiskt avseende kompenseras.

Utredningen har inte anledning att i detta sammanhang diskutera de ekonomiska villkoren för utbildning av småskollärarna, helst som inga svårigheter hittills synas ha yppat sig för rekrytering av småskollärar-

yrket. Vad beträffar den 1-åriga kursen vid institutet är det enligt vår mening en tvingande nödvändighet att tillförsäkra kursdeltagarna en avsevärd ekonomisk gottgörelse. Utredningen vill därför föreslå, att kursdeltagare, som är ordinarie eller extraordinarie inom sinnesslöväsendet eller folkskoleväsendet, tillerkännes rätt att under hela kurstiden, d. v. s. ett läsår, uppbära lön med B-avdrag. Dessutom synes dagtraktamente böra utgå till sådan deltagare i huvudkursen, som icke är bosatt å kursorten. Med hänsyn till penningvärdets fall bör detta sättas till 6 kronor per dag (= 1 638 kronor per år).

Man har emellertid att räkna med, att åtskilliga nyutexaminerade lärare komma att söka sig till denna utbildning. De kunna alltså icke beräknas ha erhållit tjänst och kunna således icke påräkna förmånen av viss del av lön under utbildningstiden. För denna kategori av läraraspiranter var, som ovan nämnts, vid den provisoriska sinnesslölärarkursen anslaget ett stipendium av högst 9 kronor per dag.

Efter denna norm skulle stipendium kunna utgå till kursdeltagare med (273×9) 2 457 kronor. Beloppet synes lämpligen böra avrundas till 2 500 kronor.

Avlöningsförhållanden. För närvarande utgår till lärare i hjälpklass ingen särskild ersättning. Den enda förmånen av avlöningskaraktär är, att tjänstgöringen är nedsatt med 4 timmar i veckan.

Däremot har, genom de nyligen utfärdade författningarna rörande timlärararvoden (k.k. 680/1947), timlärare i hjälpklass vid egentliga folkskolan, vilken erhållit särskild utbildning för ändamålet, tillförsäkrats högre avlöning än lärare i övriga klasser (t. ex. inom ortsgrupp 5 resp. 8:45 kronor i stället för 7:60 kronor).

Det synes utredningen, som om vägande skäl skulle tala för, att lärare, som placerats i hjälpklass och erhållit särskild utbildning för ändamålet, skulle under den tid, sådan placering varar, äga åtnjuta lön enligt en löneklass, som är en klass högre än den, i vilken han är placerad.

Kostnader för stipendier och traktamenten.

Samtliga elever i hjälpklasslärarkursen (40 st.) samt ungefär hälften (5 st.) i sinnesslölärarkursen beräknas ha ord. eller e. o. anställning och under kurstiden uppbära lön med B-avdrag. För dessa beräknas traktamenten à 6 kr. pr dag under 273 dagar, $45 \times 6 \times 273 = \dots\dots\dots$	kr.	73 710
För 5 deltagare i sinnesslölärarkursen beräknas stipendier à 2 500 kr. för hela kursen, $5 \times 2 500 = \dots\dots\dots$	»	12 500
	Summa	kr. 86 210

2. Årliga kostnader för institutet.

1 rektor Cb 11 löneklass 37	kr.	19 000
1 lektor Ca 30 löneklass 30	»	15 200
1 sekreterare Ca 15 löneklass 15	»	7 300
Skillnaden i kostnad för 8 övningsskollärare och 6 folkskol- lärare + 2 sinnesslölärare ¹	»	29 400
Arvoden till föreläsare och övningslärare ²	»	25 000
» » handledare vid externa skolor ³	»	6 000
» » 11 lärare vid Slagsta eller annat internat	»	8 800
Arvode » bibliotekarie	»	1 000
» » läkare (skolläkare) ⁴	»	600
» » » (skolbyrå) ⁵	»	2 500
» » skolsköterska ⁶	»	400
» » socialassistent	»	1 500
» » vaktmästarsysslor	»	2 000
Expenser	»	7 500
Materiel	»	10 000
	Summa	kr. 123 200

Häriifrån böra frånräknas årliga statsbidrag till:

a) Slagsta	kr.	50 000
b) hjälpklasslärarkurserna	»	12 100
	c:a	62 000
	Summa	kr. 61 200

Härtill komma lokalhyror samt ett engångsanslag till utrustning.

¹ 4 beräknas som ordinarie, 3 som extra ordinarie och 1 som extra.

² Beräknat efter 45 kr. pr föreläsning (arvodet till föreläsare inom den populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten) samt c:a 12 kr. pr lektion i övningsämnen. Dessutom har ett mindre belopp inräknats för vissa föreläsares resor.

³ Beräknat efter 40 kr. pr serie och 150 serier.

⁴ Beräknat efter ett grundarvode av 400 kr. samt 2:50 kr. för vardera av 75 lärjungar.

⁵ Beräknat efter 75 kr.— kr. pr vecka.

⁶ Beräknat efter 4:75 pr timme och heldagstjänstgöring första veckan samt där-
efter 2 timmar i veckan.

Förslag till Reglemente för Statens Speciallärarinstitut.

Institutets uppgift och allmänna anordning.

§ 1.

Institutet har till uppgift att utbilda olika slag av lärare och andra fostrare för utvecklingshämmande och svårfostrade i barn- och ungdomsåren.

Sålunda skall institutet ombesörja utbildning av lärare för hjälpklasser, observationsklasser, s. k. läsklasser och andra hithörande specialklasser samt för sinnen-
slöskolor och andra läkepedagogiska institutioner.

Därjämte skall institutet meddela grundläggande psykologisk-pedagogisk utbildning åt övrig personal, som har till uppgift att medverka i fostringsarbetet inom nyssnämnda institutioner.

Institutet bör vidare genom föreläsningar, kurser och studiecirkelverksamhet sprida upplysning om förhållanden och problem, som stå i samband med institutets verksamhet.

§ 2.

Utbildningen vid institutet äger rum dels vid en *huvudkurs*, omfattande ett läsår, dels vid olika slag av *kortare kurser* till det antal och av den omfattning, som institutets styrelse med hänsyn till kursernas ändamål för varje år bestämmer.

§ 3.

Med institutet skall vara förenad en övningsskola, omfattande olika slag av klasser för utvecklingshämmande barn, samt en skolbyrå för rådgivningsverksamhet bland sådana barn.

Tillsyn och styrelse.

§ 4.

Institutet skall stå under skolöverstyrelsens överinseende samt vara underkastat de bestämmelser i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Närmast utövas den på skolöverstyrelsen ankommande tillsynen av hjälpskolekonsulenten tillika inspektören för sinnesslöundervisningen.

§ 5.

För institutet skall finnas en styrelse, bestående av ordförande och åtta ledamöter, vilka förordnas av Kungl. Maj:t för en tid av fyra år efter förslag av nedan nämnda ämbetsverk och organisationer, vilka äga vardera föreslå en ledamot:

skolöverstyrelsen,
socialstyrelsen,
medicinalstyrelsen,
överstyrelsen för yrkesutbildning,
psykologisk-pedagogiska institutet,
federationen S. A. F.,
svenska hjälpskoleförbundet samt
svenska sinnesslörarnas riksförbund.

Den av skolöverstyrelsen föreslagna ledamoten må icke vara ledamot av överstyrelsen eller tjänsteman inom detta ämbetsverk.

Styrelsen utser för varje arbetsår (budgetår) inom sig vice ordförande.

Rektor är föredragande i styrelsen. Han må icke deltaga i besluten men äger rätt att, då beslut ej överensstämmer med av honom uttalad mening, få denna antecknad till protokollet.

§ 6.

Styrelsen åligger särskilt:

att hava överinseende över verksamheten, ekonomien och ordningen vid institutet samt förvaltningen av dess angelägenheter;

att behandla förslag till allmänna föreskrifter och anordningar rörande institutets verksamhet ävensom frågor om anslag av statsmedel samt att i övrigt vidtaga erforderliga åtgärder för institutets ändamålsenliga utveckling;

att granska uppgjorda förslag till kursplaner;

att utfärda erforderliga instruktioner för institutets befattningshavare;

att utse två ledamöter av antagningsnämnden;

att vaka däröver, att institutets anslag och övriga inkomster i behörig ordning handhavas och redovisas;

att inom härför bestämd tid till skolöverstyrelsen inkomma med anslagsäskanden, som styrelsen finner böra göras hos nästföljande års riksdag;

att genom en av styrelsens ledamöter vid varje budgetårs utgång förrätta inventering av institutets kassa samt värde- och säkerhetshandlingar och dessutom minst en gång om året å tid, som omedelbart före inventeringen tillkännagives för redogöraren, inventera kassan, varvid inventeringsinstrument skall upprättas att biläggas räkenskaperna;

att i övrigt vidtaga de åtgärder, som enligt denna stadga eller eljest ankomma på styrelsen.

§ 7.

Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden minst två gånger årligen samt i övrigt så ofta ärendena sådant föranleda.

Styrelsen är beslutsmässig, då minst fyra ledamöter äro närvarande.

Vid lika röstetal äger ordföranden utslagsröst.

Styrelsens protokoll föres av rektor eller av den lärare vid institutet, vilken rektor därom anmodar.

§ 8.

Styrelsen kan överlåta sin beslutanderätt åt ett verkställande utskott, bestående av tre av styrelsens ledamöter.

Vid verkställande utskottets sammanträden är rektor föredragande och ansvarar för protokollet.

Undervisningen.

§ 9.

Utbildningen vid institutet meddelas genom föreläsningar, konferenser, seminarieövningar och praktiska övningar samt genom fria studier.

§ 10.

1. Huvudkursen omfattar två lärarlinjer:

a) hjälpklasslärarlinjen för utbildning av lärare i kunskapsämnen vid hjälpklasser, observationsklasser, s. k. läsklasser och andra hithörande specialklasser, samt

b) sinnesslölärarlinjen för utbildning av lärare vid sinnesslöskolor.

2. Därjämte må i huvudkursen kunna mottagas ett mindre antal sökande, som, utan att önska avlägga lärarexamen vid institutet, vilja följa den teoretiska delen av kursen för att utbilda sig för läkepedagogisk verksamhet inom skolor och anstalter av olika slag.

§ 11.

Huvudkursen tager sin början i augusti å dag, som av styrelsen bestämmes, och pågår 39 veckor, fördelade på en höst- och en vårtermin.

§ 12.

Övriga kurser anordnas jämsides med huvudkursen eller, då så befinnes lämpligt, å ferietid.

§ 13.

Planer för kurserna skola godkännas av skolöverstyrelsen.

Rektor och lärare.

§ 14.

Vid institutet skola vara anställda en rektor och en lektor samt vid övningskolan erforderligt antal övningsskollärare.

§ 15.

Rektor och lektor förordnas av Kungl. Maj:t för viss tid, högst sex år, efter förslag av skolöverstyrelsen, som har att inhämta yttrande av styrelsen.

§ 16.

Ordinarie och extra ordinarie lärare vid övningsskolan tillsätts av skolöverstyrelsen.

Föreläsare samt övriga lärare vid institutet och övningsskolan förordnas av institutets styrelse.

§ 17.

För behörighet till rektors- och lärartjänst vid institutet och dess övnings-skola fordras, att sökande styrker sig äga grundlig teoretisk utbildning och praktisk erfarenhet av att handhava de uppgifter, som skola åvila den ifrågavarande tjänstens innehavare.

Då fråga är om rektorstjänst, skall sökande jämväl styrka sig äga de egenskaper, som företrädesvis fordras för ledningen av en läroanstalt av ifrågavarande slag.

§ 18.

Skulle utsikt finnas att till ledig rektorstjänst eller lärartjänst förvärva person, som med hänsyn till institutets art och uppgift samt tjänstens beskaffenhet synes i särskild grad skicklig och lämplig, äger skolöverstyrelsen utan tjänstens ledigförklarande, i fråga om tjänst, som av Kungl. Maj:t tillsättes, hos Kungl. Maj:t till tjänstens erhållande föreslå sådan person och ifråga om annan tjänst kalla den ifrågasatta läraren till innehavare av tjänsten. Vid framställningen skola fogas handlingar, som styrka den föreslagnes skicklighet och lämplighet för tjänsten ävensom av honom given förklaring, att han är villig att mottaga tjänsten, samt vederbörligt läkarbetyg för vinnande av anställning i statens tjänst.

§ 19.

1. Rektor åligger:

att i den utsträckning, skolöverstyrelsen bestämmer, dels meddela undervisning vid till institutet förlagda kurser, dels

att medverka vid institutets externa verksamhet.

2. Jämte den i mom. 1 föreskrivna undervisningsskyldigheten har rektor den närmaste ledningen av institutet sig anförtrodd, och det åligger honom att i alla avseenden verka för att institutet på bästa sätt fyller sitt syfte.

3. Särskilt tillkommer det rektor:

att tillse, att undervisningen vederbörligen handhaves, att ordning upprätthålles bland elever och lärjungar, att institutets egendom rätt vårdas, att anslag användas för sina rätta ändamål samt att lärare och övriga befattningshavare i allo uppfylla sina åligganden;

att ansvara för institutets kassa och bokföring;

att till styrelsen avgiva förslag angående institutets behov av lärarkrafter;

att befordra styrelsens beslut till verkställighet;

att hos styrelsen eller dess verkställande utskott föredraga ärenden rörande institutet;

att i god tid före varje läsårs slut, efter samråd med lärarna i de olika ämnena, inom lärarrådet göra förslag till undervisningsplan för följande läsår;

att i god tid före varje budgetårs slut till styrelsen avgiva förslag till stat för nästkommande budgetår;

att i god tid före varje läsårs slut till styrelsen avgiva förslag om tidpunkt för termins början och avslutning samt om det antal deltagare, som skola mottagas å huvudkursens olika linjer, samt hos styrelsen framlägga förslag rörande institutets verksamhet i övrigt;

att före augusti månads utgång till styrelsen avgiva berättelse över institutets verksamhet under näst föregående läsår;

att hos styrelsen framställa de förslag, som rektor finner kunna befordra institutets bästa;

att utfärda tjänstgöringsbetyg för lärare och övriga befattningshavare; samt

att utföra de uppdrag, styrelsen eller dess verkställande utskott i övrigt kunna anförtro honom.

§ 20.

Tjänstgöringsbetyg för rektor utfärdas av skolöverstyrelsen.

§ 21.

Skolöverstyrelsen bestämmer på styrelsens förslag omfattningen av den undervisning, som skall bestridas av rektor och lektor, samt fastställer fördelning av de övriga arbetsuppgifter, som åvila dessa befattningshavare.

§ 22.

Lektorn åligger utöver den av skolöverstyrelsen bestämda undervisningsskyldigheten

att vid förfall för rektor fullgöra rektorsgöromålen samt

att i den utsträckning skolöverstyrelsen bestämmer medverka vid institutets externa verksamhet.

§ 23.

Semester för rektor beviljas av skolöverstyrelsen.

Lärarrådet.

§ 24.

Lärarrådet utgöres av rektor som ordförande och samtliga lärare med full tjänstgöring vid institutet ävensom läkaren vid skolbyrån.

Föreläsare och övriga lärare ha rätt att deltaga i förhandlingarna men ej i besluten.

§ 25.

Lärarrådet tillkommer särskilt

att för ett år i sänder utse två ledamöter av antagningsnämnden;

att för varje kurs till styrelsen avgiva förslag till undervisningsplan;

att handlägga ärenden rörande undervisningens anordnande; samt

att i övrigt handlägga de ärenden, vilka av institutets styrelse eller rektor dit hänskjutas.

§ 26.

Lärarrådet sammanträder på rektors kallelse, så ofta ärendena det påfordra.

För beslutsmässighet fordras, att minst halva antalet ledamöter är närvarande.

Vid lika röstetal äger rektor utslagsröst.

Antagningsnämnd.

§ 27.

Ansökningar om inträde vid institutets kurser prövas och beslut rörande in- tagning fattas av en antagningsnämnd, bestående av institutets rektor såsom ord- förande jämte fyra medlemmar, av vilka två utses av styrelsen och två av lärar- rådet.

Antagningsnämnden är beslutförför, då minst fyra ledamöter äro närvarande. Vid lika röstetal äger rektor utslagsröst.

Eleverna.

§ 28.

1. För att vinna inträde vid *huvudkursens hjälpklasslärarlinje* fordras:

a) att ha avlagt folkskollärarexamen eller

b) att ha avlagt småskollärarexamen och därjämte

förete vitsord om kunskaper i tyska eller engelska, minst motsvarande de in- sikter, som fordras i huvudspråket i realexamen.

2. För att vinna inträde vid *huvudkursens sinnesslölärarlinje* fordras:

att ha avlagt småskollärarexamen och därjämte förete vitsord om kunskaper i tyska eller engelska minst motsvarande de insikter, som fordras i huvudspråket i realexamen.

3. Som elever vid huvudkursen må jämväl kunna antagas sökande, som önska utbilda sig för uppfostringsverksamhet inom skolor och anstalter med läke- pedagogiskt syfte, och som

antingen

a) avlagt studentexamen eller erhållit därmed jämförlig utbildning samt styrka sig äga grundlig erfarenhet av verksamhet bland svårfostrade eller utvecklings- hämmede barn

eller

b) erhållit akademisk utbildning, innefattande psykologi, samt styrka sig äga någon erfarenhet av verksamhet bland svårfostrade eller utvecklingshämmede barn.

4. Styrelsen äger undantagsvis bevilja inträde för person, som icke fyller ovan angivna behörighetsvillkor.

§ 29.

Antagningsnämnden åligger att så snart ske kan efter ansökningstidens ut- gång pröva de sökandes behörighet.

Då så befinnes påkallat och lämpligen kan ske, må nämnden inhämta yttrande rörande de sökande till hjälpklasslärarlinjen av vederbörande statens folkskol- inspektör.

Kunna ej alla behöriga sökande antagas, skall vid urvalet jämväl hänsyn tagas till den mognad och erfarenhet, som sökande kan hava förvärvat genom praktisk verksamhet, framför allt inom det arbetsområde, för vilket han genom deltagande i viss kurs vill utbilda sig.

§ 30.

Behörighetsvillkor för inträde i andra av institutet anordnade kurser fastställas av institutets styrelse.

§ 31.

1. Ansökning om inträde i huvudkursen skall ingivas till rektor senast den 15 juni. Skolöverstyrelsen äger dock i särskilda fall medgiva, att ansökning må ingivas senare än vad sålunda stadgas.

2. Vid ansökningen skola vara fogade följande handlingar i bestyrkta avskrifter:
- a) åldersbetyg;
 - b) inom de senaste sex månaderna före ansökningstidens utgång utfärdat läkarbetyg angående frihet från sjukdom och lyte;
 - c) vederbörliga examensbetyg eller annan motsvarande handling angående sökandens behörighet;
 - d) vederbörliga tjänstgöringsbetyg; samt
 - e) intyg rörande verksamhet och vandel, därest senaste tjänstgöringsbetyg är utfärdat tidigare än sex månader före ansökningstidens utgång.

§ 32.

1. Mot vårterminens slut anställs i den ordning, som skolöverstyrelsen på rektors förslag bestämmer, på hjälpklasslärarlinjen hjälpklasslärarexamen och på sinnesslölärarlinjen sinnesslölärarexamen med de elever, som före den 1 april hos rektor anmält sig därtill.

2. Examen omfattar ett skriftligt arbete samt undervisningsprov enligt de närmare bestämmelser, som utfärdas av skolöverstyrelsen.

3. Vitsord i undervisningsskicklighet och lämplighet bestämmas i konferens mellan rektor, lektorn och de övningsskollärare och folkskollärare resp. sinnesslölärare, som handlett vederbörande elev. Handledare, som icke är anställd vid institutets övningsskola, äger rätt deltaga i överläggningarna men ej i besluten med rätt att få sin mening antecknad till protokollet. Vid lika röstetal äger rektor utslagsröst.

§ 33.

För godkännande i examen fordras att hava erhållit godkänt vitsord i läkepedagogik samt på det skriftliga examensarbetet ävensom i undervisningsskicklighet och i lämplighet.

Följande betygsgrader skola användas:

för det skriftliga provet samt för undervisningsskicklighet Berömlig, Med utmärkt beröm godkänd, Med beröm godkänd, Icke utan beröm godkänd, Godkänd, Icke godkänd,

för lämplighet Utmärkt, Mycket god, God, Mindre god.

§ 34.

Elev, som avses i § 10 mom. 2 eller som icke deltagit i examen, äger rätt att erhålla intyg rörande deltagande i huvudkursen enligt av skolöverstyrelsen fastställt formulär.

§ 35.

Skolöverstyrelsen äger utfärda de ytterligare bestämmelser rörande examen och betyg, som kunna befinnas erforderliga.

Övningsskolan.

§ 36.

Övningsskolan, vilken står under samma styrelse och tillsyn som institutet, bör vara så anordnad, att den kan dels utgöra mönster för en god skola, dels ock bereda institutets elever tillfälle till praktisk utbildning såsom lärare i hjälpklass och sinnesslöskola.

§ 37.

Rektor avgör, i samråd med vederbörande lärare, vilka barn som skola intagas i övningsskolan.

§ 38.

Behövliga ordningsregler för övningsskolan utfärdas av rektor i samråd med övningsskolans lärare.

§ 39.

1. Undervisningen vid övningsskolan bedrivs i huvudsak enligt de bestämmelser, som gälla för motsvarande klasser inom folkskoleväsendet, resp. sinnesslöundervisningen.

2. I övrigt skola i fråga om övningsskolan och dess personal, där ej denna stadga eller eljest annorlunda förordnats, i tillämpliga delar gälla föreskrifterna i stadga för folkskoleseminarierna resp. lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa.

Övriga bestämmelser.

§ 40.

Skulle för något fall i fråga om institutets angelägenheter bestämd föreskrift saknas, skall rektor anmäla förhållandet hos skolöverstyrelsen, som förordnar, hur i ärendet skall förfaras; ägande emellertid rektor att tills vidare meddela erforderlig föreskrift.

Kommentar till vissa paragrafer i förslaget till reglemente.

Utredningen har med avsikt undvikit att föreslå alltför detaljerade bestämmelser, då det syntts önskvärdt, att man har en viss frihet att söka sig fram till de lämpligaste formerna. Nödvändig fasthet synes kunna vinnas, därigenom att institutet står under skolöverstyrelsens ledning.

§§ 5—6.

Utredningen har tvekat, huruvida rektor borde vara ledamot av styrelsen eller icke, men med hänsyn till att styrelsen enligt förslaget i § 6 sista stycket har att utse inventeringsman för institutets kassa och värdehandlingar, vilka skola förvaltas av rektor, har utredningen stannat vid att föreslå, att rektor skall vara föredragande i styrelsen men icke äga rösträtt. Man kunde givetvis också tänka sig, att rektor vore ledamot, men i så fall borde han icke få deltaga i beslutet vid utseende av inventeringsman.

§ 7.

Det har syntts lämpligt, att någon av institutets lärare vid sidan av rektor är i tillfälle att närmare följa styrelsens arbete. Då rektor bäst bör kunna bedöma, vilken lärare som bäst lämpar sig härför, har utredningen föreslagit, att rektor skall kunna anmoda en lärare att vara sekreterare.

§ 10.

De två lärarlinjernas elever komma att få ägna en betydande del av utbildningstiden åt praktiska undervisningsövningar dels i övningsskolan, dels i andra skolor. Utredningen har emellertid velat hålla möjligheten öppen även för personer, som icke ämna bli lärare i hjälpskola eller sinnesslöskola, att helt eller delvis utnyttja den teoretiska undervisningen. Troligen kommer antalet av dylika kursdeltagare att bli mycket begränsat. För dem bör särskild praktik, efter syftet med deras utbildning, anordnas genom medverkan av institutets ledning. Skulle det visa sig, att antalet studerande av här avsett slag blir större, torde det böra övervägas, om icke en särskild parallellkurs bör uppläggas för dem.

§ 11.

Utredningen har icke velat binda institutet vid mera fixerade terminer, men med hänsyn till övningsskolan torde alltför stora avvikelser från läsårets förläggning vid övriga skolor icke vara lämpliga.

§§ 17—18.

Utredningen anser visserligen, att såväl rektor som lektorn bör ha grundlig akademisk utbildning, men man kan befara, att om de vetenskapliga kvalifikationerna här alltför starkt betonas, den praktiska erfarenheten och den personliga lämpligheten komma att få träda i bakgrunden. Det är icke givet, att en person med en omfattande vetenskaplig produktion för den skull lämpar sig bättre för dessa tjänster än en person med t. ex. licentiatexamen i pedagogik

och en rik lärarerefaerhet. Paragraf 17 har fått denna vida formulering för att möjliggöra hänsyn till såväl personlig lämplighet som vetenskaplig utbildning.

Beträffande övningsskollärarna har utredningen tänkt sig, att för fyra av tjänsterna folkskollärarexamen jämte hjälpklasslärarutbildning skulle vara den normala teoretiska utbildningen, för en tjänst speciell utbildning för undervisning i läsklass och för de övriga sinnesslölärarexamen. Men även här bör lämpligheten få en avgörande betydelse. Kallelseförfarandet enligt § 18 synes sålunda böra övervägas i ett flertal fall.

§§ 21—22.

Då personer med ganska olika specialområden i sina studier kunna tänkas komma ifråga till såväl rektors- som lektorstjänst, har det icke ansetts lämpligt att i författningen fixera deras tjänstgöringskyldighet. Skolöverstyrelsen skulle därför få pröva denna från fall till fall.

§§ 29—31.

Då det med den väldiga tillströmningen av ansökningar till den längre hjälpklasslärarkursen varit förenat med stora svårigheter att välja ut de sökande, som kunde väntas komma att göra den värdefullaste insatsen i hjälpskoleväsendet, ha ansökningarna de senaste åren remitterats till vederbörande folkskolinspektör för yttrande. Detta har i många fall varit värdefullt och underlättat urvalet.

Utredningen anser det synnerligen önskvärt, att aspiranterna ha någon förpraktik i att handha och undervisa utvecklingshämmande barn. Icke minst gäller detta sinnesslölärlinjens alumner. Man kan ifrågasätta, huruvida icke några månaders praktik på anstalt borde göras obligatorisk. Att införa en sådan bestämmelse har emellertid stött på vissa svårigheter. Utredningen räknar nämligen med att en del aspiranter komma att söka till institutet omedelbart efter avlagd småskollärarexamen. Om praktik göres obligatorisk, skulle dessa alltså svårigen kunna bli behöriga. Utredningen har därför stannat vid att sätta ansökningstidens utgång så tidigt som till 15 juni. Härigenom blir det möjligt att anvisa intagna elever lämplig sommarpraktik. Vidare kan det önskemålet fyllas, att de intagna kunna lämnas uppgift på litteratur, som på förhand bör genomgås. Även med hänsyn till såväl organisatoriska skäl som de sökandes personliga intressen torde det vara fördelaktigt, att besked rörande intagning lämnas så tidigt som möjligt.

§§ 32—35.

Det skriftliga provet måste givetvis framläggas åtskilliga veckor före terminens slut för att tiden skall medge erforderlig granskning och bedömning. Härvid bör utom vederbörande fackman lektorn eller rektor medverka. Erforderliga bestämmelser härom torde lämpligen kunna meddelas av skolöverstyrelsen.

Beträffande motivering till den föreslagna hjälpklasslärarexamen samt för de föreslagna vitsorden hänvisas till framställningen sid. 62 f. Betygen från hjälpklasslärarkurserna ha hittills formellt satts av kursens föreståndare på förslag av handledarna, liksom fallet är i provåret. Med hänsyn till antalet examinander har här i stället anknytning sökts till motsvarande förhållanden vid seminarierna.

Examensledaren torde icke böra tilldelas formellt inflytande på betygen.

V. Övergångsbestämmelser.

Då det under nuvarande förhållanden torde dröja ganska länge, innan föreslagna byggnader för ett Statens speciallärarinstitut komma till stånd, anser sig utredningen böra framlägga förslag till provisoriska åtgärder för att under de närmaste åren säkerställa utbildningen av sinnesslölärare och hjälpklasslärare.

Utredningen har därför trätt i förbindelse med Stockholms stads myndigheter i syfte att undersöka möjligheterna att erhålla provisoriska lokaler för institutet. Därvid har framgått, att Stockholms stad avser att nedlägga verksamheten vid skolhemmet för flickor Johannelund (Tempelbacken).

Detta skolhem är beläget å egen tomt nära spårvagnshållplatsen Traneberg och busshållplatsen Gesundaplan. Tomten, som omfattar 7 tunnland trädgård och park, gränsar på två sidor till Ulvsundasjön och är i övrigt genom en brant sluttning nästan helt och hållet avskild från den övriga bebyggelsen.

Skolhemmet disponerar över goda och tämligen nya lokaler. En större byggnad, med tillbyggnad från år 1941, inrymmer 3 klassrum, gymnastiksal, läkarrum, sovrum för c:a 35 personer, av vilka 2 rum äro så stora, att de kunna disponeras som klassrum, expedition, kök, matsal, samt 2 större och c:a 10 mindre rum. Dessutom finnas stora källarutrymmen med omklädningsrum, badrum, tvättstuga, förrådsrum etc. Å tomten är även uppförd en äldre villabyggnad, innehållande vaktmästarbostad och 2 rum, användbara som klassrum, samt 4 bostadsrum.

Underhandlingar med borgarrådet J. Wahlbärj ha givit vid handen, att denne skulle vara intresserad av att medverka till att skolhemmet Johannelund av Stockholms stad ställdes till förfogande för institutet. Förutsättning härför torde emellertid vara, att byggnaderna komma att utnyttjas som internat och att Stockholms stad beredes möjlighet att där placera ett antal barn.

För den händelse Johannelund kan få disponeras av institutet utan att internatskola förlägges dit, har utredningen räknat med att en övningskola, omfattande 5 klasser, skulle anordnas därstädes. Som klassrum skulle därvid användas dels de 3 redan befintliga, dels de 2 rum i villa-

byggnaden, som äro användbara för och tidigare begagnats för detta ändamål. Köket samt hithörande utrymmen och utrustning skulle i så fall komma till god användning för barnbespisning och skolköksundervisning. Dessutom kunde ett antal av sovrummen uthyras som bostadsrum åt kursdeltagare, vilket vore synnerligen tacknämligt på grund av nuvarande svårigheter för dem att uppbringa bostäder. Alla befintliga utrymmen och resurser vid Johannelund skulle alltså behövas och bli fullt utnyttjade.

Utredningen finner denna anordning gynnsammast ur institutets synpunkt.

Även om det skulle befinnas ofrånkomligt, att Johannelunds skolhem tages i bruk som internat för barn, synes det emellertid icke uteslutet, att institutet förlägges dit. Visserligen skulle institutet strängt taget för sin utbildningsverksamhet behöva disponera större del av utrymmena, än som i sådant fall blir möjligt, men genom att avskilja vissa lokaler och använda andra till alternerande undervisning av institutets elever och barnen i internatskolan samt genom att utnyttja de av institutet disponerade rummen för flera av institutets ändamål torde tillräcklig plats ändå kunna beredas för ett 20-tal barn.

Då det för de bildbara sinnesslöa barnen saknas tillräckligt antal platser å internatskolor, skulle man kunna tänka sig, att Johannelund tages i bruk för detta ändamål. Detta skulle vara till fördel särskilt för eleverna på sinnesslölärlinjen.

En annan möjlighet vore, att internatskolan vid Johannelund upplättes för hjälpklassmässiga barn. Det råder f. n. stora svårigheter att bereda undervisning och vård åt dylika barn, som av en eller annan anledning icke lämpligen kunna bo kvar i föräldrahemmen. Det skulle därför vara önskvärt, att en internatskola för sådana barn funnes tillgänglig i Stockholm, exempelvis vid Johannelund. För att motverka de olägenheter, som gärna bli en följd av isoleringen under internatvistelsen vore det lämpligt, att en del externa elever upptoges i klasserna, vilket även synes vara möjligt.

Någon mera betydande olägenhet för internatskolan, vilket klientel denna än kan komma att upplätas för, torde icke behöva befaras uppstå genom institutets förläggning till samma byggnader, då institutets lokaler ganska lätt kunde avskiljas från de övriga; endast vissa klassrum måste utnyttjas gemensamt. Man bör icke heller bortse från att internatskolan skulle ha viss nytta av institutet. Då övningsskollärarna skulle få en avsevärt högre löneställning än sinnesslö- och hjälpklasslärarna, kan man räkna med att erhålla synnerligen väl kvalificerade lärare. Den vid institutet tillgängliga psykologiska sakkunskapen bör även utgöra en god garanti för att barnen erhålla den för dem lämpligaste vården.

För deltagarna på både sinnesslölärlinjen och hjälpklasslärlinjen

vore det av stort värde att få viss kontakt med livet på en internatskola, vare sig den är avsedd för hjälpklassmässiga eller sinnesslöa barn.

Vilket av ovan nämnda tre förslag, externatskola, internatskola för sinnesslöa barn eller internatskola för hjälpklassmässiga barn, som bör genomföras i samband med institutets förläggning till Johannelund, torde få avgöras genom underhandlingar med Stockholms stads myndigheter.

En övningsskola med endast två eller tre klasser är emellertid, som ovan sagts, för liten för institutets behov. Ytterligare övningsmöjligheter för institutets elever torde kunna vinnas antingen därigenom att avtal träffas med Stockholms stad om användande av dess hjälpklasser i Alviks, Abrahamsbergs och Kungsholms folkskolor eller på så sätt, att staten förhyr några klassrum i nämnda skolor och dit förlägger statliga hjälpklasser. Om internatskolan vid Johannelund kommer att avse hjälpklassmässiga barn, torde sinnesslölärlinjens övningar få förläggas till Stockholms stads externat, slagstaskolan eller annat sinnesslöinternat.

En sådan uppsplittring av verksamheten är visserligen förenad med många olägenheter, men som ett provisorium torde anordningen kunna godtagas.

Skulle ingen av ovan nämnda möjligheter kunna genomföras, bör skolöverstyrelsen få i uppdrag att underhandla med Stockholms stad om förhyrande av provisoriska lokaler för institutets verksamhet i olika folkskolor och andra skolor i Stockholm. Underhandlingar med ledningen för Stockholms folkskolor ha givit vid handen, att institutet i så fall sannolikt måste nöja sig med enskilda klassrum i skolor på olika håll i staden.

Då det är ovisst, om och på vad sätt slagstaskolan efter den 1 juli 1948 kommer att fortsätta sin verksamhet, anser utredningen det vara nödvändigt, att utbildningen för där redan antagna 8 sinnesslöläraryr aspiranter säkerställas. Nedlägges slagstaseminariet vid nämnda tidpunkt, bör institutet övertaga deras utbildning och för detta ändamål anordna en ettårig provisorisk kurs vid institutet.

VI. Sammanfattning.

Utredningen föreslår, att utbildningen av sinnesslölärare och hjälpklasslärare samordnas samt förlägges till ett *Statens speciallärarinstitut* i Stockholm. Detta bör vara en helt statlig institution (sid. 48).

Vid institutet skall, utöver sinnesslölärare och hjälpklasslärare, i lämplig utsträckning även annan personal inom likartade verksamhetsområden utbildas, och dessutom skall institutet ombesörja viss utbildning av sådan personal genom flyttande kurser ute i landet (sid. 51 ff.).

Följande kurser böra för detta ändamål anordnas:

a. Vid institutet:

En utbildningskurs, benämnd *huvudkurs*, gemensam för blivande sinnesslölärare och hjälpklasslärare men i sina teoretiska delar även tillgänglig för ett mindre antal andra lärare eller ledare för barn och ungdom, t. ex. aspiranter på lektorat och adjunkturen i psykologi och pedagogik, assistenter vid skolor tillhörande barna- och ungdomsvården etc. Denna kurs uppdelas på en *sinnesslölärlinje* och en *hjälpklasslärlinje* med gemensam teoretisk men åtskild praktisk utbildning. Utbildningen avslutas med *sinnesslölärexamen* å ena linjen och med *hjälpklasslärexamen* å den andra. Deltagare, som icke avlägga examen, kunna erhålla diplom. Huvudkursen skall omfatta 39 veckor och årligen återkomma (sid 57 ff.).

En *grundkurs* för vissa lärare och andra befattningshavare, som ha fosterande arbetsuppgifter men sakna grundläggande läkepedagogisk utbildning, exempelvis handarbets- och skolkökslärarinnor, slöjd- och yrkeslärare, husföreståndare, sköterskor, arbetsledare och vårdare vid internatskolor av olika slag, såsom sinnesslöskolor, epileptikerhem, ungdomsvårdsskolor, skolhem för psykopatiska och nervösa barn samt barnhem. Denna kurs skall omfatta en tid av 3 månader och årligen återkomma. Kursen tänkes med hänsyn till deltagarnas olika förutbildning erhålla varierande utformning olika år (sid. 51 och 64).

En *fortbildningskurs* för lärare, dels sådana som under en följd av år tjänstgjort i hjälpklass utan att ha erhållit utbildning för ändamålet, dels sådana, som önska komplettera sin utbildning men nått sådan ålder, att

det icke rimligen kan begäras, att de skola genomgå huvudkursen. Denna kurs beräknas bli årlig och bör omfatta en tid av 3 å 4 veckor (sid. 52 och 66).

En *föreståndarkurs* för föreståndare vid sinnesslöskolor och andra internatskolor, omfattande administrations-, organisations- och författningskunskap jämte anstaltspsykologi, ledarpsykologi, personalvård m. m. Denna kurs bör anordnas, då behov därav föreligger, och det bör ankomma på institutets ledning att närmare fastställa kursplan och kurstid (sid. 53).

Dessutom föreslår utredningen, att *kurser* av följande slag anordnas

b. Utanför institutet:

Flyttande 3-dagarskurser i läkepedagogiska ämnen för lärare i folk- och småskolor. Dessa kurser böra anordnas i skolöverstyrelsens regi; kursplanerna skola dock uppgöras i samråd med ledningen för institutet. Heltidsanställda lärare vid institutet beräknas, i den utsträckning överstyrelsen anser skälig, utan särskilt arvode medverka vid nämnda kurser (sid. 53 f.).

Flyttande kurser i samband med studiecirkelverksamhet i läkepedagogiska ämnen dels för lärare och andra befattningshavare, som ej bli i tillfälle att deltaga i vid institutet anordnade kurser, dels för viss övrig personal vid internatskolor för svårfostrade och utvecklingshämjade barn. Utöver utbildningen av nämnda kategorier befattningshavare skulle dessa kurser även ha till uppgift att befordra samarbete mellan institutet och hjälpklasslärarna samt lärare och övrig personal vid internatskolorna. Dessa kurser böra anordnas i institutets regi. I undervisningen kunna institutets lärare medverka ävensom i viss utsträckning där utbildade speciallärare samt elever i huvudkursen (sid. 54 ff.).

Institutet beräknas kunna utbilda ett *40-tal hjälpklasslärare* och ett *10-tal sinnesslölärare* varje år samt i huvudkursen även bereda plats för ett mindre antal andra deltagare (sid. 56). Däremot är det givetvis svårt att på förhand ange deltagarantalet i övriga kurser. Utredningen har beräknat, att omkring ett *100-tal deltagare* årligen komma att söka sig till de *kortare kurser*, som äro förlagda till institutet.

För den *praktiska utbildningen* av huvudkursens elever föreslår utredningen inrättandet av en *övningsskola*, omfattande 7 klasser, förslagsvis 3 hjälpklasser, 2 sinnesslökklasser, 1 observationsklass och 1 läsklass (sid. 67). Dessutom bör till institutet knytas en *skolbyrå* med uppgift att bedriva *rådgivningsverksamhet* för lärjungarna i institutets övningsskola och andra övningsskolor. Genom *auskultation* och *deltagande i arbetet* vid denna skolbyrå skulle institutets elever erhålla en för deras blivande verksamhet värdefull erfarenhet (sid. 70 ff.).

Den *personal*, som fordras för att leda och sköta arbetet vid institutet, måste bestämmas med tanke även på de arbetsuppgifter, som beröra verksamheten ute i landet (sid. 73 ff.). Utredningen föreslår, att följande tjänster inrättas vid institutet:

1 rektorstjänst, tillsatt på förordnande till en början på 3 år och med placering i lönegrad Cb 11,

1 e. o. lektorstjänst, tillsatt på förordnande till en början på 3 år och med placering i lönegrad Ce 30,

4 ord. övningsskollärartjänster i lönegrad Ca 23,

3 e. o. övningsskollärartjänster i lönegrad Ce 22 samt

1 ord. sekreterartjänst i lönegrad Ca 15.

Vidare bör för undervisningen användas erforderligt antal *föreläsare* och *timlärare*.

Utredningen föreslår dessutom följande arvodesbefattningar med deltidstjänstgöring:

1 bibliotekarie,

1 läkare vid skolbyrån,

1 skolläkare vid övningsskolan,

1 socialassistent vid skolbyrån,

1 skolsköterska vid övningsskolan.

För att möjliggöra en god rekrytering till institutets huvudkurs finner utredningen det nödvändigt, att vissa *ekonomiska förmåner* tillförsäkras deltagarna, så att kostnaderna för utbildningen ej hindrar lämpliga sökande att anmäla sig.

Utredningen föreslår därför, att kursdeltagare, som är *ordinarie* eller *extra ordinarie* inom sinnesslöväsendet eller folkskoleväsendet tillerkännes rätt att under hela kurstiden, d. v. s. ett läsår, uppbära lön med *B-avdrag*. Dessutom bör utgå *dagtraktamente* med 6 kr. pr dag (sid. 81).

För lärare, som icke ha erhållit ordinarie eller extra ordinarie tjänst och således icke kunna påräkna förmånen av viss del av lön under utbildningstiden, bör *stipendium* utgå med högst 2 500 kr. pr år (sid. 81).

Dessutom bör institutets *huvudkurs* i *merithänseende* vid ansökan om tjänst inom folkskoleväsendet tillgodoräknas som 4 poäng (sid. 79).

Utredningen föreslår vidare, att lärare, som placeras i hjälpklass och erhållit *särskild utbildning* för ändamålet, under den tid, sådan placering varar, skall äga åtnjuta lön enligt en löneklass som är minst en *klass högre* än den, i vilken han i sin tjänst är placerad (sid. 81).

De årliga *merkostnader* för statsverket, som skulle uppstå genom inrättande av institutet, beräknas av utredningen till c:a 60 000 kr. (sid. 82).

Beträffande kostnaderna för de ekonomiska förmånerna åt deltagarna hänvisas till sid. 81.

I avvaktan på anskaffande av mera definitiva lokaler för institutet förelås, att skolhemmet för flickor Johannelund förhyres av Stockholms stad (sid. 93 ff.). Därest detta icke låter sig göra, torde man nödgas försöka att få hyra skollokaler på olika håll i Stockholm. Skulle Slagsta komma att nedläggas den 1 juli 1948, såsom dess huvudman avser, böra de elever, som hösten 1947 intogos därstädes, få fullfölja sin utbildning vid institutet.

**REGLEMENTE FÖR SEMINARIET FÖR UTBILDANDE AV LÄRARINNOR
VID SINNESSLÖANSTALTERNÄ,**

av seminariets styrelse fastställt den 27 april 1917.

I. Allmänna bestämmelser.

§ 1.

Seminariet har till uppgift att utbilda lärarinnor vid rikets sinnesslöanstalter.

§ 2.

Seminariet är indelat i två klasser, vardera med ettårig lärokurs.

§ 3.

Med seminariet skall vara förenad en övningsskola, omfattande försöksavdelning och egentlig skolavdelning.

§ 4.

Undervisningen vid seminariet äsyftar att bibringa eleverna dels de kunskaper och färdigheter, som de behöva för sitt framtida kall och som de icke redan före inträdet skola hava förvärvat, dels erforderlig undervisningsskicklighet i de ämnen, som böra förekomma i en sinnesslöanstalt.

§ 5.

Seminariet står under tillsyn av Kungl. folkskolöverstyrelsen dels omedelbart dels genom en av folkskolöverstyrelsen utsedd inspektör.

II. Lärotider.

§ 6.

Den årliga lärotiden vid seminariet skall utgöra omkring trettiosex veckor, fördelad på två terminer: höst- och vårtermin. Höstterminen skall omfatta omkring sexton veckor, vårterminen omkring tjugu veckor. I denna tid inräknas den ledighet, som efter föreståndarinnans beprövande bör givas vid påsk och pingst.

Höstterminen börjar den 1 september och vårterminen den 12 januari.

§ 7.

Varje dag före första lärotimmen ägnas omkring femton minuter åt gemensam morgonandakt.

§ 8.

Den dagliga lärotiden vid seminariet bör under första årskursen utgöra högst sex, under andra årskursen högst fem timmar, tiden för morgonandakten däri ej inräknad.

III. Elever, deras intagning och avgång.

§ 9.

Intagning i seminariet sker varje år vid läsårets början.

§ 10.

För att antagas till elev vid seminariet fordras

- a) att vid ingången av det år, då inträde vid seminariet önskas, hava fyllt aderton men icke tjuguåtta år;
- b) att vara känd för ett gott uppförande;
- c) att vara fri från sådan sjukdom eller så beskaffat lyte som kan utgöra hinder för framgångsrikt bedrivande av arbetet vid seminariet eller menligt inverka på medlärjungar eller göra sökanden olämplig för läroverksamhet i sinnesslöanstalt;
- d) att hava med goda betyg genomgått högre flickskola eller högre goss- och samskola eller att hava avlagt väl vitsordad småskolelärarinneexamen eller realskolexamen.

§ 11.

Den, som önskar att såsom elev vinna inträde i seminariet, har att före den 15 maj det år, då inträde sökes, till seminariets föreståndarinna inkomma med egenhändigt skriven ansökan, åtföljd av följande handlingar i avskrift, styrkt av två ojäviga personer:

- a) prästbetyg rörande de i § 10 a) och b) angivna förhållandena; sådant betyg bör vara högst sex månader gammalt;
- b) läkarebetyg enligt fastställt formulär;
- c) sådant kunskapsbetyg, som avses i § 10 d); samt
- d) av sökande, som innehafvt eller innehar tjänst, tjänstgöringsbetyg.

§ 12.

Det tillkommer seminariets föreståndarinna att i samråd med seminariets lärare, lärarinnor och läkare granska inkomna ansökningar samt att besluta rörande intagning av elever. Sådant beslut skall underställas godkännande av ordföranden i seminariets styrelse eller annan av styrelsen därtill utsedd ledamot.

§ 13.

1. Vid vårterminens slut anställs avgångsexamen i överensstämmelse med där-om av folkskolöverstyrelsen givna föreskrifter.

2. Avgångsbetyg utfärdas åt de elever, som i avgångsprövningen blivit godkända. Vitsorden för flit och uppförande bestämmas gemensamt av den vid läroanstalten tjänstgörande lärarpersonalen vid sammanträde enligt § 19, vitsorden för undervisningsskicklighet av de lärare och lärarinnor, som deltagit i elevernas praktiska utbildning och vitsorden för kunskaper och färdigheter av vederbörande lärare och lärarinnor.

§ 14.

Elev vare pliktig att vid lästermins början på bestämd dag inställa sig å seminariet. Vid den dagliga undervisningen bör elev likaledes på utsatt tid infinna sig å lärorummet.

§ 15.

Elev åligger att städse iakttaga ett gott uppförande, visa aktning och lydnad för sina lärare och lärarinnor samt ställa sig seminariets ordning till ovillkorlig efterrättelse.

§ 16.

Felar elev mot dessa föreskrifter, är hon, efter förseelsens beskaffenhet, underkastad varning av föreståndarinnan. Elev, som av varning ej låter sig rätta utan ådagalägger fortsatt felaktighet eller olydnad, må kunna skiljas från seminariet. Beslut härom skall för att bliva gällande godkännas av styrelsens ordförande.

IV. Föreståndarinna, lärare och lärarinnor.

§ 17.

1. Vid seminariet skola vara anställda en föreståndarinna samt behöfligt antal lärare och lärarinnor, av vilka sistnämnda den, som av styrelsen därtill utses, skall vara skyldig att såsom biträdande föreståndarinna fullgöra föreståndarinnans åligganden, när denna åtnjuter tjänstledighet eller av annan anledning är förhindrad att sköta sin tjänst.

2. För behörighet till anställning såsom föreståndarinna samt såsom lärare och lärarinna med full tjänstgöring fordras att äga minst den allmänbildning och den lärarutbildning, som vitsordas genom avlagd examen vid seminariet, samt att genom väl vitsordad lärarverksamhet hava förvärvat erfarenhet på sinnesslöundervisningens område.

3. Tjänst som föreståndarinna eller lärare eller lärarinna bör vid tillsättning offentlig ledigförklaras, styrelsen obetaget att i övrigt vidtaga alla de åtgärder, som för erhållande av lämplig person må finnas behöfliga. Föreståndarinna, lärare och lärarinna antagas och avlönas enligt mellan dem och styrelsen upprättat skriftligt avtal med ömsesidig rätt till uppsägning på sex månader.

§ 18.

Det tillkommer lärare och lärarinna att med omsorg och nit utföra sitt arbete och att städe erinra sig de förpliktelser, särskilt med hänsyn till det egna föredömet, vilka åligga den, som har att handleda vuxen ungdom och vara lärare för sådana lärjungar, som förbereda sig för det ifrågavarande uppfostrarekallet.

§ 19.

1. Lärare och lärarinna vare skyldig att på kallelse av föreståndarinnan eller styrelsens ordförande eller seminariets inspektor eller ledamot av folkskolöverstyrelsen deltaga i sammanträde för behandling av till läroanstalten hörande frågor. Vid sammanträde föres ordet av föreståndarinnan, därest ej någon av nämnda överordnade är närvarande och önskar leda förhandlingarna.

2. Om viktigare lärarsammanträde, särskilt sådant som avser avgångsexamen, skall seminariets inspektor underrättas. Vid sådant sammanträde föres protokoll.

§ 20.

Den närmaste ledningen av läroanstalten tillkommer föreståndarinnan. Hon har att med uppmärksamhet följa arbetets gång, tillse att lärarpersonalen noggrant uppfyller sina förpliktelser och meddela den de råd och anvisningar, som kunna finnas behöfliga, samt att ägna personlig omvårdnad om eleverna och med biträde av seminariets lärare och lärarinnor vaka däröver, att de iakttaga ordning, flit och gott uppförande.

Till hennes särskilda göromål höra bland annat följande:

att efter samråd med lärare och lärarinnor hos styrelsen föreslå undervisningsplan samt att fastställa arbetsordning för läroanstalten;

att bestämma tiden för ledighet vid påsk och pingst;

att sörja för att erforderliga lärarsammanträden bliva hållna;

att utfärda tjänstgöringsbetyg åt lärare eller lärarinna, som därom anhåller;

att i behörig tid ombesörja behöfliga tillkännagivanden angående intagning av elever;

att tillhandagå inträdessökande med behöfliga råd och anvisningar;

att föra förteckning över inträdessökande, matrikel över seminariets elever samt examenslängd;

att utskriva och underteckna betyg åt avgående elever;

att föra diarium över in- och utgående skrivelser och över viktigare förhållanden rörande undervisningsarbetet samt i enlighet med § 19 föra protokoll vid lärarsammanträden;

att ombesörja den expedition och brevväxling, som angår läroanstalten och som ej föres av styrelsen, samt därvid tillse, att viktigare inkommande skrivelser ävensom koncept till viktigare utgående skrivelser bliva förvarade;

att hava tillsyn över seminariets lokaler, deras renhållning, uppvärmning, belysning och luftväxling;

att vårda seminariets inventarier, böcker och undervisningsmateriel samt, då så erfordras, efter samråd med seminariets lärare och lärarinnor hos styrelsen föreslå reparation eller nyanskaffning därav;

att årligen på tid, som styrelsen bestämmer, avlämna skriftlig redogörelse i två exemplar för seminariets verksamhet; samt

att i övrigt tillhandagå styrelse, inspektor, examenscensor och folkskolöverstyrelsen med av dem infordrade upplysningar och ärenden, som angå seminariet.

V. Styrelse och tillsyn.

§ 21.

Seminariets styrelse utgöres av styrelsen för föreningen för sinnesslöa barns vård eller av de personer, som sistnämnda styrelse inom sig därtill utser.

§ 22.

Seminariets styrelse åligger:

- att* för godkännande underställa folkskolöverstyrelsen av styrelsen upprättat förslag till undervisningsplan för seminariet;
- att* hos folkskolöverstyrelsen göra framställning angående förordnande av censor vid avgångsprövningen och meddela tid för samma prövning;
- att* i enlighet med § 17 anställa föreståndarinna samt lärare och lärarinnor vid seminariet ävensom å vederbörligen bestämda tider tillhandahålla dem deras avlöning;
- att* övervaka arbetet vid seminariet samt avgiva tjänstgöringsbetyg åt föreståndarinnan, då hon därom anhåller;
- att* tillse, att läroanstalten har för undervisningen erforderligt förråd av lämplig undervisningsmateriel; samt
- att* varje år före den 1 oktober till Kungl. ecklesiastikdepartementet och folkskolöverstyrelsen i fem exemplar avgiva berättelse över seminariets verksamhet under det närmast förflutna läsåret samt tillhandagå folkskolöverstyrelsen med de övriga meddelanden och yttranden angående seminariet, som begäras av överstyrelsen.

§ 23.

Ledamot av folkskolöverstyrelsen och seminariets inspektor äga obehindrat tillträde till läroanstalten och alla dess handlingar. Inspektor skall underrättas om mera betydande avbrott i undervisningsarbetet och om tid för avgångsprövningen samt i enlighet med § 19 beredas tillfälle att deltaga i viktigare lärarsammanträden. Då viktigare frågor angående seminariet förekomma, skall tillfälle beredas inspektor och seminariets läkare att deltaga i styrelsens sammanträden.

Timplan vid Slagsta seminarium, läsåret 1947—48.

Läsaåret beräknat till 36 veckor. Ev. lovdagar ej borträknade. 1 lektion omfattar i regel 45 min.

	Klass 1.		Klass 2.	
	per vecka	läsår	per vecka	läsår
Kristendomskunskap	—	—	50 min.	40 lekt.
Modersmål	3 lekt.	108 lekt.	2 lekt.	72 lekt.
Fysiologi, hälsolära och psy- kologi	3 lekt.	108 lekt.	—	—
Pedagogik	1 lekt.	36 lekt.	2 lekt.	72 lekt.
Sinnesslövardens historia	1 lekt.	36 lekt.	—	—
Speciell metodik	—	—	4 lekt.	144 lekt.
Talrubbingar och deras be- handling	—	—	35 min.	30 lekt.
Psykologi, psykopatologi, psy- kiska mätningar	—	—	5 lekt.	180 lekt.
Musik (orgelspelning)	15 min.	12 lekt.	15 min. ¹	12 lekt.
Sång	2 lekt.	72 lekt.	2 lekt.	72 lekt.
Teckning och modellering	3 lekt.	96 lekt.	1 1/2 lekt.	53 lekt.
Gymnastik, lek och idrott	2 2/3 lekt.	108 lekt.	3 lekt.	108 lekt.
Rytmik ²	1 lekt.	36 lekt.	1 lekt.	36 lekt.
Kvinnligt handarbete	6 lekt.	218 lekt.	—	—
Småslöjd	2 5/6 lekt.	94 lekt.	—	—
Pappslöjd	40 min.	32 lekt.	—	—
Kindergartenarbete	1 7/8 lekt.	65 lekt.	—	—
Hospitering och undervisning i teoret övn.-skolan	—	—	8 lekt.	288 lekt.
Ledning i praktiskt arbete	1 1/3 lekt.	48 lekt.	—	—

¹ Ej för de elever, som äro mera försigkomna i musik.

² Kursen måste ev. inställas på grund av brist på lärare.

Slagsta seminarium.

Översikt över den teoretiska förutbildningen hos elever, intagna åren 1930—1945.

Intagningsår	Stud. ex	Småskollär. examen	Real ex.	Flick- skola ¹	Högre folk- skola
1930	3	—	—	3	—
1931	1	2	—	3	—
1932	—	2	1	3	—
1933	—	2	—	4	—
1934	—	1	—	5	—
1935	2	—	2	2	—
1936	—	—	2	3	1 ²
1937	2	—	—	6	—
1938	5	—	1	2	—
1939	3	—	1	4	—
1940	4	—	2	2	—
1941	2	1	4 ³	1	—
1942	1	—	1	6	—
1943	2	—	2	4	—
1944	2	—	4	2	—
1945	1	—	6	1	—

¹ 8-årig eller 7-årig.² jämte extra språkbetyg.³ därav en 4 terminer i 4-årigt latingymnasium.

Uti det av *Föreningen för Sinnesslöa barns vård* anordnade seminarium för bildande av lärarinnor för sinnesslöa
 har eleven född den
 i församling av län
 åtnjutit undervisning samt vid behörigen avlagd avgångsexamen enl. Kungl. förordningen den 24 mars 1898 erhållit följande vitsord:

För insikter

- i Kristendomskunskap
- » Modersmålet
- » Hälsovårdslära
- » Psykologi och pedagogik
- » Läran om sinnesslöas vård, undervisning och uppfostran

För färdighet

- i Teckning och modellering
- » Sång
- » Musik (orgelspelning)
- » Gymnastik och lek
- » Kvinnlig slöjd
- » Småslöjd
- » Pappslöjd
- » Kindergartenarbeten

För undervisningsskicklighet

Och har under den tid hon Seminarium
 bevistat ådagalagt flit och uppförande.

Slagsta den

.....
Tillförordnad Examensledare.

.....
Seminariets föreståndarinna.

Vid bedömande av elevs kunskaper, färdigheter och undervisningsskicklighet användes vitsorden:

Berömlig; Med utmärkt beröm godkänd; Med beröm godkänd; Med nöje godkänd; Godkänd; Försvarlig.

Såsom betyg för flit användes vitsorden:

Mycket god; God; Mindre god.

Såsom betyg för uppförande användes vitsorden:

Mycket gott; Gott; Mindre gott.

BETYG ÖVER GENOMGÅNGEN UTBILDNINGSKURS FÖR HJÄLPKLASSLÄRARE.

Folkskolläraren
 Småskollärarinnan
 född den, har år genomgått en
 vid folkskoleseminariet i Stockholm enligt av Kungl. Skolöverstyrelsen fastställd
 plan anordnad utbildningskurs för hjälpklasslärare, omfattande en tid av sam-
 manlagt 21 veckor¹.

Kursen har bestått av dels en teoretisk del, omfattande föreläsningar, demonstra-
 tioner, lektioner m. m., dels en praktisk del, omfattande auskultation och övnings-
 undervisning i klasser för psykiskt efterblivna och svåruppfostrade barn ävensom
 övningar i psykisk mätning och deltagande i rådgivning uti uppfostringsfrågor.

..... har för under kursen visad undervisningsskick-
 lighet i hjälpklass och för allmän lämplighet som lärare i skolform för psykiskt
 efterblivna barn erhållit vitsordet

Stockholm den

.....
 Rektor
 Föreståndare för kursen.

Betygsgraderna äro Berömlig (A = 3), Med utmärkt beröm godkänd ($a = 2\frac{1}{2}$),
 Med beröm godkänd (AB = 2), Icke utan beröm godkänd ($Ba = 1\frac{1}{2}$), Godkänd
 (B = 1), Icke fullt godkänd (Bc = 0), Otillräcklig (C = 0).

Fastställt av Kungl. Skolöverstyrelsen den 6 juni 1939.

¹ Fr. o. m. 1943 18 veckor.

**BETYG ÖVER GENOMGÅNGEN FORTBILDNINGSKURS FÖR
HJÄLPKLASSLÄRARE.**

Folkskolläraren

Småskollärarinnan

född den har under tiden från och med den
..... till och med den samt
under tiden från och med den till och med den
..... genomgått en vid folkskoleseminariet i Göteborg
enligt av Kungl. Skolöverstyrelsen fastställd plan anordnad fortbildningskurs för
hjälpklasslärare.

Kursen har bestått av dels en teoretisk del, omfattande föreläsningar, demon-
strationer, lektioner m. m., dels en praktisk del, omfattande auskultation och
övningsundervisning i klasser för psykiskt efterblivna och svåruppfostrade barn
ävensom övningar i psykisk mätning och deltagande i rådgivning i uppfostrings-
frågor.

..... har för under kursen visad undervis-
ningsskicklighet i hjälpklass och för allmän lämplighet som lärare i skolform
för psykiskt efterblivna barn erhållit vitsordet

Göteborg den

.....
Rektor

Föreståndare för kursen

Betygsgraderna äro Berömlig (A = 3), Med utmärkt beröm godkänd (a = 2½),
Med beröm godkänd (AB = 2), Icke utan beröm godkänd (Ba = 1½), Godkänd
(B = 1), Icke fullt godkänd (Bc = 0), Otillräcklig (C = 0).

Fastställt av Kungl. Skolöverstyrelsen den 24 februari 1939.

Enquête bland hjälpklasslärarna.

Under hösten 1946 företog utredningen en enquête bland hjälpklasslärarna för att få del av deras erfarenheter och synpunkter i fråga om den nuvarande hjälpklasslärarutbildningen. Till alla de lärare, som under åren 1939—1946 deltagit i statsunderstödda hjälpklasslärarkurser i Stockholm och Göteborg, utsändes blanketter, upptagande frågor rörande kurstid, kursinnehåll m. m.

Från 77 lärare ha inkommit svar. Utredningen har gjort en sammanställning av uppgifterna och lämnar här nedan en kortfattad redogörelse för önskemål och synpunkter av mera allmänt intresse.

Utbildningstiden. I större delen av svaren (ett 50-tal) ha uttalats önskemål om förlängd kurstid, i flertalet av dessa svar har föreslagits en tid av ett läsår eller två terminer. Cirka 20 av de tillfrågade ha förklarat sig nöjda med kurstiden under motivering att kursen, om den förlängdes, bleve för dyr, eller att tiden vore tillräcklig, då utbildningen ej medförde högre lön. Nio lärare i Göteborg, vilka avgivit gemensamt svar, föreslår kursen förlagd till två läsår — som hittills varit fallet i Göteborg — men med utsträckt tid, 7 veckor ena året och 7 veckor andra året.

Grundligare utbildning på vissa områden. Nya undervisningsmoment. Uttalandena beröra huvudsakligen den praktiska delen av kursen. Först och främst önskas mera praktisk undervisning på talfelspoliklinikerna (c:a 50 svar), mer undervisning i testning, särskilt gruppctestning, mer praktik på rådgivningsbyrå, mera auskultation i olika slag av skolor och klasser, flera egna lektioner, samt tillfällen för kursdeltagarna att själva utföra sociala utredningar. Vidare önskas utökad undervisning i de olika läroämnenas metodik och om barn med läs- och skrivsvårigheter. Bland övriga önskemål må särskilt nämnas: tillfällen till diskussion, helst särskilt därtill anslagna timmar, anvisningar å läroböcker och undervisningsmateriel, mera undervisning i barnpsykologi och gymnastik-rytmik.

Tentamina och betyg. Flertalet av de i enquëten deltagande vilja ej ha tentamina och särskilda betyg i de olika kursavsnitten under bl. a. följande motiveringar: arbetet förryckes, betygsjakt och osund tävlingsanda skapas, kamratandan störes. Endast lämplighet och undervisningsskicklighet borde betygsättas (c:a 10 svar). Ett 10-tal lärare önska däremot tentamina och särskilda betyg; i enstaka av dessa fall har framhållits, att kursens värde härigenom komme att ökas, att tidsandan vore sådan, att det fordras »papper på allt» etc.

Diverse önskemål. (Några representativa svar citeras). — — »Att en hjälpklasslärarkurs värderas som extra merit vid tillsättningen av överlärartjänster eller övningsskollärartjänster vid seminarierna. Att i pedagogikkursen vid seminarierna ingår en kortare kurs i psykopatologi, så att en lärare i allmänhet förstår något av hjälpskoleverksamheten.» — — »Kursdeltagarna borde utses många månader före kursens början samt få uppgifter om litteratur som skall studeras innan kursens början.» — — »Ibland om möjligt särskilda frågetimmar.» — — »Det vore ytterst värdefullt, om kortare fortsättningskurser anordnades för sådana lärare, som redan genomgått hjälpklasslärarkurs och vill fördjupa sig inom något specialområde, som

är av särskild betydelse för just hans tjänst.» — — »En centraliserad övnings-skola med alla sorters klasser för defekta barn.» — — »De olika föreläsarnas föredrag borde sammanställas i kompendier, ev. genom att kursdeltagarna enskilt eller gruppvis tilldelades uppgift att föra noggranna anteckningar, vilka sedan kunde genomses och stencileras. För den enskilda deltagaren blir det nästan för krävande att genomgående föra dylika anteckningar. I varje fall räcker inte tiden till att efteråt se igenom dem och ordna dem ordentligt, vilket är nödvändigt, om man skall ha någon nytta av dem längre fram.» — — »Mer diskussioner om aktuella undervisningsfrågor.» — — »Permanent utställning av hjälpskolans undervisningsmateriel.» — — »Väsentligt utvidgad tid för uttagning av barn till hjälpklass och därmed sammanhängande spörsmål.» — — »Tillfälle att delta i socialt ungdomsarbete, att närvara vid barnavårdssammanträden och i övrigt besöka sociala institutioner. Så mycken social kontakt som möjligt.» — — »Till skolans, barnens och lärarnas bästa borde, om ett institut kommer till stånd, detta också genom kortare kurser för lärare i normalklasser bidra till ökad förståelse för de efterblivnas och missanpassades problem. Kurser för skolchefer om hjälpskolans mål och medel och viktiga sociala uppgifter vore också av nöden.» — — »Utbildningen bör helt bekostas av staten och ej av den enskilde läraren. Därav följer att: 1. Tiden bör räknas som tjänstetid. 2. Tjänstledighet för kursen bör beviljas enligt § 16:4 i Folkskolans avlöningsreglemente och ej enligt § 16:10 b. Då hjälpklasser enligt bestämmelserna i folkskolestadgan numera böra inrättas, måste det nämligen vara ett allmänt intresse att kompetenta lärare finnas att tillgå. En hjälpklasslärarkurs bör därför ej längre betraktas som enskild angelägenhet. Oavkortad lön bör alltså utgå. 3. Resersättning bör erhållas. 4. Rimligt dagtraktamente bör utgå.» — — »Något slags enskilt arbete borde kunna få utföras, genom vilket en deltagare kunde få tillfälle att fördjupa sig i något särskilt spörsmål, som han eller hon beräknas komma särskilt i kontakt med i sin kommande praktik: Arbetet kunde lämpligen redovisas i form av föredrag eller uppsats.» — — »All utbildning för hjälpklasslärare bör ske på ett ställe, där den bästa utbildningen kan ges. På detta sätt blir utbildningen mera enhetlig för samtliga hjälpklasslärare och ur meritsynpunkt mest rättvis.» — — »Mellan de nordiska länderna förekommer sedan länge ett intimt samarbete på hjälpskolans område. Detta samarbete har hittills varit av stor betydelse och med tanke på hjälpskolans ställning i de övriga nordiska länderna och de impulser, som utgå därifrån, synes det för framtiden kunna bli av än större värde. Det vore därför önskvärt, att samarbetet grundlades och stimulerades redan under hjälpklasslärarutbildningen. Ett utbyte av föreläsare vid hjälpklasslärarkurserna i de olika länderna bör därför på något sätt kunna organiseras.» —

Särskild hjälpundervisning.

Anordnad enligt k. k. 629/1942 § 5 och skolöverstyrelsens anvisningar den 9 december 1942.

Under våren 1947 infordrades genom folkskolinspektörerna uppgifter rörande förekomsten av särskild hjälpundervisning läsåret 1946/47. Av dessa uppgifter framgår, att sådan undervisning under nämnda läsår bedrivits i 44 av landets 52 inspektionsområden. Nära 1000 barn från cirka 200 skolor inom 122 skoldistrikt ha deltagit i undervisningen.

I flertalet skoldistrikt ha barnen uttagits till hjälpundervisning på grund av allmän efterblivenhet. Som orsak till uttagningen har även i många fall angivits svårighet att följa undervisningen i modersmålet och räkning och i några fall stamning eller ordblindhet.

Uttagningen av barn till hjälpundervisningen har i ett 50-tal skoldistrikt skett enbart efter klasslärarens omdöme. I övriga skoldistrikt har läraren antingen samrått med skolläkaren eller använt testning eller ha bådadera metoderna beagnats.

Barnen ha i allmänhet beviljats motsvarande ledighet från den vanliga undervisningen. Denna ledighet har i flera fall ej utnyttjats, då barnen själva önskat stanna kvar i skolan.

Erfarenheterna av hjälpundervisningen ha så gott som utan undantag varit goda. I många fall ha resultaten befunnits mycket gynnsamma. Barnen ha gärna deltagit i hjälpundervisningen och ha i regel gjort påtagliga framsteg. Det framhålles, att en mera välvillig inställning till skolan har vunnits. I flertalet fall ha föräldrarna varit nöjda med hjälpundervisningen och betraktat den som »gratis privatläsning». Läraren har fått bättre kontakt med barnen, och dessa ha blivit i stånd att bättre följa den vanliga klassundervisningen, som har kunnat göras mera effektiv, då lärarna därunder ej behövt ägna särskild tid åt de efterblivna. I vissa fall ha skolstyrelserna visat motvilja mot att införa hjälpundervisning, men vanligen ha de, sedan sådan undervisning kommit till stånd, varit positivt inställda därtill.

Folkskolinspektörerna, av vilka 38 avgivit särskilda yttranden, samtliga berömmande, ha gjort en del påpekanden och uttalat vissa önskemål angående hjälpundervisningen. Häribland må särskilt nämnas följande: — Omfattningen av hjälpundervisningen har minskat, beroende på tillkomsten av k. k. 306/1946 angående fyllnadstjänstgöring. Det vore önskvärt, att de båda kungörelserna 629/1942 och 309/1946 finge en sådan lydelse, att sambandet mellan dem bättre poängterades. — Lärarbristen är den främsta anledningen till att hjälpundervisning ej anordnats i större utsträckning. — Hjälpundervisning borde medgivas vid något lägre barnantal, än som nu föreskrives, förslagsvis 10¹ i skola av B-(b)-form. — Även barn, som icke äro efterblivna men som av andra orsaker blivit efter, borde få deltaga i hjälpundervisningen. — Lämpligheten av centralskolor för hjälpklassmässiga betvivlas. Det är inte bra att skilja barnen från hemmen.

¹ Enligt nu gällande bestämmelser skall antalet lärjungar i skolan överstiga 12, för att hjälpundervisning skall få anordnas.

UTBILDNING AV LÄRARE FÖR UTVECKLINGSHÄMMADE I NÅGRA FRÄMMANDE LÄNDER.

SCHWEIZ.

Undervisningsväsendet i Schweiz är inte ordnat efter några enhetliga principer. Varje kanton är i detta avseende så gott som självständig och har även i stor utsträckning sina egna utbildningsanstalter. Denna frihet torde ha bidragit till att man där i så stor omfattning kunnat pröva nya vägar inom undervisningen och att Schweiz i så hög grad blivit ett föregångsland inom uppfostran.

Utbildningen av lärare och fostrare för utvecklingshämmande och svårfostrade barn sker huvudsakligen vid Heilpädagogisches Seminar, Zürich, Heilpädagogisches Seminar an der Universität Freiburg och Institut des Sciences de l'Education (Institut J.-J. Rousseau) i Genève.

Undervisningen vid samtliga dessa institut bedrivs i nära anslutning till respektive universitet. Kurserna vid de läkepedagogiska seminarierna i Zürich och Freiburg omfatta vardera ett läsår, men för det sistnämnda hålla planer på att utarbetas för ett andra läsår. Utbildningen vid institutet i Genève sker högskolemässigt och är sålunda icke tidsbegränsad. Medan Heilpädagogisches Seminar i Zürich endast mottager utbildade lärare, kunna även andra kategorier fostrare vinna tillträde vid de båda andra utbildningsanstalterna.

I. Heilpädagogisches Seminar, Zürich.

Heilpädagogisches Seminar i Zürich grundades år 1924 av professor Heinrich Hanselmann, som en lång följd av år även varit dess ledare. Numera har denna uppgift övertagits av Dr Paul Moor, men professor Hanselmann kvarstår alljämt som medlem av arbetsutskottet och som föreläsare vid kurserna.

Professor Hanselmann har utfört ett banbrytande arbete inom läkepedagogiken, såväl vetenskapligt som praktiskt, och resultaten härav ha redovisats i en omfattande skriftställarverksamhet. Redan före sin teoretiska utbildning hade han förvärvat ingående praktisk kännedom om arbetet bland dövstumma, sinnesslöa, psykopatiska, hjälpklassmässiga och andra utvecklingshämmande eller svårfostrade barn. Ehuru hans verksamhet närmast berör dessa, har den fått en avgörande betydelse för all slags uppfostran. Så har exempelvis hans handbok »Einführung in die Heilpädagogik» blivit vägledande för den läkepedagogiska utbildningen och verksamheten även i Sverige.

Seminarier äges av en förening Verband Heilpädagogisches Seminar, Zürich, som finansierar och kontrollerar dess verksamhet. Till konfessionen är såväl föreningen som seminarier neutrala, men i stadgan betonas uttryckligen det religiösa inflytandets betydelse som uppfostringsmedel.

Seminarier utbildar lärare och fostrare för sinnesdefekta, sinnesslöa, neuropsykiska och psykopatiska barn och ungdomar.

Utbildningen, som omfattar ett läsår, uppdelat på två terminer, är tillgänglig endast för lärare med minst ett års praktisk erfarenhet av undervisning eller läkepedagogisk verksamhet. I varje kurs mottages i regel endast ett 15-tal elever.

Anmälan till kursen skall bl. a. åtföljas av en kort levnadsbeskrivning samt en redogörelse för orsakerna till att den sökande önskar ägna sig åt läkepedagogisk verksamhet.

Kursen är förenad med vissa kostnader för deltagarna. Till seminariet utgår en avgift av 100 Fr. per termin och till universitetet för åhörande av föreläsningar c:a 250 Fr. för hela kursen.

Efter godkända avgångsprov erhåller deltagare diplom samt protokoll över de avlagda proven.

Föreläsningar, övningar och praktik vid 1944 års kurs:

Vid universitetet. Det mänskliga jaget (psykogenetisk och läkepedagogisk framställning). — Orientering i L. Szondis ödesanalytiska teori (övning). — Den läkepedagogiska grundsynen. — Läkepedagogiska behandlingsmetoder. — Herman Rorschachs formtydningsförsök. — Psykopatologi. — Psykiska sjukdomar i barna- och ungdomsåren. — Om trotsreaktioner. — Äktenskapsrådgivning (särskilda fall och organisation). — Samhällets omhändertagande av barn och ungdom. — Tal och röst: patologi, terapi och hygien.

Vid seminariet. Orientering i läkepedagogiken. — Läkepedagogisk psykologi. — Biologisk-medicinska förutsättningar för läkepedagogiken. — Psykoterapi. — Centrala nervsystemets patologi. — Skolläkarnas kasuistik. — Frågor rörande anstaltspraxis. — Frågor rörande utbildning av dövstumma. — Frågor rörande utbildning av sinnesslöa. — Ungdomslagstiftning. — Socialt arbete, särskilt hjälp- och stödåtgärder beträffande anormala. — Rytmask fostran av utvecklingshämmande barn. — Rytmask gymnastik. — Tal- och röstvård. — Seminarieövningar och praktik samt anstaltsbesök.

Föreläsningar, övningar och praktik vid 1945 års kurs:

Vid universitetet. Ungdomsvård i efterkrigstiden. — Pubertetskriser. — Psykogrammet (efter L. Paneth) och andra kortare undersökningar för uppfattning av personligheten. — Orientering i läkepedagogik. — Läkepedagogisk psykologi. — Psykopatologi. — Psykiska sjukdomar i barna- och ungdomsåren. — Hur det bortskämda barnet upplever omvärlden, samtiden och hemmet. — Tal och röst: patologi, terapi och hygien. — Barnets språk (utveckling och felutveckling). — Särskilda fall inom läkepedagogisk praxis (övningar).

Vid seminariet. Läkepedagogiska samtal (kollokvier). — Den läkepedagogiska grundsynen. — Läkepedagogiska behandlingsmetoder. — Medicinsk-biologiska förutsättningar för läkepedagogiken. — Centrala nervsystemets patologi. — Psykoterapi. — Skolläkarnas kasuistik. — Ungdomslagstiftning. — Socialt arbete, särskilt hjälp- och stödåtgärder beträffande anormala. — Frågor rörande anstaltspraxis. — Frågor rörande utbildning av dövstumma. — Frågor rörande utbildning av sinnesslöa. — Rytmask fostran av utvecklingshämmande barn. — Rytmask gymnastik. — Tal- och röstvård. — Seminarieövningar och praktik i specialklasser.

Utöver de seminarieövningar, samtal och praktiska utbildningsmoment, som ingå i kursen, åligger det varje deltagare att under sommarferierna minst 8 veckor deltaga i den praktiska verksamheten vid en särskola eller anstalt. Denna praktik bestämmes av seminariets ledare efter samråd med respektive deltagare.

Seminariets ledare har vid sidan av verksamheten vid seminariet även till uppgift att leda annan läkepedagogisk utbildning.

Sålunda anordnades exempelvis år 1944:

en 3-dagarskurs i läkepedagogik för folkskollärare (c:a 100 deltagare)

tre kurser i läkepedagogik vid den sociala skolan för kvinnor i Zürich (tillsammans c:a 30 timmar)

en kortare kurs i läkepedagogik för högsta klassen vid lärarseminariet i Chur (6 timmar)

en kurs i »Sjäsliga rubbningar» för elever vid Evangelisches Seminar i Zürich (6 dubbeltimmar)

två kurser, vardera omfattande 2 dagar, i »Arbetsundervisning av sinnesslöa barn» för sammanlagt 230 arbetslärarinnor från hela Schweiz

en 3-dagars fortbildningskurs om »Lögn och stöld som läkepedagogisk uppgift» för ledare och personal vid anstalter (400 deltagare) samt

tolv enstaka föreläsningar för lärare och anstaltspersonal etc.

II. Heilpädagogisches Seminar an der Universität Freiburg.

Detta seminarium utgör en fristående avdelning av det pedagogiska institutet inom filosofiska fakulteten vid universitetet i Freiburg och är till konfessionen romersk-katolskt.

Den 1-åriga kursen utbildar i första hand lärare för defekta (blinda, döva, dövstumma, synsvaga, vanföra etc.), utvecklingshämmande och svårfostrade barn i statliga eller privata observationsklasser, specialklasser, hjälpskolor, internatskolor etc. Därjämte avser den att kvalificera andra kategorier fostrare för verksamhet bland sådana barn och att utbilda befattningshavare för verksamhet på observationsstationer etc. samt för ledande poster inom barn- och ungdomsvård, hälsovård, uppfostringsanstalter av olika slag etc.

Följande inträdesfordringar äro fastställda: lärarexamen eller utbildning vid social skola för kvinnor eller vid socialpedagogiskt seminarium för systrar och vårdarinnor; dessutom kunna personer med likvärdig psykologisk-pedagogisk utbildning komma i fråga.

Av samtliga sökande fordras minst ett års praktisk erfarenhet av undervisnings- eller uppfostringsarbete.

I denna kurs ingå följande föreläsningar och övningar:

Vid universitetet. Människokroppens byggnad och funktioner, speciellt nervsystemets. — Barn- och ungdomspsykologi. — Psykopatologi. — Orientering i pedagogik och läkepedagogik. — Systematisk pedagogik. — Pedagogikens historia. — Skol- och anstaltshygien. — Olika typer av defekta, utvecklingshämmande

och svårfostrade barn. — Deras undervisning och behandling. — Psykoterapeutiska metoder med särskild hänsyn till barn och ungdom. — Kriminalpsykologi och -pedagogik. — Ungdomslagstiftning. — Arv och uppfostran. — Musik och sång för barn.

Vid seminariet. Socialvård och hjälpverksamhet. — Hjälpkolans och specialklassens didaktik. — Sedlig och religiös uppfostran. — Skol- och anstaltsväsen. — Småslöjd och annan praktisk undervisning. — Teckning. — Kroppsövningar och ortopedisk gymnastik.

I anslutning till föreläsningar och övningar förekomma besök vid olika skolor och anstalter, såsom dövstum- och blindinstitut, uppfostringsanstalter, sjukhem, vårdanstalter och specialklasser. Härvid söker man få de speciella arbetsformerna belysta genom föredrag och praktisk vägledning av den fackutbildade personalen.

Vid behov följer efter genomgången kurs en kompletterande specialutbildning, ordnad i samarbete med resp. skolor och anstalter. Under ferierna måste deltagarna dessutom under minst 6 veckor deltaga i det praktiska arbetet inom något av hithörande arbetsområden.

Avgångsproven omfatta en längre uppsats (hemarbete) samt en muntlig examen. Examensavgiften uppgår till 40 Fr.

För den 2-åriga kursen ha inga uppgifter kunnat erhållas, då läroplanen för denna är under utarbetande.

III. Institut des Sciences de l'Éducation (Institut J.-J. Rousseau), Genève.

Institut J.-J. Rousseau grundades 1912 och utgör ett centrum för forskning och upplysningar inom alla områden av barnpsykologi, experimentell pedagogik och andra skolfrågor. År 1929 anslöts institutet till humanistiska fakulteten vid universitetet i Genève under benämningen »L'Institut des Sciences de l'Éducation», och sedan 1934 inskrivas vid institutet samtliga elever vid humanistiska fakulteten, som förbereda sig för betyg i pedagogik.

Följande institutioner äro anknutna till och delvis grundade av institutet: Laboratoriet för experimentell psykologi (Laboratoire de Psychologie Expérimentale).

Småbarnshemmet (Maison des Petits).

Läkepedagogiska rådgivningsbyrån (Consultation Médico-Pédagogique).

Yrkesvägledningsbyrån (Cabinet d'Orientation Professionnelle).

Internationella byrån för uppfostringsfrågor (Bureau International d'Éducation).

Övningskolans och experimentalskolans Ecole du Mail (Ecole Expérimentale du Mail).

Skolbyrån för rådgivningsverksamhet (Service d'Observation des Ecoles).

Specialklasserna — hjälpklasser och sinnesslöklasser — (Classes Spéciales).

Laboratoriet för experimentell psykologi.

Detta laboratorium grundades 1891 och var redan från början avsett för forskning i förnimmelsernas psykologi samt perceptions-, associations- och minnespsykologi. Under de år professor E. Claparède förestod laboratoriet, fullföljde han där sina undersökningar rörande djurpsykologi, vittnesmålspsykologi, slutledningspsykologi etc. Han utvidgade laboratoriets verksamhet genom att år 1916

grunda ett seminarium för barnpsykologi, och ur dessa båda institutioner har det nuvarande institutet vuxit fram.

Laboratoriet erbjuder för studerande vid universitetet och vid institutet följande studiemöjligheter: 1) *Praktiskt arbete*, avsett för nybörjare som en introduktion i de experimentella metoderna och som ett komplement till kursen i psykologi. — 2) *Forskningsarbete*, inriktat på studier av perceptionen samt relationerna mellan perception och intelligens. Detta arbete bedrivs i samband med studierna i barnpsykologi, speciellt studierna i barnets tankeverksamhet (utvecklingen av perceptionen samt av föreställningen om avstånd, rörelse, tid, serier, klasser, tal etc.). — 3) *Utbildning i klinisk psykologi*. Denna utbildning avser studium av rubbningar i de psykiska funktionerna och är endast tillgänglig för studerande, som inneha specialdiplom för psykologiska studier i samband med rådgivningsverksamhet bland barn, eller studerande med likvärdig utbildning. Blivande psykologiska assistenter hos läkare kunna här erhålla kännedom om problemen inom psykologisk diagnostik. — 4) *Studier i den motoriska utvecklingen med experiment*. Denna avdelning står till förfogande för den läkepedagogiska rådgivningsbyrån.

Ett intyg (certificat de laboratoire) utfärdas åt studerande, som utfört vissa bestämda arbetsuppgifter vid laboratoriet.

Läkepedagogiska rådgivningsbyrån.

Denna, grundad 1912 av professor E. Claparède, bedriver poliklinisk verksamhet bland barn och är utan kostnad tillgänglig för allmänheten.

Inom rådgivningsbyrån finnas två avdelningar: 1) *en medicinsk*, där barnet blir föremål för medicinsk och psykiatrisk undersökning av en specialist; — 2) *en psykologisk*, där man ingående studerar barnets mentala konstitution och psykomotorik, dess uppfostran, levnadshistoria etc.

Genom detta medicinsk-psykologiska samarbete kunna riktlinjer anges för barnets behandling. Sådan ges dock icke vid polikliniken. Om så erfordras, hänvisas barnet i stället till någon offentlig institution, som kan vidtaga nödiga åtgärder, eller till någon praktiserande läkare, som får utföra behandlingen.

För att kunna följa de på detta sätt remitterade barnen söker rådgivningsbyrån upprätthålla kontakt med föräldrar och resp. specialister.

De studerande, som deltaga i arbetet vid den läkepedagogiska rådgivningsbyrån, erhålla framför allt kännedom om de tekniska frågorna rörande psyko-diagnostik men även en elementär insikt i där förekommande psykoterapi. Dessutom få de en inblick i den samordnande verksamhet, som rådgivningsbyrån eftersträvar.

Yrkesvägledningsbyrån.

Denna byrå, som grundades 1918, lämnar bl. a. yrkesvägledning åt ungdom. Varje fall blir föremål för en grundlig undersökning, baserad på muntlig utfrågning, frågeformulär samt en serie intellektuella och manuella prov.

Småbarnshemmet.

Småbarnshemmet grundades 1914 och utgör en övningsskola för studerande vid institutet, som skola ägna sig åt uppfostringsverksamhet bland småbarn. År

1922 övertogs det av myndigheterna i Genève och inordnades i samma system som övriga småbarnsskolor. Barnen, både gossar och flickor, äro uppdelade på 3 klasser: 4—5 år, 5—6 år och 6—8 år.

De studerande erhålla här den praktik, som erfordras för specialdiplom i småbarnsuppfostran.

Övningsskolan och experimentskolan Ecole du Mail.

Ecole du Mail är en folkskola, omfattande ett 20-tal klasser med omkring 500 elever av båda könen. Sedan 1928 är den på samma gång en övningsskola och en experimentskola.

I övningsskolan få blivande folkskollärare och -lärarinnor från Genève praktisk utbildning för sin verksamhet.

I experimentskolan prövas alla nya undervisningsmetoder, som kunna komma till användning i kantonens folkskolor, t. ex. individuell undervisning och enskilt arbete, reformer inom skrivundervisning och modersmålsundervisning etc.

Under vissa villkor kunna även andra studerande vid institutet få praktisera vid skolan.

Specialklasserna.

Specialklasserna för efterblivna barn, d. v. s. hjälpklasser och sinnesslöklasser, ha förekommit i Genève sedan 1898 och från början av institutets verksamhet varit tillgängliga för dess elever. Under vissa villkor kunna studerande, som förbereda sig för specialdiplom i ämnet Uppfostran av efterblivna, få tillåtelse till regelbunden provtjänstgöring samt observationer vid specialklasserna.

Skolbyrån för rådgivningsverksamhet.

Skolbyrån lyder under ecklesiastikdepartementet och har som föreståndare en pedagogiskt utbildad lärare. Till byrån är dessutom knuten en deltidsanställd läkare. Det är den enda byrån av detta slag inom kantonen.

Skolbyrån ingriper, då missanpassade barn (efterblivna barn eller barn med beteenderubbningar, talsvårigheter, hörselsvårigheter etc.) rapporteras dit av föräldrar, skolinspektörer eller barnavårdsinstitutioner.

Till byrån äro anknutna observationsklasserna vid internatskolan i Charmilles, hemmet för döva barn, klasserna för efterblivna eller svårfostrade barn och verksamheten för talfelsbehandling. Samtliga dessa institutioner äro under vissa villkor tillgängliga för studerande vid institutet.

Internationella byrån för uppfostringsfrågor.

Denna grundades år 1925 av Institut J.-J. Rousseau och övertogs 1929 av myndigheterna i flera stater. Vid byrån finnes ett betydande pedagogiskt bibliotek, omfattande över 40 000 band och 600 tidskrifter, som är tillgängligt för de studerande vid institutet.

Den permanenta utställning, som finnes anordnad i anslutning till byrån, förvaltas på samma sätt som denna. Utställningen innehåller bl. a. lagsamlingar, skolböcker av alla slag samt undervisningsmateriel, som ditsänts av skolmyndigheterna i olika länder.

Som inträdesfordringar vid Institut des Sciences de l'Education gälla: 1) utbildning, som berättigar till inskrivning vid humanistiska fakulteten; — 2) folkskolläroexamen med schweiziskt diplom eller motsvarande utbildning; — 3) bestyrkta kunskaper, som göra det möjligt att följa den undervisning, som erfordras för erhållande av specialdiplom, samt bestyrkt lämplighet för läkepedagogiska uppgifter.

Samtliga studerande ur nämnda tre grupper räknas som elever vid institutet, men studerande ur grupp 3 äga ej bedriva studier vid universitetet utan endast åhöra föreläsningarna där.

Elever vid institutet, som äro inskrivna vid humanistiska fakulteten, kunna förvärva följande grader och diplom:

1) *Betyg i pedagogik*, som meddelas av humanistiska fakulteten. — 2) *Diplom för pedagogiska studier*, som meddelas av institutet. — 3) *Specialdiplom för särskilda studier*, som meddelas av institutet. — 4) *Doktorsgrad i filosofi* (ämnet pedagogik).

Elever vid institutet, som inte äro inskrivna vid nämnda fakultet, kunna endast förvärva *specialdiplom*.

Viss kursavgift erlägges till institut och universitet, ävensom avgift för meddelade grader och diplom: för specialdiplom 100 Fr., för diplom för pedagogiska studier 150 Fr. Studerande, som 4 terminer erlagt kursavgift, befrias från avgift för diplom.

Betyg i pedagogik.

För att erhålla betyg i pedagogik fordras, att den studerande är inskriven vid humanistiska fakulteten och minst 2 terminer har bedrivit studier vid universitetet i Genève. Vidare skall han minst 3 månader regelbundet ha följt livet och arbetet i en klass eller skola (i småbarnsskola, folk- eller realskola, allmän eller privat) samt ha redovisat sina iakttagelser därifrån.

Dessutom måste sådan studerande genomgå skriftliga prov i barnpsykologi och allmän pedagogik samt muntliga prov i 3 av följande ämnen (valfria): Uppfostrans historia. — Jämförande pedagogik. — Småbarnsuppfostran. — Folkskolundervisningen: organisation och didaktik. — Specialundervisningen (för efterblivna och svåruppfostrade barn): organisation och didaktik. — Realskolundervisningen: organisation och didaktik. — Moralisk fostran. — Mentalhygien och skolhygien. — Samhällets hjälp- och stödåtgärder, social uppfostran. — Psykologisk teknik. — Experimentell pedagogik. — Yrkesvägledning.

Dispens från del av prov kan i vissa fall medgivas.

I det följande anges studieplanerna för några av de ämnen, som ingå i betyg i pedagogik.

A. Specialundervisning (för efterblivna och svårfostrade barn): organisation och didaktik.

1) Ärftlighetsproblem (Weissman, Mendel). — Rashygien. — De element av neurologien, psykiatrien och patologien, som krävas för insikter i barnets mentala anomaliers etiologi och patologi. — De viktigaste varianterna av sådana anomalier: deras prognos och behandling. — Talsvårigheter och deras behandling: läspning, stamning, hörselsvagheter. — Tests: Binet Simon och andra.

2) Organisation av en klass för efterblivna: träning av deras uppfattningsförmåga och uppmärksamhet. — Iakttagelser och erfarenheter rörande de efterblivnas karaktär. — Lektioner, schema, språk, läsning, räkning. — Manuellt arbete. — Fysisk och moralisk fostran. — Introduktion i det praktiska livet. — De anormalas ekonomiska och sociala prestationer. — Placering och skydd. — Inflytandet på normalpedagogiken av pedagogiken för anormala.

3) De officiella myndigheternas verksamhet beträffande barn med oregelbunden livsföring. — Organisationen av specialundervisning för efterblivna. — Läkepedagogisk och social undersökning. — Olika slag av klasser, kontroll av undervisningen, förskolor, skyddsåtgärder beträffande förutvarande elever. — Klasser för svagt begåvade (hjälpklasser): syfte, rekrytering av elever, organisation, program.

4) Ingripande i fråga om barn med karaktärsrubbnings eller beteenderubbningar: uppspårande, läkepedagogisk och social undersökning. — Olika typer av missanpassade barn och de viktigaste orsakerna till beteenderubbningar. — Läkepedagogiska observationsklasser. — Den psykologisk-pedagogiska verksamheten. — Specialklasserna för efterblivna barn, halvinternat, internat, placering i familj.

B. Samhällets hjälp- och stödåtgärder. Social uppfostran.

Barn och ungdom i hemmiljö och social miljö. Föräldralösa barn. Utomäktenskapliga barn. Förmynderskap. — Uppfostran i internat. Placering i familj. »Små familjer.» — Moralisk upplösning. Ungdomsbrottslingen. Barndomstolar. — Återuppfostrans problem. Ungdomsarbete. Organisation av fritid. Ungdomsarbetslöshet. Psykologisk-pedagogiska och sociala efterkrigsproblem. — Rorschachtests och deras tillämpning.

C. Psykologisk teknik.

a) *Vid tillämpad psykologi.* Psykologiens tillämpning. — Individualpsykologi. — Psykologisk status: psykologisk anamnes, diagnostikens och prognostikens problem. — Psykologiska tests och kvotberäkningar. — Psykometriens begrepp. Utveckling och tillämpning. — Klassificering av tests. — Övningar i praktisk tillämpning av olika tests. — Olika testmetoders användning: deras begränsning. — Psykologiska undersökningar och subjektiva tillstånd. — Olika slag av psykologiska undersökningar. — Granskning av tests. — Olika psykologiska typer och deras problem. — Konstansen hos olika typer. — Olika faktorer, som inverka på testningsresultaten: snabbhet, tillförlitlighet, träning, trötthet. — Olika slag av insufficiens och psykologiska anomalier.

b) *Vid pedagogik.* Kännedom om psykologiska tests och om bestämning av intelligensålder. Utveckling och tillämpning. — Skillnaden mellan uppspårande och diagnostik. — Psykologiska typer bland dåliga elever.

D. Experimentell pedagogik.

Elevernas prestationer i skolan. — Värdering av skolkunskaper: gradering av betyg, examina, tests etc. i skolundervisningen. — Inspektion: kontroll och uppgifter. — Pedagogiska experiment: nya metoder och ny teknik, experimentklasser och experimentsskolor.

Diplom.

Följande diplom meddelas av institutet:

a) *Allmänt diplom (diplôme générale) för studier i pedagogik.*

b) *Allmänt diplom (diplôme générale) för studier i tillämpad psykologi.*

Dessa diplom kunna endast förvärfvas av studerande med studentexamen, som även äro inskrivna vid universitetet i Genève.

För diplom i pedagogik fordras minst 4 terminers studier, förutsatt att den studerande redan förvärvat ett visst mått av utbildning. I regel tillrådes dock en studietid av 3 år. Dessutom kräves tillfredsställande undervisningspraktik samt av skoldirektion godkänd undervisningsskicklighet.

För diplom i tillämpad psykologi kräves minst 6 terminers studier.

c) *Specialdiplom*, som f. n. meddelas i följande ämnen: Småbarnsuppfostran. — Uppfostran av anormala. — Experimentell pedagogik och skolorganisation. — Yrkesvägledning. — Skyddsåtgärder beträffande barn samt fostran efter skolåldern. — Psykologi i anslutning till rådgivning för barn. — Hygien och fostran i hemmet.

För erhållande av sådant diplom kräves, att den studerande minst 6 terminer varit inskriven vid institutet samt att han avlagt prov i för detta ändamål anordnad examen och författat en uppsats, grundad på egna iakttagelser och rön.

Studieplaner för förvärvande av allmänna diplom samt vissa specialdiplom:

A. Allmänt diplom i pedagogik.

Under första året inhämtas kunskaper i allmän psykologi och pedagogik (teoretiska studier samt förberedelse för egna forskningar genom deltagande i konferenser och seminarieövningar och genom praktik inom den studerandes blivande specialområde etc.). Denna kurs gäller även för betyg i pedagogik.

Andra året bedrivs egna undersökningar i barnpsykologi eller inom någon gren av uppfostran i egentlig bemärkelse (metoder, övningar i någon skola, studier i didaktik eller i moralisk fostran etc.).

B. Allmänt diplom i tillämpad psykologi.

Beträffande första årets kurs se ovan under A.

Andra året bedriver den studerande egna forskningar i tillämpad psykologi och redovisar resultatet härav i minst 3 uppsatser inom något av områdena

1) barnpsykologi; — 2) tillämpad psykologi och yrkesvägledning; — 3) tillämpad psykologi vid rådgivningsverksamhet för barn; — 4) pedagogisk psykologi; — 5) studier i perception; — 6) studier i motorik; — 7) statistik.

Under tredje året fortsätts de egna forskningarna.

En del av arbetsuppgifterna för diplommet sammanföres under de sista åren till ett omfattande studium av barnets tankeverksamhet (språk, omdömesförmåga och slutledningsförmåga, moraliskt omdöme, föreställningen om yttervärlden, kausal-sammanhang, avstånd, tid, hastighet, matematiska tal etc.).

C. Specialdiplom i småbarnsuppfostran.

Detta diplom ådagalägger förmåga att individuellt undervisa och leda en grupp eller klass i ålder 4—8 år.

Första årets studier ägnas åt allmän barnpsykologi och pedagogik. Två förmiddagar i veckan äro anslagna till praktik i Småbarnshemmets olika klasser. Därvid skola noggranna anteckningar föras över ett av de barn, som observeras. Den studerande deltagar även i slöjdundervisningen vid Småbarnshemmet samt i en kurs i rytmik vid Institut Jaques-Dalcroze. Denna praktik gäller även för betyg i pedagogik.

Andra året ägnas huvudsakligen åt praktik vid Småbarnshemmet. Denna provtjänstgöring äger rum under tiden september—juni, och är avsedd som en förberedelse för undervisning och ledning av klasser för åldrarna 4—5, 5—6, 6—7 och 7—8 år. En särskild kurs vid Småbarnshemmet är reserverad för dessa studerande, och dessutom förekomma samtal och diskussioner om deras praktiska arbete. Kursen i slöjdundervisning fortsätter även under andra året.

D. Specialdiplom i uppfostran av efterblivna.

Detta diplom förutsätter ingående kunskaper inom följande områden: barnpsykologi (normala och efterblivna), barnets utveckling, mentalhygien (med åtminstone elementära insikter i anatomi och fysiologi), organisationen av specialklasser och de principer för funktionell uppfostran (aktivitetsskola — école active —), som där tillämpas, samt hjälp- och stödåtgärder beträffande försummade barn.

Första årets kurs, som äger rum vid institutet, kan utgöra en förberedelse för betyg i pedagogik. I kursen ingå besök i specialklasser samt vid olika institutioner, som bedriva hjälp- och stödverksamhet.

Efter avlagda prov för diplom få kursdeltagarna regelbundet praktisera i specialklasserna och även lära sig tillverka undervisningsmateriel för sådana klasser i en särskilt härför avsedd kurs. Dessutom ha de rätt att deltaga i arbetet vid den läkepedagogiska rådgivningsbyrån.

Det forskningsarbete, som kräves för erhållande av diplom, skall omfatta någon praktisk eller teoretisk fråga inom uppfostran av efterblivna.

E. Specialdiplom i experimentell pedagogik och skolorganisation.

Detta diplom är reserverat för studerande med diplom som folkskollärare och förutsätter praktisk erfarenhet av olika tekniska tillvägagångssätt inom psykologien med avseende på uppfostran och experimentell pedagogik, t. ex. kännedom

om olika nu gällande system av skolorganisation och speciellt de, som beröra individuell undervisning och funktionell uppfostran.

Den studerande får första året själv välja bland tillgängliga kurser inom barnpsykologi, kurser och övningar i psykologisk teknik, samt kurser och konferenser i pedagogik, som beröra folkskolundervisningen (allmän pedagogik, folkskolans historia, dess organisation och didaktik, experimentell pedagogik etc.).

Vid slutet av andra terminen kan den studerande lämpligen anmäla sig till examen för betyg i pedagogik. För erhållande av specialdiplom i experimentell pedagogik och skolorganisation fordras nämligen att ha avlagt muntliga prov för betyg i pedagogik i ämnena folkskolundervisningen: organisation och didaktik samt experimentell pedagogik.

Andra och ev. tredje året ägnas huvudsakligen åt provtjänstgöring samt egna forskningar. Sedan tillräcklig praktik erhållits, lämnas en skriftlig redogörelse för forskningsresultaten eller också utarbetas en monografi i anslutning till folkskolundervisningen.

F. Specialdiplom för studier rörande hjälp- och stödåtgärder beträffande barn.

För erhållande av detta diplom kräves kännedom om sådana frågor, som röra barn och ungdom i behov av omhändertagande: dessa barns psykologi, olika slag av institutioner för omhändertagande av barn och deras verksamhet etc.

Under första året deltaga de studerande i konferenser rörande omhändertagande och följa de kurser vid institutet, som behandla yrkesvägledning, abnormpsykologi och -pedagogik, mentalhygien, moralisk fostran. Insikterna häri skola motsvara kraven för betyg i pedagogik.

De praktiska övningarna äga rum dels i Genève, dels i andra delar av Schweiz eller i utlandet, allt i avsikt att bereda de studerande tillfälle till värdefullast möjliga erfarenheter inom området för omhändertagande av barn och ungdom. Denna praktik gäller även för betyg i pedagogik.

Första årets kurser och konferenser fortsätta under andra året, då de studerande dessutom bedriva egna forskningar.

Efter erhållet diplom är studerande berättigad att deltaga i det praktiska arbetet vid yrkesvägledningsbyrån samt att följa arbetet vid läkepedagogiska rådgivningsbyrån.

G. Specialdiplom i psykologi i anslutning till rådgivning för barn.

Detta diplom förutsätter ingående kännedom om barnpsykologi och mentalhygien samt om tekniken vid psykologisk diagnostik.

Utbildningen inledes med studier i allmän psykologi och pedagogik. Därtill får varje studerande deltaga i kurser och övningar, som ha samband med hans blivande verksamhetsområde, bl. a. följande: barnpsykologi, psykologisk teknik, psykologiskt laboratoriearbete, anatomi och fysiologi, mentalhygien, uppfostran av efterblivna, seminarieövningar vid läkepedagogiska rådgivningsbyrån etc.

Vid slutet av andra terminen bör den studerande kunna avlägga prov för betyg i pedagogik. Bland de tre muntliga proven äro därvid psykologisk teknik och mentalhygien obligatoriska.

Andra året ägnas speciellt åt praktiska övningar, t. ex. praktik vid läkepedagogiska rådgivningsbyrån, övningar i psykologisk teknik, ställande av diagnoser,

seminarieövningar i anslutning till rådgivningsarbetet etc. Provtjänstgöring vid någon institution för efterblivna barn eller vid observationscentral är obligatorisk, likaså två kurser i resp. klinisk psykologi och utvecklingen av barnets motorik.

Diplomet förutsätter ett skriftligt prov i någon fråga rörande tekniken vid psykologisk diagnostik samt en redovisning för egna forskningar.

Erhållet diplom berättigar till deltagande i sådant arbete inom klinisk psykologi, som bedrivs under ledning av laboratoriet för experimentell psykologi (diagnostik av själsligt defekta vuxna).

Utöver nämnda obligatoriska studier böra de diplomerade komplettera sin praktik i psykoterapi genom att under fackmans ledning provtjänstgöra vid olika institutioner.

Institut Jaques-Dalcroze, Genève.

Institut Jaques-Dalcroze i Genève, som grundats av professor Emile Jaques-Dalcroze, har till uppgift att utbilda rytmiklärare bl. a. för verksamhet bland utvecklingshämmande och svårfostrade barn. Sådan rytmikundervisning bedrivs exempelvis vid Heilpädagogisches Seminar i Zürich. I viss utsträckning deltaga också studerande vid Institut des Sciences de l'Education i Genève i kortare rytmikkurser vid Institut Jaques-Dalcroze (se sid. 114 och 122).

Utbildningstiden vid Institut Jaques-Dalcroze är 3-årig. Någon särskild utbildningslinje för verksamhet inom abnormpedagogiken finnes inte, men man har i den allmänna kursen infört olika övningsmoment, avpassade för anormala barn, såsom

1) *Observationsövningar*, där läraren ges möjlighet att lära känna elevernas anlag och svårigheter.

2) *Sociala övningar*, som avse att uppöva ansvarskänslan samt förmågan av ordning och samarbete. Dessa övningar äro av stor betydelse vid uppfostran av bl. a. barn med karaktärs- och beteenderubningar.

3) *Övningar för träning av hörsel, känsel och syn*, särskilt avsedda för efterblivna, blinda, dövstumma och döva samt för dem, som lida av nedsättning i sinnesorganens kapacitet.

4) *Övningar i koncentration*, avsedda att utveckla minnes- och koncentrationsförmågan och därför väl ägnade för efterblivna och svårfostrade barn.

5) *Övningar i koordination och uppmjukningsövningar*, avsedda att avhjälpa störningar i motoriken hos bl. a. utvecklingshämmande och vanföra barn.

6) *Improvisationsövningar*, ägnade att ge uttryck åt fantasien.

FRANKRIKE.

I Frankrike, i varje fall i Paris, erhålla samtliga elever vid folkskoleseminarierna viss utbildning i undervisning av efterblivna barn genom föreläsningar i abnormpsykologi samt auskultation i klasser för utvecklingshämmande. De elever, som få intresse för denna undervisning, kunna efter avlagd folkskollärarexamen genomgå en särskild kurs för utbildande av lärare för efterblivna.

Utbildningen vid folkskoleseminarierna är för icke-studenter 3-årig, och för att vinna inträde fordras en skolutbildning, ungefärligen motsvarande kraven för inträde vid 4-åriga linjen av våra svenska folkskoleseminarier, samt att ha av-

lagt godkända skriftliga och muntliga prov. Studenter vinna inträde i en särskild avdelning av högsta klassen, och deras utbildning blir alltså 1-årig. I högsta klassen förekomma huvudsakligen undervisningsövningar av olika slag.

Man är för närvarande i färd med att förlänga utbildningen till 4 resp. 2 år.

Hela utbildningen är avgiftsfri, och staten ersätter även kostnader för vivre. Under sista utbildningsåret utgå dessutom fickpengar. Den som inte kvarstannar i tjänst som folkskollärare minst 10 år efter examen, måste dock ersätta staten för utbildningskostnaderna.

De låga lönerna ha medfört en stark nedgång av antalet sökande till seminarierna; år 1939 var antalet sökande 9 722 till 1 900 platser, år 1946 1 325 till 1 039 platser.

Kursen för utbildande av lärare för efterblivna är förlagd till Beaumont och omfattar en tid av 6 månader. Planer på att utsträcka kurstiden till ett år voro hösten 1946 under övertägande. För att täcka bristen på dylika lärare anordnades 1946 en 3-månaders extra utbildningskurs vid Musée pédagogique i Paris.

För att vinna inträde vid förstnämnda kurs måste sökande ha fyllt 21 år samt, som ovan nämnts, ha avlagt folkskollärarexamen. Dessutom föreskrives ett års praktiktjänstgöring vid någon skola för utvecklingshämmande barn (hjälpklass, internatskola för blinda eller dövstumma etc.).

Kursdeltagare äger erhålla tjänstledighet från innehavd tjänst med oavkortad lön samt dyrtidstillägg. Med genomgången kurs följer skyldighet att mottaga anställning i hjälpklass eller annan särklass inom vederbörande departement.

Kursen avslutas med ett skriftligt avgångsprov i fysiologi, skolhygien, abnormpsykologi och abnormpedagogik samt ett muntligt prov i något av de ämnen, som upptagits i undervisningsplanen. Frågorna fördelas genom lottdragning, en halvtimme anslås till förberedelse och högst en halvtimme till redogörelse för frågan. Dessutom avlägges undervisningsprov, förlagt till någon skola för utvecklingshämmande.

Kursplan.

I. *Utvecklingshämmande barn; allmänna synpunkter.* Olika slag av utvecklingshämningar. — Proportionen mellan de olika slagen av utvecklingshämmande i olika länder. — Olika metoder för diagnostik. — Klassificering av utvecklingshämmande. — Översikt av litteraturen om utvecklingshämmande.

II. *Uppkomsten av debilitet, imbecillitet och idioti.* Ärftlighet. — Yttre orsaker.

III. *Kroppsliga kännetecken.* Kranium, ansikte och lemmar. — Fysionomi. — Degenerationstecken; deras relativa innebörd. — Hållning och uppträdande. — Tics. — Förlamningar.

IV. *Sinnesorganen.* Syn, hörsel, lukt, smak, känsel och muskelreaktioner. — Sinnesvillor och hallucinationer.

V. *Instinkter och drifter.* Självbevarelse-driften. — Sexualdriften, pubertetsfenomen. — Härmningsdriften. — Fåfänga, oro och oregerlighet, grymhet. — Affekter, moraliska och sociala känslöytringar.

VI. *Motorik och viljeliv.* Apati och impulsivitet. — Behovet av kroppsövningar och samordning av rörelser. — Självkontroll. — Blyghet och skygghet; dess motsatser.

VII. *Språk.* Utvecklingen av talförmågan. Ljudbildningens fysiologiska mekanism. — De viktigaste talfelen hos utvecklingshämmande. — Olika slag av afasier. — Behandling.

VIII. *Intelligens och speciella anlag.* Omdömesförmåga och slutledningsförmåga. — Minne. — Bristande företagsamhet. — Intelligensen; utveckling, stagna-

tion, tillbakagång. Speciella anlag för sång, räkning, teckning, konstnärlig verksamhet, manuellt arbete. — Otiltränelighet och oförmåga att taga hand om sig själv.

IX. *Orientering i medicinska behandlingsmetoder samt hälsovård.*

X. *Uppfostran.* Översikt av uppfostringsmetoder i olika länder. — Olika slag av fristående skolor: externat, internat, halvinternat. — Skolor för utvecklingshäm- made i anslutning till normalskola. — Asylskolor (Asiles-écoles).

XI. *Skolornas inre organisation.* Timplaner. — Måltider. — Raster. — Antalet barn i olika klasser. — Lärarrekruteringen. — Vad som kräves av en god uppfostrare för utvecklingshäm- made barn.

XII. *Läroplaner.* Sinnesövningar. — Motoriska övningar. — Rytmik. — Träning av känsloreaktioner. — Träning av omdömesförmågan. — Talövningar. — Inlärande av föremåls benämningar och användning (leçons de choses). — Motion. — Utflykter. — Jordbruksskötsel, teori och praktik. — Lantarbete. — Yrkesundervisning, ledd av yrkesmän.

XIII. *De utvecklingshäm- made i förvärvslivet.* Uppnådda resultat. — Placering och övervakning. — Lantbruksskolor. — Verkstadsskolor. — Asylskolor. — Placering i familj. — Arbetshem. — Placering i jordbruk: lämplighet och fördelar. — Hjälp- och stödåtgärder; olika institutioner.

XIV. *Bekämpandet av orsakerna till utvecklingshämningar.* Alkoholism, tuberkulos, syfilis, nerv- och sinnessjukdomar, degeneration, fattigdom, bristande insikter hos föräldrarna. — Vården av nyfödda barn.

Motsvarande utbildning för lärare i friluftsskolor för barn med svag hälsa förekommer sedan 1939.

DANMARK.

Hjälpklasslärarutbildningen i Danmark har tillkommit på initiativ av Danmarks Hjälpekoleforening. Den tog sin början år 1931 och har varit förlagd till Danmarks Lærerhøjskole i Köpenhamn. Hjälpklasslärarkursen har hittills varit avsedd för lärare med lång undervisningspraktik från hjälpklass. Den koncentrerade utbildningen har nödvändiggjorts bl. a. av ekonomiska skäl, enär lärarna helt och hållet själva få bekosta denna utbildning. (Se även numera tidskriften Hjälpskolan nr 3/1947).

Kursplanen har ändrats ett flertal gånger. Den senaste utformningen framgår av nedanstående uppgifter, som utredningen inhämtat från kursledaren Kommunelærer Holger Rasmussen. Kursen beräknas omfatta en tid av nio veckor, vartill kommer tre veckor för dem, som önska lära sig testning.

Alm. Metodik	27	Timer	
Praktik i Hjälpeklasser	27	»	
Smaasløjd	32	»	
Taleundervisning	12	»	98 Timer
Psykologi	54	Timer	
Praktik i Undervisning af læsesvage	12	»	66 »
Biologi m. v.			20 »
Psykiatri			8 »
Studiebesøg m. v.			24 »
		ialt	216 Timer

Bemærkninger:

Metodik: Denne Undervisning indledes med en Belysning af de svagtbegavedes særlige psykologiske og pædagogiske Vanskeligheder, deres sociale Forhold, de pædagogiske Kriterier for Optagelse i Hjælpeklassen, Samtale med Hjemmet ved Optagelsen, Anmeldelse til Aandssvageforsorg, Gennemgang af Hjelpekolens Fag, idet der lægges særlig Vagt paa Omtalen af individuelle Undervisningsformer. Det paa Ministeriets Foranledning utgivne Materiale gennemgaaes nøje. Det maa yderligere betones, at disse Børn gennem Undervisningen maa forberedes direkte til deres fremtidige Liv i Samfundet. Det afsluttes med Omtale af Forholdsregler ved Elevernes Udskrivning af Skolen, Udstedelse af Attester, Anmeldelse til Børneværn, Sinkehjem, Invalideforsorg, Erhvervsvejledning, Gennemgang af Cirkulærer og Lovregler. **Praktik i Hjælpeklasser:** Kursisterne overværer Undervisningen i forskellige Klasser og faar Lejlighed til at undervise selv.

Smaasløjd: Forskellige Former for Smaasløjd, frit skabende Arbejde som Grundlag for Fritidsbeskæftigelse.

Taleundervisning: Behandling af de almindeligste Talefejl samt de for Danskundervisningen nødvendige Taleøvelser.

Psykologi:

Børnepsykologi med særligt Henblik paa svagtbegavede Børn (f. Eks. Emner som: Arv kontra Miljø, Intelligens — Karakter. Specielle Defekter som kan faa Betydning for Barnets Livsholdning og Stilling til Skolearbejdet — Barnets Leg — o. s. v.).

Læreprocessernes Psykologi (Øvelsens Betydning. Faktorer som Træthed, Interesse, »tilbagevirkende Hemning«, Hvilepausernes Betydning. Der gøres Rede for de forskellige Forestillingstyper og den deraf følgende Betydning av varieret Undervisning).

De enkelte Skolefags Psykologi og hertil hørende patologiske Forhold. (Læsningens, Regningens og Skrivningens Psykologi. Gennemgang af Principperne i en diagnostisk Regneprøve. Teoretisk Gennemgang af Standpunktsprøverne i Stillelæsning, Regning og Orddiktat. Gennemgang og Demonstration af diagnostisk Stave-Læseprøve).

Omtale af forskellige Intelligensprøvesystemer og -principper.

Mentalhygiejne (i Opdragelsen i Almindelighed og med specielt Henblik paa Skoleforhold. Herunder gives en Redegørelse for Skolepsykologens Arbejde).

Praktik i Undervisning af læsesvage: Da der i Hjelpeklasserne findes et meget stort Antal Børn med særlige Læsevanskeligheder, maa Kursisterne indstilles paa og sættes i Gang med at udføre et Arbejde for disse Børn.

Psykiaatri: Afgrænsningen mellem sundt og sygt Sind, de almindeligst forekomne Sindssygdomme, sjælelige Forstyrrelser hos Børn.

Biologi, Patologi, Hygiejne: De svagtbegavedes legemlige Udvikling og legemlige Pleje i Hjem og Skole.

Studiebesøg: Kursisterne maa gennem Studiebesøg stifte Bekendtskab med de tilgrænsende Særklasser: Aandssvageskoler, Klasser for tunghøre, svagtseende, læsesvage. Forsorgsinstitutioner: Aandssvageanstalt, Sinkehjem, Observationshjem. Der bør beregnes Tid og Midler til Behandling af aktuelle Emner eller Spørgsmaal, som Kursisterne ønsker yderligere behandlet.

For enkelte Kursister, der har gennemgaaet det første Kursus, oprettes et Kursus for ca. 6 Deltagere i at intelligensprøve. Dette Kursus omfatter 30 Forelæsninger og 30 Øvelsestimer under en Instruktørs Ledelse, Timeantal kan fordeles paa 2 eller

bedre 3 Uger, saaledes at Kursisterne kan faa Lejlighed til at intelligensprøve flere Børn paa egen Haand. En saadan Ordning vil ikke medføre Udgifter udover til Dagpenge.

I Henhold til det ministerielle Cirkulære af 23 Juni 1943 skal der i Kommuner, hvor der ikke kan oprettes Særklasser for svagtbegavede Børn, indrettes en særlig Undervisning for disse inden for Normalklassens Rammer.

For at vække Lærernes Interesse for disse enkelte Børn og for at give Raad og Anvisninger for Undervisningen oprettes der **korte Kursus** i Provinsen efter nedestaaende Plan. Kursus henvender sig altsaa i første Række til Lærere i Landsbyer og Stationsbyer, og det tænkes oprettet overalt, hvor Trafikmidlerne muliggør Samling af et passende Antal Deltagere.

Kursus maa belyse de svagtbegavedes særlige Psyke, pædagogiske og menneskelige Vanskeligheder, der maa gives almene Retningslinier for Vurderingen — Ud-vælgelsen af disse Børn, samt føres Drøftelser om egnede Undervisningsmetoder. Endelig kan man næppe afvise en Behandling af de svagtbegavedes sociale Kaar, det er Forhold, der er saa grelle, at det altid vækker umiddelbar Interesse hos Lærere og Kommunalbestyrelse, og som mange Steder har virket som Løftestang for en pædagogisk Ordning.

Der undervises ialt i 18 Timer, 9 Timer ugentligt fordelt paa 3 Dage med 3 Timer dagligt. Undervisningen foregaar om Eftermiddagen, efter Lærernes Skolarbejde er endt. Hvis Kursus afholdes i Nærheden af en By med Hjælpekole eller i Nærheden af en Aandssvageanstalt, foreslaas det dog, at der een Formiddag aflægges Besøg der.

Undervisningsplan.

Metodik	5 Timer
Standpunktsprøver og Gruppeintelligensprøver	2 »
Psykologi	6 »
Biologi og Psykiatri	2 »
De svagtbegavedes Forhold	3 »
	18 Timer

Timefordeling.

- 1 Dag. Time 1—3. De svagtbegavedes Forhold (Historie — Lovgivning — Begrundelse — Definition af svagtbegavede Børn — deres senere Skæbne — sociale Foranstaltninger — Anmeldelse til Aandsvageforsorg).
- 2 Dag. Time 1—2. Udtagning af Børn til den særlige Undervisning, Standpunktsprøver og Gruppeintelligensprøver (eventuelt med Demonstration).
Time 3. Regneundervisning med svagtbegavede.
- 3 Dag. Time 1—3. Læsning og Skrivning med svagtbegavede og læsesvage. Udstilling af egnet Materiale og Elevarbejder.
- 4 Dag. Time 1—3. Psykologi. (Børnepsykologi med specielt Henblik paa defekte Børn — Intelligensforskning).
- 5 Dag. Time 1—3. Psykologi. (Øvelsens Betydning, Træthed, Interesse m. v. De enkelte Skolefags Psykologi).
- 6 Dag. Time 1—2. Biologi og Psykiatri.
Time 3. Spøgetime — Afslutning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Utredningsuppdraget	3
I. Historik över utbildning av lärare för utvecklingshämmande barn.	
A. Sinnesslölarutbildningen	7
B. Hjälpklasslärarutbildningen	15
C. Försök med kombinerad utbildning av hjälpklasslärare och sinnesslölarare	30
II. Några principiella synpunkter	34
III. Lärarbehovet.	
A. Sinnesslöskolorna	38
B. Hjälpklasserna	41
C. Övriga utbildningsfrågor	43
IV. Utredningens förslag. Statens speciallärarinstitut.	
<p>Gemensam eller åtskild utbildning s. 47 — Statligt institut. Dess ledning s. 48 — Förläggningssort s. 50 — Olika slag av kurser. 1) Huvudkurs s. 51. 2) Grundkurs s. 51. 3) Fortbildningskurs s. 52. 4) Föreståndarkurser s. 53. 5) Extern verksamhet s. 53 — Institutets kapacitet s. 56 — Huvudkursen s. 57 — Grundkursen s. 64 — Fortbildningskursen s. 66 — Övningsskolan s. 66 — Hospitering och undervisningsövningar s. 68 — Psykisk rådgivning. Skolbyrå s. 70 — Bibliotek och materielutställning s. 72 — Behovet av personal vid institutet s. 73 — Lokalbehovet. 1) Institutet s. 77. 2) Övningsskolan s. 78 — Ekonomiska frågor. 1) Förmåner för kursdeltagarna s. 78. 2) Årliga kostnader för institutet s. 82 — Förslag till reglemente för Statens speciallärarinstitut s. 83 — Kommentarer till vissa paragrafer i förslaget till reglemente s. 91.</p>	
V. Övergångsbestämmelser	93
VI. Sammanfattning	96
BILAGOR:	
1. Reglemente för seminariet för utbildande av lärarinnor vid sinnesslöanstalterna	100
2. Timplan vid Slagsta seminarium, läsåret 1947—1948	105
3. Slagsta seminarium. Översikt över den teoretiska förutbildningen hos elever, intagna åren 1930—1945	106

	Sid.
4 a. Betyg från det av Föreningen för sinnesslöa barns vård anordnade seminarium för utbildande av lärarinnor för sinnesslöa	107
4 b. Betyg över genomgången utbildningskurs för hjälpklasslärare ..	108
4 c. Betyg över genomgången fortbildningskurs för hjälpklasslärare ..	109
5. Enquête bland hjälpklasslärarna	110
6. Särskild hjälpundervisning	112
7. Utbildning av lärare för utvecklingshämmande i några främmande länder	113

4. Elkraftutredningens redogörelse nr 2:25. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Norrbottens län. Beckman. 41 s. K.
5. Utredning med förslag angående utbildning av lärare för industri och hantverk vid anstalter för yrkesundervisning m. m. Hæggeström. 173 s. E.
6. Utredning angående organisationen av den finska församlingen i Stockholm och Göteborg m. m. Av E. Schalling. Idun. 143 s. E.
7. Elkraftutredningens redogörelse nr 2:13—14. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Hallands län samt Göteborgs och Bohus län. Beckman. 67 s. K.
8. Betänkande angående reglering av anställningsförhållandena för viss civil personal inom statsförvaltningen. Del 2. Personal med teknisk utbildning m. fl. Beckman. 82 s. Fi.
9. Betänkande med förslag angående forsknings- och försöksverksamheten samt undervisningen på mejerinäringens område m. m. Beckman. (2) 205 s. Jo.
10. Förslag till tryckfrihetsförordning. Norstedt. iv. 314 s. Ju.
61. Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 2 angående den lasarettanslutna B-sjukvården jämte anstaltsvården av kroniskt sjuka. Beckman. 120 s. I.
62. Fiskredskapsförsäkring. Betänkande avgivet av fiskredskapsförsäkringsutredningen. Am. Lundquist. 69 s. Jo.
63. Betänkande med förslag till byggande av fiskehamnar. Beckman. 276 s. K.
64. Betänkande och förslag rörande dövtumsundervisningen. Idun. 340 s. E.
65. Arbetsutredningens betänkande. Del 1. Arbetare under jord i gruva och stenbrott. Idun. 60 s. S.
66. De medicinska högskolornas organisationskommitté. 2. Organisatoriska åtgärder till främjande av medicinsk forskning. Idun. 126 s. E.
67. Betänkande med förslag angående utbyggnad av lantbruks-, skogs- och veterinärhögskolorna. Idun. 324 s. Jo.
68. Betänkande med utredning och förslag angående utbildningen av lantmätare och lantbruksingenjörer. Beckman. 244 s. E.
69. 1946 års hjälp- och särklassläroretutredning. Utbildning av lärare för utvecklingshämmede och svårfostrade barn jämte förslag till inrättande av ett statens specialläroretinstitut. Katalog och Tidskriftstryck. 130 s. I.

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet. Jo. = jordbruksdepartementet.

Statens offentliga utredningar 1947

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Förslag till konvention mellan Sverige, Danmark och Norge om erkännande och verkställighet av domar i brottmål m. m. [16]
 Lagberedningens förslag till jordabalk. 1. [38]
 Betänkande med förslag om upphävande av äldre giftermålsbalken. [43]
 Förslag till tryckfrihetsförordning. [60]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande med utredning rörande riksräkenskapsverkets organisation. [13]
 45 års lönekommitté. 2. Betänkande med förslag till statens allmänna avlösningsreglemente m. m. [23]
 Betänkande med förslag om reglering av anställningsförhållandena för viss civil personal inom statsförvaltningen. Del 2. Personal med teknisk utbildning m. fl. [53]

Kommunalförvaltning.

Betänkande med förslag till lag om regionkommuner m. m. [30]
 Kommunallagskommitténs betänkande 1 med förslag ang. ändringar i kommunallagarnas bestämmelser om borgerlig primärkommuns kompetens och om kvalificerad majoritet. [53]

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Polisen och allmänheten. Betänkande med förslag till tjänstreglemente för polisväsendet. [45]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Kollektiv tvätt. Betänkande med förslag att underlätta hushållens tvättarbete. [1]
 Kommitténs för partiell arbetsföra betänkande. 2. Förslag angående yrkesvägledning och yrkesutbildning för partiell arbetsföra m. m. [18]
 3. Utredningar och förslag ang. sysselsättnings- och arbetsterapi vid vissa sjukhus och vårdanstalter m. m. [44]
 Kompetensfordringar för statliga, vissa halvstatliga och kommunala tjänster samt sådana yrken och befattningar, för vilkas utövande kräves av statlig myndighet utfärdad behörighetsförklaring eller legitimation. [19]
 Socialvårdskommitténs betänkande. 15. Utredning och förslag ang. särskilda barnbidrag och bidragsförskott m. m. [21]
 Betänkande rörande ett centralt arbetsmarknadsorgan. [24]
 Slutbetänkande avgivet av bostadssociala utredningen. Del 2. Saneringen av stadssamhällets bebyggelse. Organisationen av låne- och bidragsverksamheten för bostadsändamål. [26]
 Stuveriverksamheten i svenska hamnar. [28]
 Valfärdsanordningar för sjöfolk i hamn. [29]
 1945 års skogshärbärgesutrednings betänkande. Del 1. Utredning rörande bostads- och levnadsförhållandena på hemmanskogarna med förslag till åtgärder för bostadsbeståndets komplettering och förbättrande. [37]
 Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 7. Tiden juli 1945—juni 1946. [41]
 Betänkande ang. familjeliv och hemarbete. [46]
 Arbetsutredningens betänkande. Del 1. Arbetare under jord i gruva och stenbrott. [65]

(Forts. å omslagets 4:de sida)

Hälsa- och sjukvård.

Statens sjukhusutrednings av år 1943 betänkande. 2. Den lasarettanslutna B-sjukvården jämte anstaltsvården av kroniskt sjuka. [61] 3. Utredningar och förslag ang. sysselsättnings- och arbetsterapi vid vissa sjukhus och vårdanstalter m. m. [44]

Allmänt näringsväsen.

Elkraftutredningens redogörelse nr 1. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Inledande översikt. [3]
Betänkande med förslag till standardtariffer för detaljdistribution av elektrisk kraft. [4]
Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 15. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Älvsborgs län. [20] 2: 12. Malmöhus län. [35] 2: 11. Kristianstads län. [40] 2: 8—10. Kalmar län, Gotlands län och Blekinge län. [48] 2: 25. Norrbottens län. [54] 2: 13—14. Hallands län samt Göteborgs och Bohus län. [57]
Möbler. Betänkande avgivet av 1946 års möbelutredning. [52]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande ang. fiskerinäringens efterkrigsproblem samt den prisreglerande verksamheten på fiskets område. [2]
Betänkande med förslag ang. lantmäteripersonalens organisation samt avlöningsförhållanden m. m. [7]
Betänkande med förslag ang. fiskets administration m. m. [8]
Utredning med synpunkter på sågverksdriften i Norrland och förslag angående inrättande av en central sågverkskola. [32]
Redogörelse i sammandrag för utredning rörande planering av jordbruket och skogsbruket i Nedertorneå kommun. [33]
Vid andra riksskogstaxeringen av Norrland åren 1938—42 använd metodik och härom vunna erfarenheter. Redogörelse avgiven av 1937 års riksskogstaxeringsnämnd. [36]
Betänkande ang. organisationen av försöksverksamheten på jordbrukets område. [42]
Fiskerättskommitténs förslag till fiskelag jämte därmed sammanhängande författningar. [47]
Fiskeredskapsförsäkring. Betänkande avgivet av fiskeredskapsförsäkringsutredningen [62]
Betänkande med förslag till byggande av fiskehamnar. [63]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Handeln med olja. Betänkande med förslag avgivet av oljeutredningen 1945. [14]
Betänkande med förslag till ändrad lagstiftning ang. handel med skrot, lump och begagnat gods. [22]
Sysselsättningsförhållandena inom varuhandeln. [50]

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med förslag till geofysiskt observatorium. Kiruna m. m. [6]
Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del 3. Tandläkarinstitutens organisation m. m. [9]
1940 års skolutredningens betänkanden och utredningar 8. Utredning och förslag rörande vissa socialpedagogiska anordningar inom skolväsendet. [11] 9. Gymnasiet. [34] 10. Flickskolan. [49]
Ungdomens fritidsverksamhet. Ungdomsvårdskommitténs betänkande del 4. [12]
1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till löneroglering för övningslärare. [15]
Stöd åt utvecklingshämmande ungdom. Ungdomsvårdskommitténs betänkande del 5. [17]
1945 års akademikerutredning. [25]
Betänkande med förslag till ändrad ordning beträffande vissa helgdagar. [27]
Betänkande med förslag ang. utbildning av befäl för handelsflottan m. m. [31]
Supplement nr 7 till Sveriges familjenamn 1920. [39]
Betänkande om granskning och antagning av läroböcker. [51]
Utredning med förslag ang. utbildning av lärare för industri och hantverk vid anstalter för yrkesundervisning m. m. [55]
Utredning ang. organisationen av den finska församlingen i Stockholm samt de tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m. [56]
Betänkande med förslag ang. forsknings- och försöksverksamheten samt undervisningen på mejerinäringens område m. m. [59]
Betänkande och förslag rörande dövstumsundervisningen. [64]
De medicinska högskolornas organisationskommitté 2. Organisatoriska åtgärder till främjande av medicinsk forskning. [66]
Betänkande med förslag angående utbyggnad av lantbruks-, skogs- och veterinärhögskolorna. [67]
Betänkande med utredning och förslag angående utbildningen av lantmätare och lantbruksingenjörer. [68]
1946 års hjälp- och särklasslärarutredning. Utbildning av lärare för utvecklingshämmande och svårfostrade barn jämte förslag till inrättande av ett statens specialläroinstitut. [69]

Försvarsväsen.

1944 års militärsjukvårdskommittés betänkande. Del 1. [5]
Betänkande med förslag rörande civilförsvarets organisation m. m. [10]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.